

68-5
68
EW (11-12)

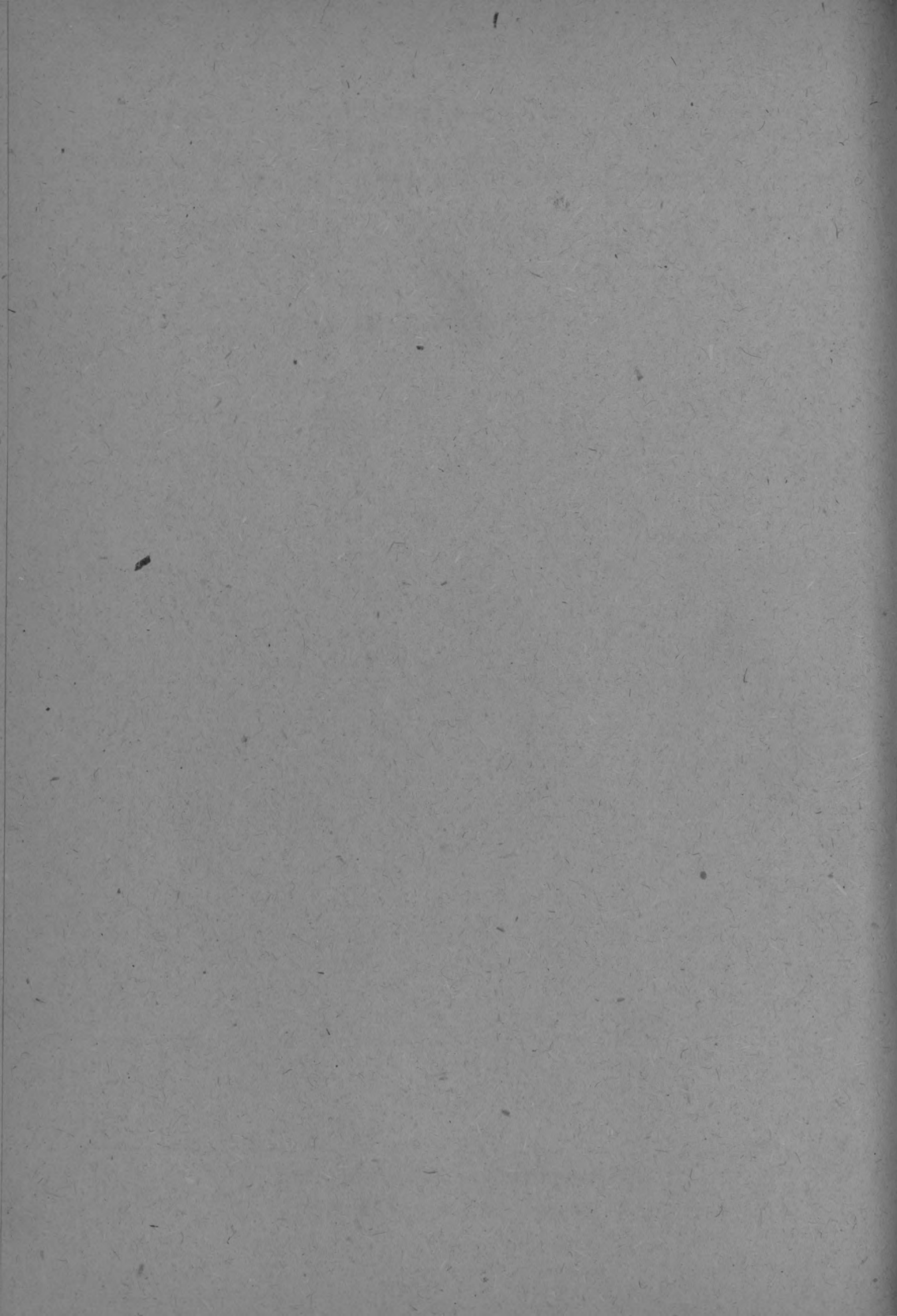
Latvijas Satversmes Sapulzes stenogramas

4. burtniza

1921.

Satversmes Sapulzes isdewums

Krahjumā pee A. Gulbja, Rigā,
Suworowa eelā 14.

Latvijas Sātwerfmes Sapulzes stenogramas

III. sesijās 11. sehde 2. martā 1921. gadā.

(Atklahta plkst. 5.30 pēc pusdeenas).

Ēlums par armijas ekonomisto weifalu. — Ēluma papildinājums par fugu tonajšas un lotšču nodotli Latvijas ostās (šeibfamības fahrtā peenemts diwos lašjums). — Ēlums par sebrkoziņu atzises nodotli paaugstinaščanu (šeibfamības fahrtā peenemts diwos lašjums). — Ēlums par rauga atzisei nodotli paaugstinaščanu (šeibfamības fahrtā peenemts diwos lašjums). — Ēlums par wihnu atzises paaugstinaščanu (šeibfamības fahrtā peenemts diwos lašjums). — Ēlums par alkoholu saturošu augļu - ogu šulu un twašu atzises nodotli paaugstinaščanu (šeibfamības fahrtā peenemts diwos lašjums). — Ēlums par tebjas atzises nodotli paaugstinaščanu (šeibfamības fahrtā peenemts diwos lašjums). — Ēlums par nastas produktu atzises nodotli paaugstinaščanu (šeibfamības fahrtā peenemts diwos lašjums). — Ēlums par naudas mainas operacijam (šeibfamības fahrtā peenemts diwos lašjums). — Waldības atbilde uš jautajumu par Sātwerfmes Sapulzes sehšču gaitas atrefereščanu ofizalajos laifrafftos.

Presidents J. Ščakste: Sātwerfmes Sapulzes sehde atklahta.

Ir eenahkufšči sefoschi apšweifumi: no Daugawpils aprinka waldes un Walmeeras pilšehtas domes.

Uš ministru kabineta peeprasijumu teef faukti pee teefas sefoschi Sātwerfmes Sapulzes lozekli: Rudewižs uš fodu likumu 129. panta un kara stahwoķla noteikumu 14. panta pamata. Eduards Radziņš uš fodu likumu 531. panta pamata; Rosentals uš fodu likumu 129. panta pamata un kara stahwoķla noteikumu 14. panta litera a un b pamata; Bruno Kalniņš uš fodu likumu 475. un 53. panta pamata. Eliafs uš fodu likumu 533. panta pamata un tas patš uš fodu likumu 533. panta pamata. Šhitee teef nodoti Sātwerfmes Sapulzes lozekļu ismekleščanas leetu komišijai. Šebildumu naw? Peenemts.

Tad ir eefneegts eerošinajums likumprojekteem. Pirmais ir likumprojekts par ižzilus wehsturisko kaujas weetu apšardsibu. Wahrds Blodneekam.

Referents A. Blodneekš: Godatee Sātwerfmes Sapulzes lozekli! Mehds fazit, ka latweescheem neefot tradiziju un, ja mums ari pehdejā laitā dasčas leetas ir padaritas par tradizionelām, tad ne wifai ištreti un ne wifai lihds galam konsekwenti iswestas. To es sewifšči gribu atteezinat uš muhfu wehsturiskām kauju ižzilus weetam. Mehš fawos gada un goda šwehtkos ejam gandrifs waj ofizieli un weenmehr uš brahlu kapeem godinat muhfu kritušchos waronus, atzeretees winus. Šahdi pašči brahlu kapi ir iskafiti pa daudsām Latvijas malam gan laukos, gan meščos, kalnos un celejās, kur žihnijuschees Latvijas kareiwji, un šchis ižzilus kaujas wehsturiskās weetas, kur muhfu dehli, brahli un wihri žihnijuschees, ir aismirstas un padotas ižnihžibai; apmekletaju, kas waronus, winu kaujas atzeretoš, ir loti maf. Neilgi atpakal no jaunatnes šaweenibas tita šarihlots isbraukums uš Nahwes šalu un uš Loščmeteju kalnu. Šur isbrauža deesgan daudš žilweku, bet to newar ušskatit par šwehtzeloščanu uš muhfu waronu kapeem,

us wehsturiskām weetam. Jau ņen kara leetu komisija nahza us tām domam, ka ir vajadzīgs muhsu izzilus kaujas wehsturiskās weetas atšihmet, lai winās, padotas laifam un negaisam, netiktu bojatas un isnihzinatas. Waretu winās atšihmet us kartes, bet lihds ņhai deenai pat tas naw isdweees. Jlgaku laiku atpafal tifa weetas ņarunas ar galweno ņhtabu un no kara muņeja aizinati preeņņstahwji, furi, eepasinusņees ar kara leetu komisijas domam, waretu dot atbildes, zil tas ismaksatu pehz tagadejeem apstahkleem. Gribeja, lai muhsu kaujas weetas, kas iskaisitas pa Latwiju, waj nu eeshogotu waj usņihmetu us kartes, lai wehlaņ winās waretu atrasi. Tad tauta normalatos apstahklos waretu weenā otrā gadijumā tā us muhsu ņwehtakām weetam atrast zeku un ņchis weetas apmeklet. Kad ņarunas, kuras notifa, ja tā waretu ņazit, komisijas ņehdēs priwatā kahrtā, neweda pee panahkumeem, tad kara leetu komisija greefās pee apņardsibas ministrijas, lai wina eesneegtu likumprojektu, atšihmejoj wehsturiskās weetas, eeshogojot winās ar dselondrahtim un wispahri wiņas wehsturiskās kaujas weetas eeshihmetu tā dabā tā ari us kartes, ņihkafi noteiktu planu, zil buhs atšihmejamo weetu un kahdā weidā katra weeta tiks atšihmeta, pee tam usstahdot budsĆetu. Tifa domats tā, ka muhsu galwenās kauju izzilu weetas waretu eeshogot ar dselondrahtim, bet laufu widū un tur, fur tās warbuht trauzetu ņaimnezibu waj ņemkopibu, uszelt warbuht tikai kahdu peeminās akmeni ar atteezigeem usrafsteem, kas, kahdā laikā un kahdos apstahklos tur ir notizis. Tad wehl bij domats muhsu galwenās izzilus kauju weetas, kā LosĆmeteju kalnā, tā Tirelu purwā, Nahwes ņalā un zitās muhsu eewehrojamaņās kauju weetas, Rurfemē, Semgalē, Latgalē un Widsemē uszelt ihpafĆas mahjinās, kuras atrastos karte par atteezigo rajonu ar ņihkeem atšihmejumeem, kas kura weeta notizis. Bes ņchim kartem tur waretu buht dasĆas wehsturiskās peeminās no bijuņĆām kaujam un no krituņĆeem waroneem. ņhiniņ mahjinās waretu dšihwot kahds no kara invalideem, kas pats ta apgabala kaujās ir peedalijeēs un labi pahrsin weetejos apstahklus. Winam waretu peeņĆkirt ņemes gabalu un winņĆ pats lihds ar wiņu ņawu mahjinu un eerihkojumu buhtu dšihwa atmina par bijuņĆām kaujam, bijuņĆām zihnam. Wehl zitas weetas, kuras buhtu masaf eewehrojamaņ un kuras newaretu apšihmet ar atņewiņĆkeem peeminekleem, waretu norahdit, warbuht —, ar weentahrsĆu kofa frustu, lai, ja nu ne taisni usmekletu ņchis masās eewehrojamaņās kaujas weetas ņewiņĆkās eņpedizijas, tad tomehr garamgahjeis waj nu ar noluhku waj nejaufĆi ņinatu, ka tur ir notikuņĆas zihnas un ka tur gul krituņĆe waroni. Domats atšihmet ņefoņĆas kaujas weetas, kuras ismehtatas pa wiņu Latwiju: pee LosĆmeteju kalna un pee Mangaleem=Stangaleem, fur notikuņĆas kaujas no 23. lihds 29. dezembram 1916. gadā un no 12. lihds 14. janwarim 1917. g. (kaujas weetu laufums apnem lihds 240 kw. werstu meņĆa). Tad 1916. gada marta kaujas weeta, fur tifa eewainots pulkwedis Breedis, 1916. gada Nahwes ņalās diwas kaujas weetas; tad 1917. gada kaujas weetas pee Juglas, Nitaurēs un Leelauzes; 1919. gada 29. janwara kaujas weeta. Tad muhsu nazionalās armijas zihnas weetas pee ņkrundas un Jaunās muiņĆas un tahlaņ weeta, fur krita muhsu pulkwedis Kolpafs. Tapat pee Bilņtu muiņĆas, pee Bektera mahjam, pee Kalnzeema un Slosas, gar Rigas juhrmalu, Rujene, Alufne, Wezgulbene un tahlaņ pee Zementa ņabritas, Olaine, Sakufala, Ranka dambis, Saflauka. Tad nahl Latgale, Latgales fronte. Pee Lihwaneem, Ofwejas, Korņowas un Lubanes eferu rajons. ņchis weetas

tifa usmeštas no kara leetu komisijas kâ tahdas, kuras katrâ sinâ wadjadsetu atsihmet ja ne dabâ, jo tas dahrgi ismaksâ, tad wišmas parahdit us kartes, lai wehlat, kad buhš labaki materieli apstahkli, tās weetas waretu apsihmet dabâ. Us scho kara leetu komisijas peeprahjumu eenahza pehz ilgakas gaidiſchanas no galwenâ ſchtaba budſchets ar wadjadſigeem apsihmejumeem, bet tomehr ne tiſ ſihki un ne tiſ pamatigi iſſtrahdats, kâ to wareja gaidit, pat ar ſinamu pawirſchibu iſſtrahdats. Tas, protams, kara leetu komisiju apmeerinat newareja. Budſchets ir iſreſhkinats us 2.166.000 rubleem un pee tam jakonſtaie, ka ſumas ir newiſai pahrdomataš. Naw ſihkaki apsihmeti iſdewumu gadijumi, kahdeem ir tas domats, bet nemtas ſumas us labu laimi, lai buhtu kaut kahds budſchets, ko parahdit kara leetu komisijai. Scho newehribu pret kara leetu komisijas peeprahjumu eš ſhini weetâ gribeju atsihmet un tas ir weens no eemesleem, kamdehl kara leetu komisija tagad greeſchas ar likumprojekta eeroſinajumu. Samdehl, lai ſchis darbs nenowilktos garumā un lai waldiba eefneegtu wištuwatâ nahlotnē budſchetu, kara leetu komisijas uſdewumā eš aiſſtahwu ſcho likumprojekta eeroſinajumu un domaju, ka wiſch tiks peenemts, ar uſdewumu waldibai iſchetrpadſmit deenu laikâ nahkt ar gatawu budſcheta uſſtahdijumu. Ja paeetu warbuht pawafars un mehš peedſihwotu nahtoſcho rudeni, tad pateeſi no muhſu bijuſchām kaujas weetam, kaš naw mafat peeminamaš un wehrâ leekamaš, kâ brahtu kapi, ko mehš beeſchi daudſinam un atzerameeš, naw mafat ſwehtnizaš, jo tur ari ir frituſchi Latwijas aiſſtahwji, nekas nepaliktu pahri. Samdehl, lai neaiſmirſtu muhſu waronu zihnas weetas, lai ſcho aiſmirſto peenahlumu iſdaram, kamehr wehl tas iſdaramš. Lai ſcho iſweſtu dſihwē, lai to realiſetu, ir nahziš ſchis likuma projekta eeroſinajums, kuru eš aiſſtahwu kara leetu komisijas wahrdâ.

Presidentš J. Tſchakſte: Preſidijs leek preeſchâ ſcho eeroſinajumu nodot iſglihtibas komisijai. Gebildumu naw? Wahrds apſardſibas miniſtrim.

Apſardſibas miniſtrš J. Goldmaniſ: Augſtâ ſapulze! Pee wiſa ta, ko ſazija Satwermeš Sapulzes lozeſliš Blodneeka kuņģš, man nebuhtu ſewiſchki ko eebilt. Eš waretu tiſ iſteitt peekriſchanu tai intereſei, kahda walda dehl kaujas weetu apsihmeſchanaš. Lihds ar to man ir jaſaka, ka apſardſibas miniſtrija naw ſtahwejuſi dihtâ ſchâ ſinâ. Wina ir par to domajuſi un ſtrahdajuſi. Ari tagad ſtrahdâ pee ſchi jautajuma komisija no apſardſibas, ſemkopibas un iſglihtibas miniſtrijas preeſchſtahweem. Lai iſſtrahdatu pamatigi ſcho projektu un lai tas buhtu ari peemehrots muhſu paſchreiſejam ſaimneeziſkam ſtahwoſlim un ari tam, kaš buhtu darams tuhli, tas ir, lai waretu uſzelt ſtabuš, kaš apsihmetu ſchis kauju weetas, jaiſſchkir tas, ko waretu darit tagadnē, no ta, ko daritu tahlatâ nahlotnē. Ja tuhli tagad uſzeltu ſchajâš weetâš tahduš greſnuš namuš, kur eeweetot kara peederumuš, kahduš wadjadsetu daſchuš gaduš wehlat zelt, tad tas buhtu par daudš leelâ neſaſtanâ ar apſtahkleem ſchajâš nopoſtitajâš kauju weetâš, kur daudš weetejo eedſihwotaju dſihwo alâš un tranſchejâš. Tas jadara ſaſtanâ ar eedſihwotaju ſtahwoſli un winu dſihweš atjaunoſchanaš ſpehjam tani weetâ. Somehr pee ſchi projekta teek ſtrahdats ar leelu ſkubu, un eš domaju, ka apſardſibas miniſtrijas projekts warēš atrast pilnigu atbalſtu kara leetu komisijâ.

Presidentš J. Tſchakſte: Waj buhtu kahdi eebildumi pret ſcho likuma eeroſinajumu, ko zehla preeſchâ referentiš Blodneekš un ka to wiſſitu paraſiâ lahtibâ uſ preeſchu. Ja naw — tad peenemts.

Sad ir otrš eeroſinajums. Latwijas armijaš wiſſneeku iſweſchana aug-

stafās pakāpēs. Tas arī tiks virsīts noteiktā kārtībā uz preekšču. Waj buhtu kāhdi eebildumi? Naw.

Nahkofchais deenas kārtības punkts: Likums par armijas ekonomisko weikalu. Referents Blodneeks.

Referents A. Blodneeks: Walsis šawus kara wihrus apgahdā ar pirmem nepeezeeschameem preekšmeteem: ar apgehrbu, apaweem un wajadsigeem produkteem, bet wisu to, kas nepeezeeschams karawihreem, wisoš sikhumos wina dot newar. Tamdehl wezos kreewu laifos pastahweja armijas ekonomiskee weikali. Ari pee mums ir jau no Bermondta laikeem nodibinajeēs armijas ekonomiskais weikals. Sawā laikā Kreewijā šhee weikali bija loti plašchi. Wini bija gandrih lihdsigi wahzu Wertheimam, kur zilweks eegahjis wareja dabut wisu, kas winam nepeezeeschams. Muhu ekonomiskais weikals eesahka šawu eksistenzi ar tabakas prezem, kuras tifa dotas pirmā laikā bes handrolem karawihreem un wehlat, eewehrojot wina masos apgrostjuma lihdsklus, winsch isdalija daschas siktas prezes un tikai wehl wehlatā laikā dabuja no waldibas subšidiju 1.250.000 rbl. leelumā, kad arī winsch sahka iswehrstees par kaut ko plaščaku, kas war apmeerinat karawihru plaščakas wajadsibas. Runat par armijas weikala nosihmi preekšč kara wihreem buhtu leeti. Tamdehl es atsihmešču tikai paschus galwenos prinzipus, uz kureem šchis weikals ir usbuhwets. Pirmām kārtam, tas ir walsis usnehmums un bespeknas usnehmums. Walsis usnehmums winsch ir tamdehl, ka atswabinats no daschadeem nodofkeem: no progresiwā eenahfumu nodofka, no tirdsneežibas un ruhpneežibas nodofka. Winam ir jabuht kā usnehmumam, kursch dod tahtak eespehjamibu kara wihram bes ta, ko winsch šanem no walsis un kas ir nepeeteekofchs, eegahdateēs prezes par lehtakām zenam zitur. Lihds šchim armijas ekonomiskais weikals ir spehjis dot prezes par 15 lihds 20% lehtaki, nekā privatee usnehmumi. Bet ja arī šchis weikals buhtu dewis mantas kara wihreem gandrih waj par tām zenam, par kāhdām winas ir dabujamas priwatos weikalos, arī tad karawihrs, pastahwot ekonomiskam weikalam, brihws no priwateem usnehmumeem, war eeet sawā weikalā un eegahdateēs prezes fature arī par tām zenam, kā priwatos weikalos, bet tomehr apstnoteēs, ka nebuhs peekrahpts, nesamaksās dahrgaki un nepirks prezes par spekulatiwām zenam. Pee mums armijas ekonomiskais weikals ir paspehjis prezes dot par eewehrojami lehtakām zenam un tas ir weens no wina nopelneem. Ekonomiskais weikals ir padots apfardsibas ministrijas apgahdibas datai un šchi apgahdibas dala war isdot tuwakas instrudzijas un nosazit arī, galwenā kārtā, šchi ekonomiskā weikala darbibu. Ekonomiskais weikals lihds šchim strahdaja ar loti leeleem panahfumeem, peemehram, es waru aishahdit, ka 1920. gadā no 1. oktobra lihds 31. dezembrim armijas ekonomiskais weikals ir apgrošijis 24 miljonus; bet weens, ko newar neatšihmet, ir tas, ka weikals ir paspehjis eeguht leelaku pelnu. Šchis apstahklis runā sinamā mehrā pretim tam, ka winsch ir bespeknas weikals un šche paredsetās sumas un tās sumas, kas winam eenahf kā pelna, winam wajadsetu katrā sinā aprehkinat un isdalit uz prezem, winas padarot lehtakas. Bet tahtakos punktos likumā par armijas ekonomiskā weikala netif ween tā šchi pelna teef padarita par kaut ko obligatorisku, bet ir punkti, masakais waldibas eesneegta likumprojekta, ka no armijas ekonomisko weikalu pelnas jaseedo kultureleem mehrkeem karawihru apstahklu ušlabofchanai u. t. t. Scho kara leetu komisija strihpoja jau aif ta eemešla ween, ka armijas ekonomiskam

weikalam jabuht besselnas usnehmumam. Ja winam ir pelna un pelna wjadhsiga preefsch tam, lai waretu segt isdewumus, furi zelas zaur prezes noschuhfchanu, nobirfchanu, eefwehrtfchanu un bojaschanos, tad tomehr tif leela pelna, fahda eenahfufi lihds schim weikalam un furu isleetota mehrkeem, tas nefaeetas ar weikalu, naw peelaifchama. Kara leetu komiffija tifa konstatets tas, fa ja schis weikals eeguhtu pelnu buhtu isleetojis ne wis blafus mehrkeem, bet preefsch tam, lai paleelinatu pretfchu daudsumu un winas palehtinatu, tad prezes nahftu karawihru rokâs par 35% lehtaki. Gemefli, fandeht armijas ekonomiffais weikals war dot prezes lehtaki, ir faprotami. Pirmfahrt, tahds weikals ir priwiligets, jo tirdsneeziabas un ruhpneeziabas un progresiwa eenahfuma nodokli winam naw jamaffa. Winfch pat dabu walfts subfidiju un ilgu laiku weikalâ strahdaja karawihri, furu algas naw leelas, tikai pehdejâ laifa, armijai demobilifsejotees, teef nemti zilwefi uf brijwa lihguma pamata, wineem maffajot prahwafas algas, nekâ karawihreem. No kara leetu komiffijas ir tizis aifrahdits uf to, fa ja dod scho leelo priwiligiju walfts usnehmumam, proti armijas ekonomiffkam weikalam, teefibas atwehrt fabrikas, atwehrt darbnizas un zitas eestahdes wifu kara wihreem wjadhsigo preefschmetu ifgatawofchanai, tad tas waretu nowest pee ta, pee fa parasti nowed walfts usnehmumi, furi nodoti eerednu rokâs, t. i. pee ta, fa wini zeretâs pelnas weeta waretu dot faudejumus, jo parasti mehds buht ta, fa firona usnehmumi newar konfuret ar privateem usnehmumeem. Bet faktiffi, fas atteezas schoreif uf armijas ekonomiffko weikalu, tad jaleezina pretejais. Winfch ir fawâ ekiffitefchanas laifa atwehrits darbnizas un zitas eestahdes kara wihreem wjadhsigo preefschmetu ifgatawofchanai un dod schis mantas, fâ: fahbakus, apgehrbus un zitu par eewehrojami lehtakam zenam, nekâ tas ir brijwâ tirgû. Tapehz kara leetu komiffija scho punktu, faut ari winfch dod leelas preefschrozibas, atstahja. Armijas ekonomiffkais weikals, nostahdits fâ besselnas walfts usnehmums un wadits no fapratigeem rihkotajeem, ir lihds schim attaisnojits uf winu listâs zeribas. Gebildumi, furi war zeltees pret walfts usnehmumu fâ pret tahdu, fursch, "fâ jau es mineju, war dot pelnas weeta faudejumus, ja ari lihds schim tas ekiffitejis labi, tifa aspehfoti no fchi ekonomiffâ weikala preefschstahweem fâ nedibinati, jo pirmfahrt: ekonomiffkais weikals fâ walfts eestahde ir padots apfardsibas ministrijas apgahdibas dalai, furas budfchetâ ir japareds wifas isdewuma un eenahfuma sumas, furas iffneegufe walfts kafe weikala uftureschanai, pee kam schis sumas fedfamas ar weikala eenahfumeem. Tagad, pehz weikala ilgafa pastahwefchanas laifa, ifrahdas, fa 1.250.000 rbl., furi doti weikala eefahfchanai, war tift atmafjati wiftuwafâ nahfotnê atpakal. Bet kontrole, fura ir fchahdam weikalam nepeezeefchama fâ kolektiwam organam, lai uf to waretu palautees, fchi kontrole teef ifwesta no wifpahrejâs armijas kontroles. Armijas kontrole kontrolê wifu armijas faimneeziško pahrwaldi, wina kontrolê wifu armijas faimneeziško dalu, fura lihds schim ir apgahdajufi muhfju armiju un apgahdajufi to ne tif ween ar produkteem, bet ari ar zitam fihfalam mantam, warâs un pratis kontrolet ari ekonomiffko weikalu. Lihds schim, famehr armijai nebija schis fabrikas, faimneeziabas pahrwalde nebija warejufi weift wifu wjadhsibu apmeerinafchanu no privateem peegahdajumeem. Proti, armijas faimneeziškai pahrwaldei ir loti plafchi eerihfotâs daschas fabrikas, fâ seepu ifgatawofchanai, ta ari ahdu ifgatawofchanai un fedlineefu darbnizai, furas plafchi un labi nostahditas. Neifmantojot jehlweelas no apgahdibas

ministrijas, wina pat war pahrdot sawas ahdas prezes par daudz lehtafam zenam; ta ir peerahdijusi, ka wina war dot ahdas prezes par daudz lehtafam zenam, neta tās mehš dabujam zitos primatos usnehmumos. Armijas fainneeziftās pahrwaldes leeta ir nostahdita tif tahlu, ka mehš waram konstatet, ka muhsu armija teef apgahdata wisa wifumā no winas fabrikam un eestahdem un tds wisa sawuafahrt, tāpat ka armijas fainneeziftā pahrwalde, ir padotās armijas kontrolei un, beš schaubam, ja wina war strahdat beš saudejumeem, tad jadomā, ka ari armijas ekonomiskais weikals, kurfch padots tai paschai armijas kontrolei, warēs un pratis strahdat uf preefchu beš saudejumeem. Lihds schim wifch to ir peerahdjis un mums nebuhtu eemešs schaubitees, ka armijas ekonomiskais weikals buhtu nostahdits schini likumprojektā tā, ka winam pascham jausturas. Winam tikai no walsts pufes tifa isneegts weenreisigs pabalsts, kurfch ar schi likuma isweschanu dsihwē, waretu tift pusgada laika atmaksats. Es pat neredsetu leelu nelaimi, ja apstahklos, kur newar no walsts pufes apgahdat kara wihrus ar wifu nepeezeeschamo, ekonomiskam weikalam tiltu peespreesta subfidija, jo walsts peenahkums ir apgahdat sawus kara wihrus netif ween ar teem preefchmeteem, beš kureem newar dsihwot, bet ari ar teem, kuri tomehr wajadsigi un kurus newar dabut no armijas fainneeziftās pahrwaldes. Schini sinā armijas fainneeziftai pahrwaldei ir loti leels un swehrts peenahkums un ziftahl wina to ispidbijusi labi, mums jatiz, ka schim weikalam usplaukstot un dabujot leelatas subfidijas, winam buhs jaipilda tas leelais robs — apgahdat kara wihrus ar wifu nepeezeeschamo, lai wini nebuhtu speesti eet primatos weikalos un maksat spekulatiwas zenas.

Presidentis J. Tschakste: Teef atklastas wispahrejas debates. Wahrds peeder Bruscham.

M. Bruschis (demokratu saweeniba): Augstais nams! Kad es scho projektu lasiju zauri, tad es wehl nesinaju, ka schis weikals jau pastahw un darbojas; man ari nebija sinams par wina rezultateem. Ra es patlaban dsirdeju no referenta, tad schis weikals strahda un winam bijuschi loti leeli panahkumi un prezes dabutas lehtaf, neta uf turgus. Schis apstahklis, saprotams, drusku man atweeglina schi likumprojekta sapraschanu, zitadi wifch isleekas pawifam nesaprotams. Wispirms, negribu runat par to, ka armijas ekonomiskais weikals nebuhtu wajadsigs. Pawifam otradi — es projektu aistahwu un atsihstu, ka tas buhtu weizinams. Waldibai buhtu wifch pat jasubside, jo beš subfidijas weikals newaretu pastahwet un tas buhtu weens no kardinaleem punkteem schini likumā. Bet ko mehš redsam schini likumprojektā? Sche aistartis loti swarigs ekonomisks jautajums, resp. ekonomiskas problemaš atrifinaschana. Mehš sinam, ka tagadejā ekonomiskā dsihwē pastahw un ari pirms kara, galwenam fahrtam, pastahweja priwatā iniziatiwe un ta wadija fainneezifto dsihwi. Kara laika leetas stipri grosijuschās un priwatā iniziatiwe ir masinajufes. Pa fara laiku 75% no wisa fainneeziftās dsihwes ir pahrgahjuschi walsts iniziatiwē un tikai 25%, apmechram atrodas priwatā iniziatiwē. Schis likums ir radits kara laika, wehl pahrejas stahwokli un winam ir par pamatu newis priwata iniziatiwe, bet walsts iniziatiwe, jo te ir skaidri un gaischi teifts, ka schis ir walsts usnehmums. Tā tad walsts usnehmums ar walsts sumam un walsts atbildibu. Priwatā iniziatiwe te nespehlēnefahdu lomu. Waj mums tagad, azumirkli, ir eespehjams iswest walsts iniziatiwi? Tas ir tahds jautajums, par furu augstā namā neweens nenemas dot positiwu atbildi. Ja

mehs gribam šo likumu peenemt un atļaut šim weikalam buht ne tikai pretšū apgahdības weikalam, bet, kā teikt, buht arī inziatoram preefš darbnitšū, fabriku un zitu eestahšū; fara wihreem wjadšigo preefšmetu isgatawofchanai, tad mehs redsam, ka mehs radam ne tikai pahrtikas weikalu atwehřchanas, bet raschofchanas weidu plaschafos apmehros uř walsts inziatiwes pamata (Bals: Tā tad sozialisazija!). Šini sinā sozialisazija. (Sahlē smeekli). Mani fungi, es nerunaju par weikalu, kas azumirli pastahw; wiņš teef pareisi nostahdits un wadits, bet par to weikalu, kā tas likumprojektā ir nostahdits. Wiņš te ir paredsets kā walsts inziatiwe, kā walsts usnehmums, un sumas preefš weikaleem, darbnizam un fabrikam dod walsts; tas ir paredsets 10. pantā. Ja, turpretim, projektā buhtu šazits, kā referents teiza, weenreisiņa subřidija, tad leeta buhtu šaprotama, tad waretu raschot uř walsts inziatiwes pamata, tad tās sumas, kuras walsts risķē, buhtu noteiktas un walsts šaudejumi šo sumu newartu pahřahpt. Te nu gan tauri pašā pantā ir teiktis, ka šis sumas tiks segtas no eenahřkuma, bet zif leels tas war buht? Tahds eenahřkums buhs arī pee walsts raschofchanas weida leelats waj mafats. Tā kā mehs sinam no peedřihwojumeem, ka walsts usnehmumi nestrahda ar pelnu, tad katrā sinā ir paredsams, ka te buhs waj war buht šaudejumi un tee war buht nenoteikti leeli. Šaudejums, kas walstij war zeltees, ir neapřehřinams pehz šī projekta, tapehz šini weidā šis projekts naw peene-mams. Tad tahlak. Naw isschirta weikala wadiba no apřardřibas ministrijas. Seredni, wiņi darbineeki dabūs algas no walsts kafes un apřardřibas ministrijas un eenahřkumi teef likti uř apřardřibas ministrijas eenahřkumu fonta. Starpiba war buht ahrřahrtigi leela un to kontrolet no řahřkuma naw eefpehřams. Šekams walsts aparats pamana, zif leeli šhee šaudejumi ir, sumas war isaugt loti leelas. Uri pirms fara tās walsts fabrikas, kuras strahdaja Uralos, strahdaja ahrřahrtigi neisdewigi un ar leeleem šaudejumeem. Beigās, kas řihmejās uř kontroli, tad šini likumā ta gan dřihs naw paredseta. Ir teiktis, ka buhs instruzijas, isstrahdatas no apřardřibas ministrijas. Mehs sinam, ka apřardřibas ministrijas špezialitate ir řarapřehřa pahřřinaschana, bet tur naw špezialistu, kas waretu wadit darbnizas un fabrikas un ta pahřraudřiba, kas nahřs no apřardřibas ministrijas, war buht neleetpratika. Ja eezels ofizeeri par pahřřini, kas no weikala nefa nesaprot, tad kontrole buhs nepeeteefošča, ne aif launprařtibas, bet aif nesinaschanas. Wiņu to kopā řanemot, es nemas nestahwu par to, lai likumprojektu atraiditu, bet lai to nodotu tirdřneezibas un ruhpneezibas komiřijai zaurřkatischana (Iřsauzeens sahlē: „Dho!“) un defektu nowehřřchanai, tad mehs nahřkofcho reisi waresim spreesi par wina leetderibu un peenehmibu.

Presidents J. Šchakste: Neweens wairaf pee wahrda nepeeteizas. Es luhřřū referenta atřauřřmi.

Referents A. Błodneķs: Es jau, paredsedams šoš eebildumus, řawā referatā mehģinaju uř wineem etbildet un tamdehl warbuht weenam otram no Satwerřmes Sapulzes lozeklu kungeem iřliřās, ka es řawejos pee řihřkumeem, kuri nepelna eewehřibu, lai toš apģaifmotu. Man jaatfahrto daschā weetas no Bruschās kunga runas, kuras mani nemas nepahřleezinaja. Pirmfahrť, tifa řazits, ka armijas ekonomisķais weikals ir walsts usnehmums, tā tad walsts par wīnu atbild un ta esot leela nelaime, řewisķi tai sinā, ja armijas ekonomisķam weikalam ir fabrikas un zitas eestahdes, kuras warot dot šaudejumus. Gribu uřřahdit jautajumu, kas gan apģahda armiju? Uř to

man jāfaka, ka deesgan labi armijas šaimneezīfā pahrwalde to leetu ir isdarijusi; waj tur naw truhkumu, to es nesinu, bet kara leetu komisija apmeklejo daschadas eestahdes un fabrikas, nahza pee weena kopbalsiga slehdseena, ka wisu to kas armijai ir wajadsijs: gan ratus, gan pajuhguš, gan drehbes un apawuš un zitas sīfhas lectas, beidsot ar fokardem, wišu apghdā muhsu darbnizas un fabrikas. Wišas mantas — tas ari ir kopbalsijs komisijas atsinums — apghdā armijai par daudš lehtakām zenam, nekā winas waretu dabut priwatos wifaloš. Tā tad, ja armijas šaimneezīfās pahrwaldes fabrikas un eestahdes ir strahdajufchās labi, dodamas labu mantu un par eewehrojami lehtakām zenam, nekā tas ir priwatoš weikalos, un pee tam naw dewufchās saudejumu un armijas kontrolē ir atradufchees spezialisti, kas ir pratuschi to kontrolet, tad, man leekas, naw ko bihtees, ka ari armijas ekonomiskais weikals, kas padotš wišām minetām kontrolem, nestrahdatu kahtīgi, bet ar saudejumeem. Naw eemesla domat, ka us preefchu armijas ekonomiskais weikals strahdās ar saudejumeem; sewiſchki apawu un ſchuſchanas darbnizas iſdod mantas par eewehrojami lehtakām zenam, nekā priwatos usnehmumos. Šhini finā no riska naw ko baiditees un tāpat ari armijas kontrole us preefchu ſcho leetu warbuht wehl labaki noſtahdiš. Wišu to eewehrojot es domaju, ka armijas ekonomiskais weikals, kuram lihds ſchim bijuſchi tikai poſitiwi peenahfumi, buhtu jauffkata par organu, ka hdi nepeezeefchami un loti wajadsiji un, kuri padoti armijas un zitām kontrolem, mahzēs us preefchu rihtotees. Tā tā es iſfazitos pret likumprojekta nodofchanu tirdsneezibas un ruhpnreezibas komisijai, jo, domaju, leeta wiſeem ir ſkaidra.

Preſidents J. Šchakſte: No Satwerfmes Sapulzes lozekla Bruſchas eefneegts preefſchlikums nodot likumprojektu tirdsneezibas un ruhpnreezibas komisijai. Pret preefſchlikumu iſfakas referents. Es liſchu preefſchlikumu us balfofchanu un luhdsu peezeltees toš, kas ir par wina peenemſchanu. Par eefneegto preefſchlikumu nodotas 18 balfis, azimredsot nepeeteefochš ſkaitš. Es liſchu tagad us balfofchanu pahreju us pantu laſiſchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret pahreju us pantu laſiſchanu. Pret pahreju us pantu laſiſchanu iſteufufchees 9 lozekli. Tā tad nepeeteefochš ſkaitš un pahreja us pantu laſiſchanu peenemta. Es luhdsu pazeltees toš, kas ir par pahreju us pantu laſiſchanu. Weidsot luhdsu pazeltees toš, kas atturejās no balfofchanas? Balfofchanas rezultas ſefochš: pret pahreju us pantu laſiſchanu iſteufufchees 9, par 70 un atturejuſchees 7. Tā tad pahreja us pantu laſiſchanu peenemta. Waj augštā ſapulze wehlaš, ka panti tittu nolafiti? (Balfis: Newajaga!). Wirſraſts:

(Likums par armijas ekonomisko weikalu.)

Cebildumu naw? Peenemtš. 1. pants ar peefihmi.

(Pee apſardſibas ministrijas paſtahw armijas ekonomiskais weikals.)

Peeſihme: Weifala nodafas atweramas un ſlehdſamas ar apſardſibas ministra rihtojumu.)

Cebildumu naw? Peenemtš. 2. pants.

(Armijas ekonomiskais weikals ar apſardſibas ministra atkauju war atwehrt darbnizas, fabrikas un zitas eestahdes karawihreem wajadſigo preefſchmetu iſgatawoſchanai).

Cebildumu naw? Peenemtš. 3. pants.

(Ekonomiskais weikals un pee wina paſtahwoſchās eestahdes darbojas tā walis uſnehmumi un ne pehnas noluhfā, Weifals ar wišām wina eestahdem eetipst tā nodata apſardſibas ministrijas apghdibas walde).

Beņemts. 4. pants.

(Weikala personāla staitu un viņa atalgojumu nojaka apsardzības ministrs. Par weikala darbīnēteem var buht tā karawihri, iā ari priwatpersonas uš brihwa lihguma pamata).

Beņemts. 5. pants.

(Weikala darbīnēti, ja ari viņi stahw aktiwā deenestā, jānem algu zaur apgahdības waldi no apsardzības ministrijas budšeta sumam, bet pahējee no weikala sumam).

Beņemts. 6. pants.

(Weikala preefšēnefam, atteezibā uš winam padoteem wiršneefēem, eeredneem un fareiweem, peeschtirtas bataljona komandeera teešības).

Beņemts. 7. pants.

(Ekonomiskais weikals atswabinats no tirdšneezības-ruhpneezības nodokļa, tā ari no eenahkuma un weetešo nodokļu maksam).

Beņemts. 8. pants.

(Armijas ekonomiskam weikalam no ahršemem wajadšigo pretšchu eewešchancs atkaju ijdod tirdšneezības un ruhpneezības ministrs uš apsardzības ministra peeprašijumu).

Beņemts. 9. pants.

(Brezes weikalā pahrdod tīfai karawihreem un viņu peederigeem; pretšchu pahrdošchana priwatpersonam peelaišchama tīfai išeemuma gadījumos ar apsardzības ministra atkaju).

Beņemts. 10. pants.

(Wišas ijdewumu sumas, kuras išsneeguši walšs kaje weikala uštūrešchana, šedsamas ar weikala eenahkumeem. Šchim sumam jābuht paredšetām apsardzības ministrijas eenahkumu budšeta).

Beņemts. 11. pants.

(Par weikala un viņa eestahšchu eefšchejo eefahrtu peh3 wajadšības ijdod apsar-
dības ministrs instrudzijas).

Beņemts. 12. pants.

(Weikala eenahkumi išleetojami:

- 1) Kustama un nekustama ihpašchuma eegahdašchana i weikala wajadšibam, telpu nomahchana i, viņu aplurinašchana i, apgaismošchana i un remontešchana i;
- 2) weikala personāla atalgošchana i (eestaitot weikala personālam no apsardzības ministrijas budšeta išmaksato algu atmaksu walšs kajei);
- 3) procentu nomaksai par walšs aišdewumeem;
- 4) daščadu weikalam išsneegtu walšs sumu atmaksai;
- 5) weikala apgrošības kapitāla paleelinašchana i;
- 6) weikala šaudejumu šegšchana i, kuri zehlušchees zaur noščuhšchana u, nobiršchana u, eeswehršchana u, pretšchu bojašchana u un aiš ziteem eemesleem;
- 7) zenu pašeminašchana i u) prezem, kuras nepezeeschami wajadšigas karawihreem;
- 8) armijas ekonomiskā weikala išwidadžijas gadījumā wišas naudas sumas un inventars un nekustami ihpaščumi, kuri atliktos rehfinus galigi nokahrtojojot un walšs aišdewumus atmaksajot, nododami apsardzības ministrijai; naudas sumas peesšaitamas šchis ministrijas špezialeem lihdsēteem; inventars un nekustamee ihpaščumi pahreet apsardzības ministrijas rihzibā).

Wahrds Aščmanim.

В. Аščманис (beparteiško grupa): Godatee deputati! 12. pantā ir ušškaititi tee mehrki, kahdeem war dot armijas weikals šawus eenahkumus. Man šcheet, ka weens mehrkis tomehr ir aišmiršs. Lai gan šchis weikals ir nostahdits uš tahdeem prinzipeeem, ka wišch leelas pelnas nenefšs, tomehr šinams atlikums no eenahkumeem buhs. Šapeh3 starp teem mehrkeem, kahdi ušškaititi 12. pantā, mums newajadsetu aišmirst ari to, ka šinamu dalu no

eenahkumeem waretu isleetot preeščh kara sinibu un isglihtibas weizinaschanas armijā un ari issneegt sinamu pabalstu kara wihreem ņewiščkos nelaimes gadijumos. Tapeh3 es leetu preeščhā augštai ņapulzei 12. pantā starp 7. un 8. punktu eelikt ņahdu punktu, apņimejot to kā 8. punktu: kara sinibu un isglihtibas weizinaschanai armijā, kā ari pabalstu issneegņchanai kara wihreem ņewiščkos nelaimes gadijumos uņ apņardsibas ministra riħkojumu katrā atņewiščkā gadijumā.

Presidents J. Tščakste: Bruno Kalniņšch.

Bruno Kalniņšch (sozialdemokratis): Sozialdemokratiskās frazijas wahrdā es gribetu isteiktees pret to preeščhlikumu, kas nupat tika eefneegts, un par karaleetu komisijas preeščhlikumu. Leeta ta, ka weikals, par kuru eet runa — armijas ekonomiskais weikals — ir paredsets kā bespeņas weikals. Ja nu rēis weikals ir paredsets kā tahds, tad wiņsch newar preeščh ņahda waj zitada mehrka meklet kautkahdu pelnu un ņcho pelnu nodot weenā waj otrā weetā. Šhini gadijumā preeščhlikums iseet uņ to, lai pelna, kas eenahktu no paredsetā bespeņas weikala, tiktu isleetota preeščh atteezigām eestahdem kara sinibu paplasĆinaschanai. Man leetas, ka ņhim noluhkam, kas, bes ņchaubam, ir ņwarigs noluhks, preeščh tam walsti war rastees lihdsekli un preeščh tam lihdsekli ir jaatrod. Armijas ekonomiskais weikals teef usņtatits kā bespeņas weikals un walstij naw janem no ta nekahdi lihdsekli. Karawihri wiņpahri ir eeintereseti weikala pastahweņchanā kā bespeņas weikalā, un tikai kā tahdam ņhim weikalam war buht kahda nosihme. Šhi nosihme weikalam war buht tikai tad, ja karawihri dabū prezes no ņawa weikala par eespehjami lehtakām zenam, nekā priwatos weikalos. Ja, turpretim, armijas ekonomiskā weikalā ir paredseta pelna, tad, bes ņchaubam, weenā otrā gadijumā zena uņ prezem tiks paugstinata un tad ņhis weikals wairs nebuhs pilnigi bespeņas weikals. Uis ņcheem motiweem muhsu frazija issazitees pret eefneegto preeščhlikumu un par to, lai nekahdeem atņewiščkeem noluhkeem ņhi weikala pelna netiktu isleetota, bet lai armijas ekonomiskais weikals paliktu kā bespeņas weikals, kahda ir wina ihstā nosihme un ihstais noluhks.

Presidents J. Tščakste: Neeuens wairaf pee wahrdā nepeeteizas. Es luhgņchu referentu dot ņawu atņaukņmi.

Referents A. Blodneeks: Waldibas eefneegtā likumprojektā bij paredsets, ka pelna, kura rastos, uņ apņardsibas ministra riħkojumu waretu tikt isleetota kultureleem noluhkeem tāpat wiņpahr karawihru dņihwes uņlaboņchanai, palihdibas ņneegņchanai dasĆados nelaimes gadijumos un ari uņ teefchu riħkojumu. Gewehrojot tomehr weikala bespeņas riħzibu, kara leetu komisija issazijas pret wiņeem ņcheem trijeem punkteem un wini tika sriħpoti. Tagad Uņchmana funga preeščhlikumā pirmā pusē redsu ko jaunu, proti pelnu, bes ziteem weikala isdewumeem un atņkaltijumeem, waretu dot kara ņkolai un winas audņeknu kulturelām wajadsibam. Tas nebij waldibas projektā un nebij ari kara leetu komisijas projektā un tapeh3 es newaru issazitees ne pret ne par to. Par otru preeščhlikuma dalu, lai pelnu issneegtu dasĆados nelaimes gadijumos, kā tas bija ari waldibas projektā 10. punktā un kas tika kara leetu komisijā sriħpots, man jaiņņatas pret.

Presidents J. Tščakste: Eefneegtais preeščhlikums ņkan tā:

„Starp punkteem 7. un 8. likt ņahdu punktu: „Kara sinibu un isglihtibas weizinaschanai armijā, kā ari pabalstu issneegņchanai kara wihreem ņewišč-

fos nelaimēs gadījumos uš apsardzības ministra rihkojumu katrā atšewiškā gadījumā.”

Referents iſſaſas, ka ſchi preeſchlikuma 2. daļa ir apſpreeſta komiſijā un komiſija iſſazijuſēs pret to. 1. daļa naw tikuſi komiſijā apſpreeſta. Eš liſchu preeſchlikumu uš balſoſchanu un luhdsu pazeltees toš, kaš ir par ſcho papildinajumu. Luhdsu peezeltees toš, kaš ir pret ſcho papildinajumu. Beidsot luhdsu pazeltees toš, kaš atturejuſchees no balſoſchanas. Balſoſchanas iſnakhums: par papildinajumu nodota 41 balſš, pret to — 65, atturejuſchees — 25. Tā tad papildinajums atkriht. Eš liſchu tagad 12. pantu uš nobalſoſchanu un luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret wina peenemſchanu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kaš atturejuſchees no balſoſchanas. Naw. 12. pants peenemtš. Tagad eš liſchu uš nobalſoſchanu likumu wiſā wiſumā, un luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret likuma peenemſchanu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kaš atturejuſchees no balſoſchanas. Schis likums ir 2. laſijumā peenemtš ar wiſam balſim, 16 atturotees. Treſchais laſijums ſchim likumam teek noliktš uš 11 martu.

Nahſochais deenas ſahrtības punktš — likums par fugu tonaſčas un loſchu nodokli Latwijas oſtās. Papildinajums. Referents Rubinš.

Referents A. Rubinš: Schis likums ir tā papildinajums pee likuma par fugu tonaſčas un loſchu nodokli Latwijas oſtās, kurſch jau Satwerſm š Sapulzē peenemtš 18. augſtā 1920. gadā. Toreiſ, kad Satwerſmes Sapulzē nahza apſpreeſchanā ſchis likums, Ainaſchu oſta atradās wehl igaunu rotās un tapehž ſchis likums nebija peemehrotš atteezibā uš Ainaſchu oſtu. Tagad, kad robeschu jautajums ſtarp Latwiju un Igauniju ir jau nokahrtotš un Ainaſchu oſta nodota Latwijas walſtij, buhtu wajadsigš ſcho 18. augſtā peenemto likumu papildinat ar atteezigeem panteem atteezibā uš Ainaſchu oſtu. Schis papildinajums ir ſaſkanā ar agrak peenemto likumu un tapehž eš leeku preeſchā finanſu un budſcheta komiſijas wahrdā ſcho papildinajumu peenemt ſteidsamības ſahrtā.

Preſidentš J. Eſchakſte: Referents leek preeſchā ſteidsamibu ſchim likumprojektam. Eš liſchu wiſpirms uš balſoſchanu ſteidsamibu un luhdsu peezeltees toš, kaš ir pret ſteidsamibu. Naw. Luhdsu peezeltees toš, kaš atturas no balſoſchanas. Naw. Steidsamiba weenbalſigi peenemta. Teek atklataš wiſpahrejas debates. Neweens pee wahrda nepeeteizaš; eš liſchu uš balſoſchanu pahreju uš pantu laſiſchanu un luhdsu peezeltees toš, kaš ir pret pahreju uš pantu laſiſchanu. Naw. Luhdsu peezeltees toš, kaš atturas no balſoſchanas. Naw. Pahreja uš pantu laſiſchanu peenemta. Wirſkraktš.

(Likuma par fugu tonaſčas un loſchu nodokleem Latwijas oſtās, papildinajums).

Gebildumu naw. Peenemtš. Gewads.

(Likums par fugu tonaſčas un loſchu nodokleem Latwijas oſtās. Likumu un waldības rihkojumu 1920. gada trahjuma 202. ſkaitliš). 6. un 7. panti papildinami ſchahi):

Gebildumu naw. Peenemtš. 6. pants.

(Ainaſchos: no juhras lihds oſtai 120 ſapeiſas).

Gebildumu naw? Peenemtš. 7. pants.

(Minimalais loſchu nodoklis Ainaſchos 120 rbt.).

Gebildumu naw? Peenemtš. Eš tagad liſchu uš balſoſchanu ſcho li-

fumu wifā wifumā un luhdsu peezeltees toš, faš ir pret ūchi likuma peenem-
ūhanu. Naw. Es luhdsu peezeltees toš, faš atturas no balsūūhanas. Naw.
ūhis likums ir weenbalsigi peenemts.

Nahūūūchais likums ir „Likums par ūehrkozinu atzises nodokļa paaug-
stinatūhanu“. Referents Rubins.

Referents Rubins: ūhis likums ari nahf kā pahrgrosijums pee
likuma par ūehrkozinu atzises nodokli, kursch Satwerimes Sapulzē jau pee-
nemts 11. augustā. Sagarā ar dūihwes apstahleem un dūihwes dahrdūibu ir
pazehluūhās pahrdūūhanas zenas uš ūehrkozineem par 2 lihds 3 reises wai-
raf, nekā bija augusta mehnesi, un tadeht buhtu wajadūigs ari atzises nodokli
uš ūehrkozineem atteezigā ūamehrā paaugstinat, faš ir ūagarā ar wispahri-
go Patwijas rubļa kursa kriūhanu. Ugrat 11. augusta likumā par ūehrkozineem
atzise bij nolikta 5 kapeiku wehrtibā no weenas ūastites, kur ir ūehrkozinu ne-
masaf par 50 gabaleem un ne wairaf par 75 gabaleem. Tagad, pehz ūchi
papildinatuma, ūhis nodoklis buhtu nemams diwreis wairaf, taš ir 5 kapeiku
weetā 10 kapeikas. Pehz 22. panta no ahrsemem eewestee ūehrkozini lihds ūchim
bija aplikti ar 5 kap. nodokli, bet tagad tee tiks aplikti ar 20 kap. nodokli no
weenas ūastites. ūhis likums tifa apūtatits finansu un budūūeta komiūijā un
tifa peenemts bes ūahdeem pahrlabojumeem. Tapehz es leeku preeūūhā finansu
un budūūeta komiūijas wahrdā ūcho pahrgrosijumu peenemt steidsamibas
ūahrtibā.

Prezidents J. Tūchaste: Preeūūhā likta steidsamiba. Es liūūchu uš
balsūūhanu un luhdsu pazeltees toš, faš ir pret steidsamibu. Naw. Raš
atturas no balsūūhanas. Naw. Steidsamiba peenemta weenbalsigi.
Atklatūas wispahrejas debates. Neweens pee wahrda nepeeteizas. Es
liūūchu uš balsūūhanu pahreju uš pantu lasiūhanu un luhdsu pazeltees toš,
faš ir pret pahreju uš pantu lasiūhanu. Naw. Raš atturas no balsū-
ūhanas. Naw. Pahreja uš pantu lasiūhanu weenbalsigi peenemta.
Wirūraūts ar eewadu.

(Likums par ūehrkozinu atzises nodokļa paaugstinatūhanu. 1920. gada 11. augusta
likumā par nodokli uš tabaku un tabakas isūtrahdatumeem, iūhaulitem un ūehrkozineem
20. un 22. pantus grosit ūefoūhā ūahrtā):

Cebildumu naw? Peenemts. 20. pants.

(ūehrkozini fabrikās apleekami ar nodokli 10 kapeikas no ūastinas, kurās newar
buht masaf par 50 un wairaf par 75 ūehrkozineem; par katreem turpmateem 75 gabaleem
weenā eepakojumā peemafūajamās 10 kapeikas).

Cebildumu naw? Peenemts. 22. pants.

(No ahrsemem eewestee ūehrkozini apleekami ar nodokli 20 kapeikas no katra eepa-
kojuma lihds 75 gabaleem).

Cebildumu naw? Peenemts. Es liūūchu tagad ūchito likumu wifā
wifumā uš balsūūhanu un luhdsu pazeltees toš, faš ir pret wina peenem-
ūhanu. Naw. Raš atturas no balsūūhanas. Naw. ūhis likums ir
weenbalsigi peenemts.

Nahūūūchais likums par raugu atzises nodokļa paaugstinatūhanu. Refe-
rents Rubins.

Referents A. Rubins: Ur ūcho likumu atzises nodoklis teef paaug-
stinats ūamehrā ar 7. juliā peenemto likumu diwūahrtigi. Tur bija paredūets
atzises nodoklis no weenas mahrzinas rauga, faš teef isgatawots eefūsemē,

4 rubli. Tagad tas teef paaugstinats us 8 rubleem. No ahrsemem eewestais raugs bija apliktis ar 6 rubleem, tagad tas teef apliktis ar 12 rubleem. Zitadus pahrlabojumus finansu un budscheta komiſija likumā naw eenesuſi un es leeku preeſchā finansu un budscheta komiſijas wahrda peenemt ſcho likumu ſteidsamibas fahrtā.

Prezidents J. Šhaſte: Šhai likumā teef likta preeſchā ſteidsamiba. Es likſchu ſteidsamibu us balsofchanu un luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret ſteidsamibu. Naw. Kas atturas no balsofchanas. Naw. Steidsamiba peenemta. Atklahtas wišpahrejas debates. Pee wahrda neweens nepeeteizas. Es likſchu preeſchā pahreju us pantu laſiſchanu. Kas ir pret pahreju us pantu laſiſchanu, kas atturas. Naw. Pahreja us pantu laſiſchanu peenemta. Wirſkrastis un eewads.

(Likums par rauga afzises nodokla paaugstināšanu. 1920. gadā 7. julijs likumā par nodokli us raugu 1. un 3. pantus groſit ſefoſchā fahrtā):

Cebildumu naw? Peenemts. 1. pants.

(Cekſhemē iſgatawotais prefetois raugs apleekams ar 8 rbf. leelu nodokli no mahrzinas).

Cebildumu naw? Peenemts. 3. pants.

(No ahrsemem eewestais raugs apleekams ar nodokli — 12 rbf no mahrzinas).

Cebildumu naw? Peenemts. Es likſchu tagad likumu wiſā wiſumā us balsofchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret ſcho likumu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsofchanas? Naw. Šhis likums weenbalsigi peenemts.

Nahkofchais likums par alkoholu faturoſchu auglu — ogu ſulu un kwaſa afzises nodokla paaugstināšanu. Referents Rubins.

Referents U. Rubins: 7. julijs likumā, kas bija peenemts Satwerſmes Sapulzē, 1. pantā, alkoholu faturoſcha auglu — ogu ſula aplikta ar nodokli 20 rublu no ſpaina. Tagad, kad pahrdofchanas zena us ſcheem produktēem ir zehluſees apmehram trihs reises wairaf, tad ari nodoklis us to preeſchmetu ir paleelinats trihsfahrtigi, t. i., 20 rublu weetā likti 60 rubli. 4. pantā labibas un tās pahrstrahdajumu, tā ari no medus iſgatawots alkoholu faturoſchis kwaſs bija apliktis ar 10 rubleem no ſpaina. Tagad afzises nodoklis ir paaugstinats un ir 4 reises leelaks. Tad 7. pantā par nebandroletu auglu — ogu ſulas un kwaſa iſlaiſchanu un pahrdofchanu ſods bij paredsets 1000 rublu. Se wiſch ir paaugstinats deſmittfahrtigi, t. i. 10000. Zitu nekahdu pahrlabojumu likumā komiſija naw eenesuſi un tee ir peenemti ſteidsamibas fahrtibā. Tapehž leeku preeſchā ari augtai ſapulzei likumu peenemt ſteidsamibas fahrtibā.

Prezidents J. Šhaſte: Šhim likumam teef likta preeſchā ſteidsamiba. Es likſchu us balsofchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret ſteidsamibu. Naw. Tagad luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsofchanas. Naw. Steidsamiba peenemta. Teef atklahtas wišpahrejas debates. Neweens pee wahrda nepeeteizas, es likſchu us balsofchanu pahreju us pantu laſiſchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret pahreju us pantu laſiſchanu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsofchanas. Naw. Pahreja us pantu laſiſchanu peenemta.

Wirstrafstis un eewads.

(Lifums par alkoholu saturofchu augfu-ogu fulu un kwafu afzifes nodofku paaugstinafchanu).

1920. gadā 7. julija likumā par afzifes nodofli no alkoholu saturofchas augfu un ogu fulas un kwafa, kas ifgatawots no labibas, tās pahrstrahdajumeem un medus, 1., 4. un 7. pantus grofif fefofchā fahrtā:

Cebildumu naw? Peenemtis. 1. pants.

(Alkoholu saturofcha augfu un ogu fula apleefama ar nodofli 60 rbl. no spaina [10 ftopeem]).

Peenemtis. 4. pants.

(No labibas un tās pahrstrahdajumeem, tā ari no medus ifgatawots alkoholu saturofchs kwafs apleefams ar 40 rbl. leelu nodofli no spaina).

Peenemtis. 7. pants.

(Par nebandroletu augfu-ogu fulas un kwafa iflaischanu waj pahrdofchanu wainigeē fōdami ar desmittahreteju afzifes samafsu un naudas fōdu lihdf 10.000 rbl.

Nebandroletee pahrdofchanā laiftee dfehreeni konfifzejami.

Rihfkojums fahjas fpehtā ar wina iffludinafchanas deenu).

Peenemtis.

Es liffchu tagad wifu lifumu uf balfofchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret fchi lifuma peenemfchanu. Luhdsu pazeltees toš, kas attu-
ras no balfofchanas. Naw. Schis lifums ir peenemtis.

Nahfofchais lifums ir par tehjas afzifes paaugstinafchanu. Referents Rubins.

Referents U. Rubins: Tautas Padomes peenemtā lifumā par tehjas afzifes nodofli 4. pantā bij paredsets afzifes nodoflis uf tehju un Rinas tehju 6 rbl. no mahrzinas, pee fam pahrdofchanas zena bij brihwa. Tagad nodoflis teef paaugstinats uf 16 rbl. un pahrdofchanas zena brihwa. Pirmā labuma Rinas tehja agraf peenemtā lifumā bij aplifka ar nodofli 5 rbl. no mahrzinas, tagad nodoflis paaugstinats uf 12 rbl. un pahrdofchanas zena 40 rbl. mahrzina. Tad otra labuma Rinas tehja bij aplifka ar nodofli 4 rbl. no mahrzinas, tagad nodoflis paleelinats uf 8 rbl. un pahrdofchanas zena 32 rbl. mahrzina. Trefchai fortei nodoflis bija 3 rbl. no mahrzinas, tagad tās paaugstinats uf 6 rbl. un pahrdofchanas zena 28 rbl. mahrzina. Par pirmā labuma Zeilonas tehju nodoflis bija 4 rbl. no mahrzinas, tagad tās paaugstinats uf 12 rbl. un ahrdofchanas zena brihwa. Otrā labuma Zeilonas tehjai nodoflis bija 3 rbl. no mahrzinas, tagad tās paaugstinats uf 8 rbl. un pahrdofchanas zena 32 rbl. mahrzina. Augstata labuma Kreewijas tehjai nodoflis bija 4 rbl. no mahrzinas, tagad nodoflis paaugstinats uf 12 rbl. un pahrdofchanas zena brihwa. Pirmā labuma Kreewijas tehja bija aplifka ar nodofli 2 rbl. no mahrzinas, kas tagad teef paaugstinats uf 8 rbl. un pahrdofchanas zena 28 rbl. mahrzina. Otrā labuma Kreewijas tehja bija aplifka ar nodofli 2 rbl. no mahrzinas un pahrdofchanas zena brihwa. Tagad nodoflis paaugstinats uf 6 rbl. un pahrdofchanas zena nolifka 24 rbl. mahrzina. Nefahdus zitis pahrlabojumus fchini lifumā neeenefa; lifums komifija ir peenemtis waldibas redafzija un leeku preefchā lifumu peenemt fteidsamibas fahrtā.

Presidents J. Tschafste: Referents leef preefchā lifumu peenemt fteidsamibas fahrtā. Es liffchu fteidsamibu uf balfofchanu un luhdsu pazel-

tees toš, kaš ir pret steidsamibu. Naw. Kaš atturas no balsošanas. Naw. Steidsamiba peenemta. Teef atkļahčas wišpahrejas debates. Pee wahrda neweens nepeeteizas. Eš lišchu uš balsošanu pahreju uš pantu lašišchanu. Luhdsu tagad pazeltees toš, kaš ir pret pahreju uš pantu lašišchanu. Naw. Beidsot luhdsu pazeltees toš, kaš atturas no balsošanas. Naw. Pahreja uš pantu lašišchanu weenbalsigi peenemta. Wiršrakšs un pants.

(Likumš par tehjas afzies nodokļa paaugštinašchanu.

1919. gada 2. septembra likumā par nodokli uš tehju 4. pantā paredseto nodokļa leelumu grošit jekošhā fahrtā:

Tehjas nošautums	Labums	Nodoklis par mahržinu	Pahrbošonas aena par mahržinu
a) Rinas tehja.	augstakais	16 rbf.	brihwa
	1.	12 "	40 rbf.
	2.	8 "	32 "
	3.	6 "	28 "
b) Zeilonas tehja	1.	12 "	brihwa
	2.	8 "	32 rbf.
c) Kreewijas tehja.	augstakais	12 "	brihwa
	1.	8 "	28 rbf.
	2.	6 "	24 rbf.)

Eš lišchu uš balsošanu šho weenu pantu. Luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret šhi likuma peenemšchanu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kaš atturas no balsošanas. Naw. Šhis likumš weenbalsigi peenemts.

Tahlakais likumš ir likumš par wiħnu afzies nodokļa paaugštinašchanu. Referents Rubins.

Referents U. Rubins. Sautas Padomes 23. janwari 1920. gadā peenemta likuma 4. pantā ir noteikts nodoklis no wiħnogu, augļu un ogu wiħneem 60 rubli no špaina par putošošeem eefššemes wiħneem. Tagad tas ir paleelinats peezfahrtigi un nemams nodoklis 300 rublu no špaina. Par putošošeem un rošinu ahrsemju wiħneem bij paredsetis nodoklis 240 rublu no špaina. Tagad tas paleelinats peezfahrtigi un teef nemts nodoklis 1200 rublu no špaina. c) punktā paredseteem wišeem ziteem eefššemes isgatawojuma wiħneem bij nodoklis 32 rubli. Tagad tas ir peezfahrtigi paleelinats un nemams nodoklis 160 rubli no špaina. No wišeem ziteem ahrsemju wiħneem nodoklis bij 120 rublu, tagad tas paleelinats peezfahrtigi un nemams nodoklis 600 rubli no špaina. Papildinajumš, kaš teef liks preešhā no finansu un budšeta komišijas, ir tas, ka finansu ministrim ir teešiba wiħnu basnizas zeremonialu wajadšibam atšwabinat no afzies nodokļa. Ziti pahrlabojumi nekahdi nekā eenesi. Leeku preešhā finansu un budšeta komišijas wahrda peenemt šho likumu steidsamibas fahrtā.

Presidentis J. Šchakste: Referents leek preešhā steidsamibu. Eš lišchu uš balsošanu steidsamibu. Luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret steidsamibu. Naw. Luhdsu pazeltees, kaš atturas no balsošanas. Naw. Steidsamiba weenbalsigi peenemta. Atkļahčas wišpahrejas debates. Neweens pee wahrda nepeeteizas. Eš luhdsu nobalsot pahreju uš pantu lašišchanu. Luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret pahreju uš pantu lašišchanu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kaš atturas no balsošanas. Naw. Pahreja uš pantu lašišchanu peenemta.

Wirsraksts un cewads.

(Likumš par wihnu atzises nodokli paaugstināšanā. 1920. g. 23. janwara likumš par nodokli uš alkoholišfeem dšebreeneem 4. pantu grošit šekošā fahrtā:

Cerunu naw? Peenemtš. 4. pants.

(Wihnogu, augļu un ogu wihnuš, tā eekššemē iſgatawotuš, tā ari no ahršemem cewestuš, aplišt ar nodokli:

- a) putojošchuš eekššemes iſgatawojuma ar 300 rbl, no ſpaina;
- b) putojošchuš un rošinu ahršemju wihnuš ar 1200 rbl. no ſpaina;
- c) wišuš zituš eekššemes iſgatawojuma ar 160 rbl. no ſpaina un
- d) wišuš zituš ahršemju wihnuš ar 600 rbl. no ſpaina.

Finanšu miniſtrim teešba wihnu baſnizāš zeremonialu wajadšibam atšwabinat no atzifeš nodokļa),

Cebildumu naw? Peenemtš.

Šš liſſchu uš balſoſchānu wišu ſcho likumu. Šš luhdšu pazelteš toš, kaš ir pret ſchi likuma peenemšchānu. Naw. Šš luhdšu pazelteš toš, kaš atturaš no balſoſchānaš. Naw. Šchiš likumš weenbalſigi peenemtš.

Prešidentš J. Šſchakſte: Naħſoſchāiš ir likumš par naſtaš produktu atzifeš nodokļa paaugſtināšanā. Wahrđš referentam.

Referentš A. Rubinš: Utteezibā uš ſcho likumu par naſtaš produktu atzifeš nodokļa paaugſtināšanā man jašino, ka taš teeſ paaugſtinātš peezfahrtingi, ſamehrā ar 1919. gada 19. ſeptembra likumu, kaš peenemtš Tautāš Padomē. 3. pantā a) punktā ir teiktš, ka no puda apgašmoſchānaš produktēem ar ſpeziſiſtu ſwaru no 0,700 lihđš 0,870 bija 4 rubli nodokli. Tagad ar ſcho likumu teeſ nemtš 20 rbl. pudā, un pee punkta b), kur bija 8 rubli par pudu, tagad teeſ nemtš 40 rubli. Nekahduš zituš pahrlaboju-muš pee ſchi likuma nepeenehma un eš finanšu un budšeta komiſijāš wahrđā luhdšu peenemt ſcho likumu ſteidšamibaš fahrtibā.

Prešidentš J. Šſchakſte: Referentš leeſ preekšā peenemt likumu ſteidšamibaš fahrtibā. Šš liſſchu ſteidšamibu uš balſoſchānu un luhdšu pazelteš toš, kaš ir pret ſteidšamibu. Naw. Kaš atturaš no balſoſchānaš — luhdšu pazelteš. Naw. Šteidšamiba peenemta. Teeſ atklahtāš wišpahrejaš debates. Neweenš pee wahrda nepeeteizaš, eš liſſchu uš balſoſchānu pahreju uš pantu laſiſchānu un luhdšu pazelteš toš, kaš ir pret pahreju uš pantu laſiſchānu. Naw. Kaš atturaš no balſoſchānaš — luhdšu pazelteš. Naw. Pahreja uš pantu laſiſchānu peenemta. Wirsrakſtš un cewadš.

(Likumš par naſtaš produktu atzifeš nodokļa paaugſtināšanā. 1919. g. 19. ſeptembra noteikumōš par atzifeš nodokli uš apgašmoſchānaš un ſmehru produktēem, kaš naſtaš iſſtrahdati, 3. pantu grošit ſekošā fahrtā:

Cebildumu naw? Peenemtš. 3. pants.

(Naſtaš produktu atzifeš nodokli nem ſekošchōš apmehroš:

- a) 20 rbl. pudā no apgašmoſchānaš produktēem ar ſpeziſiſto ſwaru no 0,700 lihđš 0,870;
- b) 40 rbl. pudā no ſmehru ekām ar ſpeziſiſto ſwaru no 0,870 lihđš 0,935).

Cebildumu naw? Peenemtš. Šš liſſchu tagad uš balſoſchānu wišu likumu un luhdšu pazelteš toš, kaš ir pret ſchi likuma peenemšchānu. Naw. Kaš atturaš no balſoſchānaš. Likumš weenbalſigi peenemtš. Wahrđš referentam.

Referents U. Rubins: Finanšu un budžeta komisija, apspriedusi nupat peenemtus likumus par atzises nodokļa paaugstināšanu un dascheem produkteem, nahza pee slehdseena, ka tahda beescha neweenmehrīga nodokļu mainišchana newehلامي atfauzas un walsts šaimneezibu un tapeh3, apspreešot šcho jautajumu wispušigi, komisija atrada, ka tas nebuhtu wehlams, jo tas atfauzas un wispahrejo šaimneezifko stahwofli un tapeh3 peenehma šcho pahrejas formulu:

„Satwerimes Šapulze atrod, ka beescha nodokļu mainišchana ihšâ laikâ nelabwehligi atfauzas un walsts šaimneezibu un tapeh3 isteiz wehlešchanos, ka nodokli nemas netiftu mainiti ihšâ laikâ un rubļa wehrtiba pee nodokļu isdošchanas tiftu šifseta šeltâ.“

Prezidents Ščakste: Pahrejas formula, kuru leef preeščâ finanšu un budžeta komisija štan:

„Satwerimes Šapulze atrod, ka beescha nodokļu mainišchana ihšâ laikâ nelabwehligi atfauzas un walsts šaimneezibu un tapeh3 isteiz wehlešchanos, ka nodokli nemas netiftu mainiti ihšâ laikâ un rubļa wehrtiba pee nodokļu isdošchanas tiftu šifseta šeltâ.“

Es likšchu šcho pahrejas formulu un balšofchanu un luhdsu peezeltees tos, kas ir pret šcho pahrejas formulu. Naw. Luhdsu pazeltees tos, kas atfuras no balšofchanas. Naw. Pahrejas formula peenemta.

Nahkofschais deenas kahrtibas punkts — Likums par naudas mainas operacijam. Referents Blodneeks:

Referents U. Blodneeks: Godatee deputatu kungi! Šchis ir weens no teem likumprojekteem, kureem bij domata leela nosihme muhsu finansuelâ dšihwê. Winam wjadsetu šinamâ mehrâ regulet muhsu walutas jautajumu, proti, wisu to eelas špekulaziju, kura noteekas un eelam, apfahrt biršchaj, tāpat daschās kafejnizās. Šchim operacijam domats šinamâ mehrâ šchehršch-lus likt preeščâ, nowirsot operācijas godigatos weikalos, bankās, krediteestahdēs un naudas mainas kantoros. Bet tam šchis nodoklis ir ari apgrošijuma nodokļa otrais weids, kahds eeweests Latwijâ. Virmais bij walutas iswedumu nodoklis, šchis ir otrais un tagad finanšu un budžeta komisija apspreeš jau trescho—apgrošijuma weida nodokli no trakteereem. Nerunajot pretim apgrošijuma nodoklim kâ tahdam, man jau agrak nahzās aistahwet komisijâ domas un tās tika wairakfahrt išfazitās ari no ziteem finanšu un budžeta komisijâ, ka apgrošijuma nodoklim nenormalos apstahklos, kur mehs newaram ustizetees teem dateem un teem eegrahmatojumeem, to operaciju sumu registrešanai, kas teef isdaritas, naw leela nosihme. Tagadejos apstahklos winsch naw wisai peemehrois un winsch nedos tos pozitivos, wehlamos rezultatus, kahdus no wina waretu šagaidit. Bet tas neder par eemeslu, lai no wina pawišam atfazitos, masafais šchini gadījumâ, no naudas mainu operaciju aplikšanas ar nodokli. Naudas mainas kantori raddēs tad, kad muhsu krediteestahdes wehl nedarbojās, waj winas tika mas pa masam atwehrās un zitas krediteestahdes newareja apmeerinat wisu lauschu prašibas peh3 eestahdem, kurās waretu isdarit naudas mainas operācijas. Šchee naudas mainas kantori tika šawâ laikâ atwehleti ar škaidru apšinu, ka tas ir šurogats ihštam naudas mainas eestahdem, kurās šchim operacijam ir janoteef, un winas atwehleja kâ pagaidu eestahdes! Es nodomaju, ka tad, kad eestahšees normalee apstahkli; ka tad, kad bankas un krediteestahdes warēs eesahkt štrahdat; ka tad, kad winam buhs eespehjamš usšahkt šawas operācijas, tad šchim naudas mainas eestahdem wjadšēs šikwidetees. Apštatot šcho jautajumu finanšu

un budšeta komisijā, debates grošijās galvenām kārtām ap to, vaj naudas mainas kantoreem turpmat Latvijā buhtu weeta, jeb waj wini buhtu flehdsami. Beidsot weenojās, ka šcheem naudas mainas kantoreem wehl ir jadod eespehja eksistet, un motiwi bija fetofchi: muhsu bankās, kurās naudas mainas operazijas nahtas gruhtaf iswest, tur naudas maintaji, klienti, ne labpraht mehds eet, jo tur wineem ir jarehkinas ar dascheem noteikumeem, kas ilgaku laiku nepastahweja naudas mainas kantoros, un kur wineem ir parozigaki un ehrtaki schis naudas operazijas isdarit. Uri tagad mehds redsam, ka naudas mainas kantoru operazijas sneedsas leelos apmehros, wairafos miljonos un schee weikali seed un sel. Ra scheem weikaleem labi eet, ka wini atmet leelu pelnu, to peerahda tas apstahllis, ka schee weikali uf Smilshu eelas un tuwakā aplaimē ir atwehrti waj uf katra stuhra un pee tam ir wehl 40 lihds 50 luhgumrakstu, kuri ir eenahkufchi finansu ministrijā dehl naudas mainas kantoru atwehršanas atļaujam. See wehl joprojam eenahk un ta ir gaischa leeziba, ka tas weikals ir loti isbewigs. Ufspreeschot naudas mainas kantoru likteni, proti, waj wini ir uf preekschu atstahjami jeb waj ar scho likumu flehdsami, weenojās, ka atļaujas uf preekschu naudas mainas operazijam dodamas pirmā kārtā krediteestahdem, bankam, banku kantoreem un paschwaldibas eestahdem. Romisija weenojās, ka tagad tos mainas kantorus flehgt newar, tamdehl ka klienti ne labpraht eet solidās eestahdēs. Wineem ir sawi aprehkini, kamdehl wini greeschas pee naudas mainas kantoreem. Es ar leelu droshibu apgalwoju finansu un budšeta komisijā un schim manam usskatam daudsi peekrita, ka muhsu naudas mainas kantori wisā wisumā un tif tahlu, zil tahlu wini neispildija to korekto prasibu pehz operaziju registreschanas, lihdsinajas sawā sinā eelas birschai; leela starpiba starp wineem naw. (Sauzeens no sozialdemokrateem: „Pareisi!“). Ja wehl daschos naudas mainas kantoros Leepajā un Rīgā wareja peerahdit tahdas operazijas, kas ir wehl spekulatiwakas dabas, nekā tās, kurās teef isdaritas „A. S.“, „Reinera“ un zitās kasejnizās un uf eelas, tad naudas mainas kantoru liktenis warbuht buhtu isfchirts wineem par sliktu. Bet, kā es jau teizu, ja mehds newaram ar rihkojumu un likumu eedsiht wifus naudas mainas operaziju isdaritajus solidās bankās un ja mums jarehkinas ar to apstahkli, ka mehds to isdarit newaram, tad jaatkauj eksistet scheem naudas mainas kantoreem ari uf preekschu, bet winus stipri eerobeschojot. Schis likums tad ari iseet uf to: proteschet pehz eespehjas solidās krediteestahdes, bankas, tāpat ari paschwaldibas eestahdes, kurām ar scho likumu teef atļauts isdarit naudas mainas operazijas. Schi protescheschana isteifusees eefsch tam, ka nodoklis no naudas mainas operazijam, kas isdaritas bankās un naudas mainas kantoros, teef nemts weena procenta leelumā, bet no krediteestahdem un birscham teef nemts $\frac{1}{4}\%$. Finansu un budšeta komisija domaja, ka darot tif leelu starpibu nodokli sinā, schis operazijas mas par masam pahrees no naudas mainas kantoreem, par kureem naw droshibas, ka wini sawas operazijas westu tihri, un no eelas birschas, uf solidām eestahdem, par kuru godigaku darbibu naw eemesla daudsi schaubitees. Ja ar scho likumu, proteschejot solidās krediteestahdes, isdotos peewilft winām klientus, tad schim likumprojektam buhtu loti leela nosihme un winsch buhtu isdarijis leelu un swehtigu darbu. Sinams isredses uf to ir. Pret naudas mainas kantoreem, lai winus sinamā mehrā eerobeschoju un lai winu eksistenzi padaritu gruhtafu, ir paredjeti noteikumi, ka atļaujas uf preekschu isdos

weenigi finansu ministrs un arī tikai pašchwaldības eestahdem, sīhām kredit-eestahdem uš laufeem un pirmās šķiras tirgotajeem, bet ar noteikumeem, ka schein tirgotajeem ir jāeemafā walfs kafē kā drošību 100,000 rublu, kuri nahf walfstij par labu, par naudas mainas fantoru likumu pahrpahr-šchanu waj neewehrošchanu. Neatkarīgi no likumā paredsetā šoda, kursch isteizas lihds 100,000 rubleem, tagadejeem naudas mainas fantoreem, kuri pastahw uš lihds šchim isdotām atļaujam, ir un buhs atkauts nodarbotees uš preekšču ar naudas mainas operazijam tikai tad un tikai teem, kuri špehs peerahdit, ka wini ir ispidbijuschi augstaf minetās prasības, proti, ka wini peeder banku fantoreem, waj zilwekeem, kureem ir pirmās gildeš tirgošchanās apleeziba. Ziteem weena mehnescha laikā pehz likuma špehā nahfšchanās naudas mainas fantori jaslehds. Jawehlas, lai štati, kuri tagad redsami uš Raku eelas, kura ir weena no muhsu labafām eelam un kura ir pahrpildita no naudas mainitajeem, aif kureem neweens godigs zilweks ne-teef garam, buhtu nowehrschami. Ja šchis eelu operazijas waretu isnihdet un pahrwest un solidār: eestahdem, tad šchim likumprojektam buhtu leeli nopelni un tas arī ir likumprojekta noluhfs. Jisfa intereseš naw eewehro-tas un nemamais nodoklis tikai attaisno registrazijas isdewumus. Romisijas wahrda usturu šchi likumprojekta steidsamību.

Prezidents J. Šchafste: Referents leef preekščā šcho likumprojektu peenemt steidsamības fahrtā. Es līšču steidsamību uš balsošchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret steidsamību. Naw. Kas atturas no balsošchanas? Naw. Steidsamība weenbalsigi peenemta. Seef atklahtas wis-pahrigas debates. Neweens pee wahrda nepeeteizas. Es līšču tagad uš balsošchanu pahreju uš pantu lasišchanu. Luhdsu pazeltees toš, kas ir pret pahreju uš pantu lasišchanu. Naw. Tagad luhdsu pazeltees toš, kas attu-ras no balsošchanas. Naw. Pahreja uš pantu lasišchanu peenemta. **Wirzrafs**

(Lītums par naudas mainas operazijam).

Sebildumu naw. Peenemtš. 1. pants.

(Bes jewiščas finansu ministra atļaujas aisleegts profesioneli nodarbotees ar naudas mainu. Sewišča atļauja naw wajadšiga bankam un kredita eestahdem, kurām šchi teefiba paredseta wiau statutos).

Peenemtš. 2. pants.

(No wišām naudas mainas operazijam maksajams apgrošijumu nodoklis sekošā apmehrā:

a) no naudas mainas operazijam bankās un krediteestahdēs — $\frac{1}{4}\%$;

b) no mainas operazijam banku un mainu fantoros — 1% ;

c) no mainas operazijam birščās — $\frac{1}{4}\%$; ja weens waj abi birščā noslehgtā mainas darījuma dalībneeki jau maksā nodokli uš šchi panta a waj b punktu pamata, tad no šchis operazijas birščā nodoklis naw jamafā).

Peenemtš. 3. pants.

(Nodokli no naudas mainas operazijam birščās eekafē birščas malleri un eemafā walfs kafē ne wehslaf kā triju deenu laikā pehz nodokli saņemšanas. Bankas, krediteestahdēs, banku fantori un naudas mainas fantori nodokli no naudas mainas operazijam eemafā walfs kafē par katru notezejuschu mehnesi ne wehslaf par nahfšchā mehnescha 5. datumu).

Peenemtš. 4. pants.

(Atļauja naudas mainas fantorus atwehrt finansu ministrs dod tikai pilšehtu pašchwaldības eestahdem, kreditbeedribam, sīhkredita eestahdem uš laufeem, bankas fantoreem un pirmās šķiras tirgotajeem, pee kam bankas fantoreem un tirgotajeem

īšdodamas atļaujas naudas mainas operācijām tikai tad, ja tē eemafā walsts kafē 100,000 rubļus kā drofšību, ūri friht walstij par labu par naudas mainas tantoreem īšdoto likumu pahrkafpſhanu waj neewehroſhanu, neatkarīgi no likumā paredſetā ſoda. Lihds ſchim īšdotās atļaujas atwehrt naudas mainas tantorus, waj bankas tantoros nodarbotees ar naudas mainas operācijām, ſaudē ſawu ſpehku pehž weena mehneſha notezefšanas, ſkaitot no ſchi likuma ſpehā nahfſšanas deenas).

Peenemts. 5. pants.

(Eſtahdem un perſonam, kas nodarbojas ar naudas mainu, kā ari birſchu maklereem par wiſām operācijām jawed pilnigas grahmatas, eefuhtot finanſu miniſtrim trijos eſemplaros mehneſha apgroſijumu pahrſtatus ne wehlaſ, kā lihds nahfoſhā mehneſha 10. deenai. Par grahmatwedību un pahrſkateem finanſu miniſtrija īšdod ſewiſkſas inſtrukcijas).

Peenemts. 6. pants.

(Eſtahdem un perſonam, kas nodarbojas ar naudas mainu, kā ari birſchu maklereem jaefneeds finanſu miniſtrijai ne wehlaſ kā lihds nahfoſhā mehneſha 10. deenai ſwihtes par nodofka nomafſu lihds ar nodofka mehneſha pahrſkati).

Peenemts. 7. pants.

(Ja nodofki neemafā walsts kafei 3. pantā noteiktā terminā, makſajama ſoda nauda 3% apmehrā no neſamafſatās ſumas par fatru pilnu waj eefakhtu mehneſi).

Peenemts. 8. pants.

(Finanſu miniſtrija pahrbauda eefneegtos pahrſtatus un nodofku nomafſas. Šchā noluhkā finanſu miniſtrijas pilnwaroteem eeredneem teeſiba ſkaitit zaurit grahmatas, kā ari peepraſit nodofku nomafſas pahrbaudiſchanai wajadſigās papildu ſinas).

Peenemts. 9. pants.

(Perſonas, kas profeſionali nodarbojas ar naudas mainu beſ finanſu miniſtra atļaujas, ſodamas ar naudas ſodu lihds 100,000 rubkeem un ar zeetumu no 4 mehneſcheem lihds 1 gadam).

Peenemts. 10. pants.

(Birſchas maklerus, bankas, kredita eſtahdes un ſiſkredita eſtahdes, kuras uſ ſawu ſtatutu waj ihpaſchas finanſu miniſtra atļaujas pamata nodarbojas ar naudas mainas operācijām, par walsts kafes ſwihtes waj mehneſchu pahrſkati neeefneegſhanu finanſu miniſtrijai noteiktā terminā, par apgroſijumu neewehſhanu grahmatās, kā ari par nepareiſu apgroſijumu ſumu uſdoſchanu ſoda beſ likumā paredſetiem ziteem ſodeem ar naudas ſodu lihds 50 000 rubkeem walstij par labu un pee atkabrtojoſchās pahrkafpuma nem wineem teeſibu nodarbotees ar naudas mainas operācijām.

Bankas tantorus un naudas mainas tantorus par walsts kafes ſwihtes waj par mehneſcha pahrſkata neeefneegſhanu finanſu miniſtrijai noteiktā terminā, par apgroſijumu neewehſhanu grahmatās, waj par nepareiſu apgroſijumu ſumu uſdoſchanu ſoda beſ ziteem likumā paredſetiem ſodeem ar naudas ſodu lihds 100,000 rbl. un ar eemafſatās drofſchibas eefkaltiſchanu walstij par labu. Bankas tantoru un naudas mainas tantoru atbildigos weikala wadonus ſoda beſ tam ar zeetuma ſodu no 4 mehneſcheem lihds 1 gadam, kā ari atnem tantorim teeſibu nodarbotees ar naudas mainas operācijām. Rantori lihds teeſas ſpreedumam pagaidam ſlehdſami uſ nodofku inſpektora un polizijas preeſchneeka kopeja lehmuma pamata.

Šahdu pat ſodu uſleef gadījumos, kad 1. pantā minetās eſtahdes neuſrahda finanſu miniſtrijas pilnwaroteem eeredneem uſ peepraſijumu weikala grahmatās, waj neſneeds nodofku aprehkinu un ſamafſas pahrbaudiſchanai wajadſigās papildu ſinas).

Peenemts. 11. pants.

(Ar ſcho likumu atzelts kredita uſtawa (likumu kraſjuma XI. ſehjuma II. data) 175. pants un pahrgrofits ta paſcha likuma 174. pants, kā ari atzelti waldbibas riſkojumi no 29. maria 1920. gada un 1. oktobra 1920. gada, iſſludinati „Waldbibas Wehſneſha“ Nr. Nr. 75. un 230.).

Peenemts. 12. pants.

(Likums ſahjas ſpehā ar wina iſſludinaſchanas deenu).

Peenemts.

Es lišču uf balfošchanu wiřu ſcho likumu. Luħdsu peezeltees toš, kaš ir pret ſchi likuma veenemřchanu. Naw. Es luħdsu pazeltees toš, kaš atturas no balfošchanas. Naw. Likums weenbalfiģi veenemřs.

Nahfořchais un peħdejais deenas fahrtibas punktš ir — atbilde uf jautajumu. Wahrđs peeder apřardřibas ministřim.

Apřardřibas ministřs J. Goldmanis: Augřtā řapulze! Weenā no peħdejām Satwerřmes řapulzes řehdem no sozjaldemokratu frařzijas tika eefneegřs waldibai jautajums par to, ka „Latwijas Rarewi un „Waldibas Wehřtneř“ naw sneegtas pateeřas řinas par Satwerřmes řapulzes řehřchu gaitu. Par peerahdijumu tam galwenā fahrtā tika norahdits uf weenu gadijumu — Satwerřmes řapulzes loģekla Grantřkalna runu řakarā ar notikumeem řeepajā. Grantřkalnš, runadams par notikumeem řeepajā un par řeepajas eedřihwotaju iřtureřchanoš pret řareiwjeem, atgreeřchoteeš teem no frontes, bija fajijš, ka weena dala eedřihwotaju iřgahjuřchi řheem řareiwjeem pretim ar puķem, bet otra pilřonu dala turpretim iřturejuřeš pret teem nezeenigi. Ubi minetee laikřakřti eřot řcho wahrđu „otra pilřonu dala“ weetā rakřtijuřchi „sozjaldemokrati“. Utbildot uf řcho jautajumu, man jateiz, ka ne „Waldibas Wehřtneř“, ne „Latwijas Rarewi, gluřchi tāpat řā pahrejoš laikřakřtoš, naw eeřpeħjams wahrđu pa wahrđam eeweetot pilniģu řehdes pahřřkatu peħž řtenogramas. Teef atřahřtits řwarigakais un řihmigakais iř řehdes gaitas. Tas parařti noteef un tā tas ir bijis řhini gadijumā, ka teeřcham atřahřtijumā naw burtiřķi leetotš tas wahrđs, řahđš bij řinamā teizeenā řazits. Bet naw ģruħti řapřast, ka řchi řluħda wareja weegli eeweestees. Uboš minetoš prefeš organoš tas bij lařams tāpat řā ari zitoš laikřakřtoš. Ja iřlařiřim zauri wiřas řtenogramas, řahđas runas tikuřchas runatas par řeepajas notikumeem minetā Satwerřmes řapulzes řehde, tad war řapřast, ka řahđas řluħdas war ari eeweestees. Neřahđi naw řapřotams, ka te buħtu bijuř řahda launpraħtiba. Ra řluħdas pee atreřereřchanas war gaditeeš, to, domaju, juħš, sozjaldemokrati, ari newareet noleegt. Ja panemřim, peemehřam, juħřu laikřakřtu, „Sozjaldemokrata“ 32 numuru, řur atřahřtits komiřijas řinojums par řeepajas notikumeem, tad redřam, ka tur eeweetotš punktš peħž punkta par wiřu to, ko řuħdřibas un luħģumu komiřijas referentš tika teizis par řeepajas notikumeem, bet juħš ar uģuni wareet meřlet un neřamelleřeet tur weenu punktu, řurā teef runatš un řur konřtatetš, ka atteezibas řtarp sozjaldemokrateem un ģarniřona řareiwjeem bijuřchas ařas. Es nebuħt nodomaju, ka juħš ar to buħtu ģribejuřchi „Sozjaldemokrata“ lařitajeem řaut ko nořlehpt no komiřijas řinojuma. Es nedomaju, ka tas buħtu ar noluhķu darits, bet warbuħt ir bijuř řikai řluħpa un řluħdas war buħt ari zitur. No waldibas puřes teef doti wiři aiřrahdijumi waldibas prefeš organeem, lai ar řewiřķķu uřmanibu tiktu atřahřtita to řehřchu gaita, kuras te noteef. (Ģauzeeni no weetas).

Preřidents J. Třakřte: Ģenahzis ir preeřķliķums ar fahrtibas rulli paredřeto wajadřiģo řķaitu parařřtu atřlaħt debates pee řchi jautajuma. Teef atřlaħtas wiřpahrejas debates. Wahrđs peeder Rudewizam.

U. R u d e w i z š (sozjaldemokrats): Pee řchi jautajuma nebuħtu weħřtis ilģaki aptahřteeš, jo leetas řaktiřķā puře řatram řinamā. Uboš prefeš organoš atreřerejums bija řluħdains, bet tomehř pařķaidrojums, ko dewa apřardřibas ministřs, muħš pawiřam neapmeerina un ir řinamā mehřā řmeekliģš. Redřeet, apřardřibas ministřs, řā tas pee wiņa weenmehř parařš, polemifē ar

sozialdemokrateem un ar muhfu presi. Tas jau war buht, ka kahda partijas prese peelaišch sināmu tendenzi atstahstijumā; tas war buht, ka „Sozialdemokratā“ iškaisis kahds pants diš tendenzes. Es to negribu teikt, waj tas aif kluhdas, waj aif tendenzes; atstahsim to pee malas. Uri muhfu jautajums naw eefneegts par to, ka pahrejās awiēs nodrukats tas pats, kas „Waldibas Wehstnefi“ un „Latwijas Karewi“. Mehš sinam, ka ta naw ofiziala prese un tapehž konstatet nelikumibu waj pahrfahpumu naw eespehjams. Bet mehš konstatejam atteezibā uf ofizialeem organeem, kahdi ir „Latwijas Karewis“ un „Waldibas Wehstnefis“, un te apfardsibas ministrs wairaf neka newareja pafazit, ka tas tā notizis weenfahrschi: atreferejot Grantskalna runu esot izzelts tas swarigafais un sihmigafais. Utwainojeet, tā tad tas swarigafais un sihmigafais ir meli, ko „Waldibas Wehstnefis“ izzet. Es nesinu, waj apfardsibas ministrs nahza mums to teikt. Schis eemeelis ir tas swarigafais un sihmigafais, ka waldibas ofiziala prese melo un ar scho melu palihdsibu kuhda armiju pret partiju, kura tāpat sehšch Satwerimes Sapulzē un wehl leelata škaitā, nešā zitas partijas. Apfardsibas ministrs uf to weenfahrschi atbild, ka tur rakstits tas swarigafais un sihmigafais. Nebuhtu wehrtis wairaf runat, tikai janoschehlo tas, ka waldibas preeščstahwis neskaitamas reišes attaisno tos leelos pahrfahpumus un nelikumibas, kuras teef idaritas no weenas šabeeidribas dalas, waj no waldibas atbildigo eestahschu puses, šhini gadijumā no waldibas ofizialu organu puses pret otru šabeeidribas dalu, pret sozialdemokrateem, wišpahrigi pret oposiziju. Tā ari šhini gadijumā nekās neefot notizis. Bet elementara prašiba bij ta, reiš šchis melu šinas parahdijuschās, tad tatschu wajadseja winas atšaukt. Tā tad, azimredšot, teef westa pilnigi atklahta politika pret sozialdemokrateem, pret weenu weselu šabeeidribas dalu ar melu palihdsibu, kā to redsejam wafardeenas sehde, kur tika pahreets pahri tif brehzošcheem šakteem un nahza preeščchā ar runam, ka labi, ka sozialdemokrati tikuschī peekauti, tikai nelaimē ta, ka peekauts ne tas, ko wajadseja. Otrs fakts: schodeen „Sozialdemokratā“ ir nodrukats kahds pafšaidrojums no Satwerimes Sapulzes sekretara Jwanowa kunga un tur eet par to pašchu runa. Ušrahdits ir, ka teem pašcheem kungeem no labā špahrna ir labpatizis falsifizet sozialdemokratu domas un winu runas, un tur teef ofizialā fahrtā norahdits uf to, ka teef falsifizetas runas, kas teef turetas staryprafziju birojā un kas naw til daudš preeščch atklahtibas runatas, bet ko ir labpatizis isnest atklahtibā un pee tam wehl nepareisi, tā tā ofizialas personas ir špeestas teikt, ka tas tā naw bijis. Es nesinu, waj galu galā uf wišeem laikeem meli palits par weenu no Latwijas walts galwenām stutem. Man leekas, ka pehž wiša ta, kas te ir zelts preeščchā, zjādu šlehdeenu newar tašit. Bet atklahti war teikt, ka wiša likumiba, kas Latwijā, ir preeščch weenas eedšihwotaju dalas. Ja, tam klah, ko mehš runajam, peeweenojas wehl tas, ka sozialdemokrati šawā prese, ar ko te publas polemiset apfardsibas ministrs, kas winam wišmasaf buhtu jadara, ka tai prese juhs newaretu ušrakstīt neweena wahrda tašnibas par karewju dšihwi. Es pee-wedišchu weenu peemehru. Dasčas deenas atpafak „Sozialdemokratam“ bij peekuhstis kahds raksts, kur tika konstatets sekofschais, ka kahdā pulkā, kas atrodas azumirkli Latgalē, ir išstrahdats protesta raksts pret Bruno Kalninu, un parafstits no ta pulka wiršneefem un zelts preeščchā karewjeem parafstičanai. Schai rakstā bij peeprašits išfuhtit Bruno Kalninu uf Kreewiju.

Bet, par noscheļošanū ūchee wirsneeti tika iūūilpti. Mehš gribejâm to eewetot preūē, bet taš netika atlauts. Tur newar eewetot pat tahdu ūinū, kur ir teiūš, ka kareiwji ir ūeedojuūhi ūinamū ūumū „Sozialdemokratam“; tur newar eewetot ūinū, kura apgaismo kaħdu nebuht apstahkli un kur parakūitš apakūhâ „kareiwis“ — taš teef noūrihpots. Tâ tad, ir no weenas puūeš liħdseki, ar kureem tiū ūingri ūkatas, lai netiħtu pateiħta pateeūiba atteezibâ uū armiju un daūhâm parahdibam, kaš armijâ ir. Ir dots eeroziš rokâš waldbibai un apūardūibas ministrijai — taš ir kara ūahwokliš. Taš atlauj winâm wiūaš nelikumibaš, warmahzibaš un meluš iūleetot pret otru puūi, pret ūozialdemo=frateem — Satwerūmes Sapulzeš lozeħkeem wahrdoš, darboš un runâš. To eš te gribu konūtatet un wairak neko, ka tâ ūahw leetas faktiūâ puūe. Tapeħz wiūmaūat moraliūkaš teeūibaš ir kaħdreiū uūūahteeš no labâš puūeš un ūewiūħki no waldbibaš puūeš. Wiūleelakâ leekuliba buħš ta, ja wina teiūš, mehš ūahwam pahri ūabeedribai un gribam nodibinat meeru un kaħrtibu. Nē, īungi, juħš propagandejeet un wedeet idejaš, kuru konūkwenze ir pil=ūonu kaūū un weenas ūabeedribaš daūaš riħdiūhana uū otru. (Applauūi pa freiūi).

Preūidets J. ū ū a ū ū e: Nahkoūhâ Satwerūmes Sapulzeš ūehde buħš peektdeen, pulkūten 5 peħz puūdeenas. ūħiū deenas ūehde ūehgta.

(ūehdi ūehdi pulkūten 7.30 min. wakarâ).

III. sesijas 12. sēde 4. martā 1921. gadā.

(Atklahta plkst. 5.40 min. pēc pusdeenas).

Pilums par administratīvām tēsam trespā lašijumā. — Pilums par darba laiku (vispārējās debātes). — Sošaldemokrātu pēprāšijums waldibai par apstāstieem Rīgās garnisona wirtsārdsē.

Prezidents J. Šchakste: Satwerimes Sapulzes sēde atklahta. Turpināsees agrā īsludinātā deenas kārtiba. Ir eefneegts eerosinājums par wēselibas ministrijās dibināšanū. Prezidijs leet preešchā šho eerošinājumu nodot juridiskai komišijai. Gebildumu naw? Peenemts.

Birmais deenas kārtibas punkts ir likums par administratīvām tēsam trespā lašijumā. Es luhdsu referentu Holzmani. Pēe likuma par administratīvām tēsam ir eefneegts weens pāhrlabojums šastanā ar kārtibas rullā 80. pantu. Pāhrlabojums ir eefneegts no Satwerimes Sapulzes lozēkļa Purgalā un winsch štan tā. Es luhgschu sekretaru nolāšit.

Sekretara beedrs E. Bitte:

„Pēe likuma par administratīvām tēsam. Šastanā ar kārtibas rullā 80. pantu eefneegts šefošhs pāhrlabojums:

3. panta 3. punkta šastumā pēh wahrda: „pāschwaldibas“ štrihbot wahrdu: „eestāhschu“ un tā weetā list wahrdu: „šabeedribu.“

Prezidents J. Šchakste: Wahrds Purgalam.

J. Purgals (krīstīgā nāzionalā šaweeniba): Bir mā tekstā 3. punkts bija redigēts tā, ka pilsehtu, pagastu un aprinķu domēs, waj padomēs bauda tahdas tēšibas, kā trespā punktā minēts. Juridiskā komišija šastanoja pirmo tekstū un peenehma tahdu redakziju, ka pāschwaldibas eestāhschu padomēs un domēs bauda tās tēšibas, kas 3. punktā minētas. Še war zeltēes pāhpratumi, jo padomēs un domēs ir pāschwaldibas eestāhdes. Šho punktu wajadsetu pāhgrošit un teikt, ka newis pāschwaldibas eestāhschu padomēs waj domēs, bet waj nu pāschwaldibas šabeedribu, waj weenkāhrschi pāschwaldibu padomēs waj domēs. Es ūsturu šho pāhrlabojumu.

Prezidents J. Šchakste: Es luhgschu referentu dot atšauksmi.

Referents W. Holzmanis: Šhis preešchlikums ir apšpreešts juridiskā komišijā un juridiskā komišija šaut gan pēekrita Purgalā lūnga domam, bet tomehr newareja pēekrist wina domu formulējumam. Romišija domāja, ka pantā newar list wahrda „eestāhschu“ weetā „šabeedribu“, bet juridiskā komišija atšina, ka Purgalā lūnga pāhrlabojums modifizētā weidā peenemams un nolehma štrihpot wahrdu „eestāhschu“. Tahdā weidā šhis pants buhtu peenemams, bet lihds ar to man buhtu jāšaka, ka šastanoschanas šinā pāh-

labojumš jaewed ari zitur. Ir fastopami tahdi paschi isteizeeni 10. un 26. pantos un tapeh3 fastanoschanas kahrtibâ juridiskās komisiijas wahrdâ es ušturu pahrgrosijumu ari 10. un 26. pantos, kur juridiskās komisiijas wahrdâ leeku preeščâ „pašchwaldibas eestahschu“ weetâ list „pašchwaldibas domju un padomju“. Tâ tad modifizetâ weidâ Purgala funga pahrlabojumš peenemams.

Presidents J. Ščakste: Waj Purgala fungam eebildumu naw pret šcho modifikaciju?

J. Purgals: Nē, naw!

Presidents J. Ščakste: Sagad, pahreddigets, Purgala funga eesneegums šanetu kesošchi:

„pašchwaldibas domju waj padomju un priwatu fisku un juridisku personu suhdības par pirmâ punktâ mineto pašchwaldibas eestahschu waj amata personu, tã ari ministru un walsts pahrwaldibas eestahschu un eerednu lehmumeem, riškojumeem, rižibu un nolaidibu un“

pee tam šchis pahrlabojumš atteektos ari us lihdsigam weetam 10. un 26. pantos. Ja winsch teef peenemts pee 3. panta, tad winsch sihmetos ari us 10. un 26. panteem. Es listchu us balsošchanu no Purgala eesneegto un no juridiskās komisiijas pahrweidoto pahrlabojumu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šcho pahrlabojumu. Naw. Kas atturas, luhdsu pazeltees. Naw. Tã tad šchis pahrlabojumš peenemts. Wairak nekahdu pahrlabojumu pee šchi likuma naw eesneegts un es listchu likumu wišâ wišumâ us balsošchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par likuma peenemšchanu. Luhdsu peesehstees. Luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šchi likuma peenemšchanu. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsošchanas. Naw. Tã tad šchis likums 3. lašjumâ galigi peenemts.

Likums par darba laiku. Referents Bihlmanis.

R. Bihlmanis (sozialdemokrats): Iniziatīve pee likuma isstrahdashanas par darba laiku peeder sozialās likumdošanas komisiijai. Šchi likuma ušdewums ir regulet atteezibas starp darba deweju un paschu darba spēhu. Lihdschinejâ muhsu jaimneezikâ dšihwē atteezibas starp darba deweju-kapitalu un darba nehmeju ir deesgan nenoskanotas. Mehš sinam, tã presē un atslahtibâ teef konstatets, tã mums pastahw besdarbs, ir leela besdarba armija. Peh3 ofizielām sinam, kahdas parahdijuschās „Ekonomistâ“, kuras publizejusi darba ministrija, redsamš, tã atalgojuma sinâ starp darba deweju un darba nehmeju pastahw loti nenoswehriats atteezibas. Weena treschâ dala no wišēem darba ruhkeem, darba zilwekeem ir spēesta priwatos usnehmumos apmeerinatces ar deenas algu, masaku par 30 rbl. deenâ. Ir kategorijas weenâ un tanî pašchâ amatâ, kur daschi pelna wairak par 100 rbl. deenâ, turpretim daschi tikai 20 un masak rbl. deenâ. Tã tad materiela sinâ, atalgojuma sinâ atteezibas starp darba deweju un nehmeju usrahda leelu nenormalibu. Kas atteezas us darba laiku, tad jafaka, tã schini sinâ atteezibas starp darba deweju un nehmeju naw tik ašas: 8 stundu darba laiks pee mums ir jau eeguwis pilsonu teesibas un naw daušs to eestahschu, kurās tagad strahdâ wairak par 8 stundam. Šchis likums tagad it tã apstiprinās to stahwotki, kahds faktiski pee mums ir eestahjees. Ja statamees us Wakareiropu, tad redsam, tã tur ari 8 stundu darba deena pastahw gandrihs bes isnehmuma wišās walstis; ja wehl naw likumigâ kahrtâ noteikta, tad teef pašchlaiš nolahrtota un drihsakâ laikâ ir sagaidams, tã wišās

likumâ eeneſti diwi varianti, kuri noſaka, ka tanis ruhpneezibas eestahdēs, kurās techniſko apstahklu dehl ſtrahdā nepahrtraukti, dodama ſwehtdeenās atpuhta tīfai 40 waj 36 ſtundas. Par to balſis dalijās un tapeh3 ſchee diwi varianti ſtahditi preeſchā. Wehl komiſija atrada par eeſpehjamu noteikt, ka tanis gadījumos, kad naw eeſpehjamš dot atpuhtu ſwehtdeenās, tad ta likumigā ſahrtā knodroſchinama weenā no zitām darba deenam nedelā. Utteezibā uš darba laia ſaihſinaſchanu ſwehtku preeſchawafaros un ſeſtdeenās nebij ſewiſchkaš domu ſtarpibaš un ſche panahita weenoſchanās, ka ſeſtdeenās darbi beidsami par 2 ſtundam agrat, bet ſwehtku preeſchawafarā ſtrahdajamš lihds plſt. 12. deenā. Strahdneeku praſiba, ſwehtku preeſchawafarā paturet 4 ſtundas darba deenu, neatrada balſu wairakumu un tifa peenemiš preeſchlikums, ſwehtku preeſchawafarā ſtrahdat lihds plſt. 12. deenā. Pee ſchis pamata teſeš, pee ſchi panta tirdſneezibas un ruhpneezibas komiſija eeneſa papildinajumu iſnehmuma weidā, kā peeſchirt daſchām kategorijam darbineeku teeſibas ari atkahpteeš no ſchis normas, ſwehtku preeſchawafaros un ſeſtdeenās ſtrahdat ari ilgak, tīfai ar to noteikumu, ka kopejaiš darba ſtundu ſkaitš nedelā nepahrſneedš 46 ſtundas. Pee ſchis kategorijaš ir peeſkaitami maiſneeki, meeſneeki, friſeeri un tamlihdſigi, kuru profeſijaš ſaiſtaš ar ſabeedribas interešem un ar to praſibu apmeerinaſchanu, kaš ir iſdaramaš ſwehtku preeſchawafaros un ſeſtdeenās. Pee ahrſahrtigi ſmageem darbeem abas komiſijaš, man te jarunā abu komiſiju wahrdā, atrada par wajadſigu darba laiku ſamaſinat lihds 6 ſtundam, kā taš ir, peemehram, Wahzijā, kalnraktuwēs un kimiſkās ruhpneezibas eestahdēs. Utteezibā uš wirštundam no ruhpneeku un uſnehmeju puſeš uſſwehra, ka darba laiku newaretu prinzipā eerobechot; wini atſihst prinzipā 8 ſtundu darba deenu, bet pee tagadejeem apstahkleem praſija, lai atlauj ſtrahdat ari wairak: 10, 11 un 12 ſtundaš deenā, t. i., wirštundaš neerobechot. Komiſija atrada par eeſpehjamu norobechot wirštundu normu, kā taš ari likumā ir paredſets uš ne wairak, kā 2 ſtundam deenā, bet kopſkaitš wiršdarbeem lai nepahrſneegtu 16 ſtundaš mehneſi. Tahlaſ likumā ir tā ſaulto obligatoriſko darbu kategorija, t. i., ta kategorija darbu, no kureem pee ſinameem apstahkleem nebuhtu teeſiba atteikteeš, t. i., no ta darba, kurſch Luhtu daramš. Pee ſcho darbu peelaiſchanaš no ſtrahdneeku puſeš iſteiža wehleſchanoš, lai wirštundu darbu peelaiſtu ſaſinā ar gradneeku beedribam aiš ta eemeſla, ka tagad teeſ konſtatets plaſchš bešdarbš. Pee paſtahwoſchāš ſemāš algāš darbineeki, kaš ir paſtahwigā weetā, ir ſpeeſti wehleteeš, lai waretu ſtrahdat wirštundaš un tahdā weidā paylaſchinatu ſawuš eenahkumus. Šchi praſiba likumā neecilpſt, bet tur ir paredſetaš 4 kategorijaš, kur obligatoriſkee wiršdarbi peelaiſchami ſaſinā ar paſtahwoſcho darba inſpefziju un weenojoteeš ſawā ſtarpā. 8. pants runā par to, ka darbineekeem = ſtrahdneekeem ir jaatrodaš wiſu laiku, obligatoriſko darba laiku, wina darba deweja rihzibā. Pee ſchi panta komiſija eekuſtinaja no weenas puſeš eeroſinajumu, ka wajadſetu pazelt darba raſchigumu. Mineja daſchadaš normas un winu iſſtrahdaſchanaš wajadſibu, bet tee eeroſinajumi neatrada peeſtriſchanu tapeh3, ka pee tagadejeem apstahkleem naw eeſpehjamš zitadi darbu normet, kā uſlabojoj wiſpahrejoš darba apstahkluš, tad darba raſchigumš patš par ſewi pazelſeeš. Tā tad 8. pantu peenehma tahdā redakzijā, ka ſtrahdneekš paleeſ uſnehmeja rihzibā. Utteezibā uš nepeeauguſchu darbineeku, behrnu un pušaudſchu nodarbinaſchanu ir atteezigš pants, kurſch noteiz, ka behrnuš obligatoriſkoš ſkolaš gadoš nedrihſi nodarbinat, ka

wineem jadod pilna brihwiba ņawu isgihkbu peekoŭt un ņahŭot no 15. gada peelaiņņ tika behrnu nodarbinaņņanu. ņhini panta bij wairakas wariacijas. Ruhpneeki uņtureka praņibu, ka wini warot ņawās fabrikas peenemt, lai uņau-
dņinat u nahkoņņoņ amatneekuņ un darbineekuņ, tika ņem tahdeem apņahkņeem,
ja preeņņ puņaudņņeem un behrneem paņtahw 8 ņundu darba laiks, jo
ņho jauno mahņeku audņinaņņana ir zeņņā ņakarā ar peeanguņņa zilweka
darbu, kuri blakuņ ņrahdajot weenņ otru iņaudņinot. ņhi praņiba komiņija
nebija peenemta un komiņija weenojās par to, ka lihds 16. gadam behrneem
peelaiņņamņ tika 4 ņundu darba laiks, lai tahdā gadņumā, kur ņrahdā 8
ņundas, behrni waretu ņrahdat 2 mainās. Puņaudņņi un behrni nodarbi-
nami ne ilgā, kā 6 ņundas. ņmagoņ, weņelibaņ kaitigoņ, behrnu organiņmam
nepeemehrotos apņahkņoņ behrnu un puņaudņņu darbņ pilnigi iņņehgāts.
ņāpat taņ ir nepeelaiņņamņ ņeeweetem tahdās eestahdēs, kur konņtatēts,
ka wiņņ behrnu un ņeeweņņu organiņmam kaitigoņ.

Tā kā lihds ņhim pee mums wehl naw noteiktņ liņumigā ņahrtā, ņahda
eestahde reguletu darba atteezibaņ pret kapitalu un pret uņnehmejeem, tad
ari komiņijai nahzās iņteiktēņ par to instanzi, kaņ buhtu wehlama un kura
buhtu peeteekoņņi kompetenta ņhoņ ņareņņgitoņ un ņwarigoņ jautajumuņ atri-
ņinat un aiņ teem eemeņleem komiņija ir eeneņuņ ņhai liņumprojektā darba aiņ-
ņardņibaņ padomi, kuraņ tuwakā iņweidoņņanās wehl naw noņpreesta, bet
liņumā paredņeta. Tagad, kamehr ņhi domatā eestahde nodibinaņeēņ, ņhi
liņuma iņpildņņana peekriht lihds ņhim paņtahwoņņai darba ministrijai.
ņahlaņ par nakts darbeem komiņija iņteizās prinziņā par to, ka nakts laika
darbņ nedrihņt ilgt ilgāki par 6 ņundam un tanis eestahdēs, fabrikās, kur
tehnisko apņahkņu dehl ņrahdā nepahrtraukti 24 ņundas; kur ņrahdā 3 mai-
nās, komiņija atrada par eeņpehjamu tur nakts darbu ņkaitit kā deenas darbu.
8 ņundu darba laika ir paredņēts ehņņanai etc. pahrtraukumņ pehz katrām
4 ņundam. ņhe ņozialās liņumdoņņanas komiņijas I. redakcijā bija pare-
dņēts, ka pahrtraukumņ ehņņanai bija pehz katrām 6 ņundam, bet, komiņijam
weenojoteēņ, bija peenemts, ka pehz katrām 4 ņundam, 8 ņundu laika buhtu
dodama weena ņunda ehņņanai. Turpretim taņ laiks, kaņ buhtu dotņ ehņņa-
nai, nebuhtu eēņkaitamņ darba laika. Uņnehmumoņ, kur jaņrahdā nepahr-
traukti 24 ņundas no weetas, tur ehņņana buhtu iņdarama tai paņņā darba
prozeņā un preeņņ tam neteek dotņ atņewiņņēts laiks. Atteezibā uņ wirņ-
ņundu atalgojumu bij preeņņliņumuņ no ruhpneekeem atalgojumu uņturet ne
augņtat kā 25%. Turpretim no arodneekēem, darba nehmejeem, eewehrojoņ
tagad ņipri ņemakās algas, tika uņturetņ atalgojumuņ 100%. Kā redņamņ no
liņumprojekta, tad ņhiņ komiņijas weenojuņņās uņ widejo, par 50% un
ņwehtdeenas un ņwehtu deenas par 100%.

ņhi liņuma 18. pantā ir paredņēti tee lihdsēkli, ar ņahdeem wiņņ buhtu
iņwedamņ dņihwē. ņ mineju, ka ņhiņ darba liņumuņ pee mums nahņ tani
laika, kad 8 ņundu darba laiks, waretu teikt, ja u pa leelakai dakai ir iņweņņ
dņihwē un tapehz, lai daņņās eestahdēs, kur darba apņahkņi buhtu labāki,
neņā ņhiņ liņumuņ paredņi, apņahkņi netiktu paņliņtināti, ir eeweņņ atņewiņņēts
pantņ. ņhi liņuma iņweņņana dņihwē, kamehr nepaņtahw atteezigaņ eestahdeņ,
war nowēņt pee deēņgan newehlameem konņliktēem un ņareņņgijumeem; uņ
ņhi liņuma pamata war iņmantot puņaudņņuņ un tapehz jaeweēd pantņ, kaņ
garantetu ar ņinamu ņodu, ar draudu lihdsēkleem to, ka wiņņ tiklu iņpilditņ.
Par noņņehloņņanu pee ņhi panta weenoņņanās naw panahkta un ņodņņa-

nas fahrtiba teef iſtrahdata juridiskā komiſijā un tahda buhtu eewedama ſhini likumā tā papildinajums. Šhīnī pantā bija wairafas redakzijas: no ſozialās likumdoſšanas komiſijas bija eeneſts un peenemīs preeſchlikums, ta maſſimalais ſoda mehrs par ſchi likuma pahrkaphſchanu buhtu ſkaitams 6 mehneſchi zeetuma. Bij ari preeſchlikums 2 mehneſchi, mehneſis un pat lihds 2 nedelam un ar naudas ſodu no 1000 lihds 3000 rublu, bet ſhee ſoda mehri naw eetilpinati likumā. Sods paredsets tikai uſnehmejam, ja tas nodarbinajis ſtrahdneeku ilgal par noteikto laiku, tad no wina ir peedſenamīs atalgojums par noſtrahdatām wirſtundam. 2. wariantis buhtu ſcho pantu ſtrihpot. Tirdſneezibas un ruhpneezibas komiſija atrada par eeſpehjamu papildinat ſcho likumu ar to, ta pehz 6 nokalpoſteem mehneſcheem darbineekam ir dodama 2 nedelu atpuhta, peepaturot pilnu atlihdſibu. Šhis papildinajums eeneſts no ruhpneezibas komiſijas un kopſehdē peenemīs.

Ar to es ihumā atſtaſtiju ſchi likuma ſaturu, wina iſweidoſchanās pakahpes un konſtateju, ka wina noſihme buhs, beſ ſchaubam, leela. Šhis likums ir nepeezeeſchams. Winſch jaunās, ſewiſcki kraſās pahrmainās atteezibā ſtarp darba deweju un darba nehmeju neceneſis, jo winſch ſiſē pateeſibā tō ſtahwokli, kahds paſchreis gandrihs ir, tapehz wina noſihme wairs naw tik leela, tā agratos laikos, tomehr winſch ir nepeezeeſchams, lai uowehrſtu tās parahdibas, kas weenā otrā no muhſu ruhpneezibas eeſtahdem nowehrojamas.

Preſidents J. S. f a k ſ t e: Teef atklahtas wiſpahrejas debates. Wahrds peeder Rudewizam.

A. R u d e w i z s (ſozialdemokrats): Augſti godatā ſapulze! Daſchus wahrds gribeju teitt pee wiſpahrejeem motiweem par ſcho likumu, jo ſcho likumu eeroſinaja ſozialdemokratu frakzija ſozialās likumdoſšanas komiſija. Spreeſhot pehz iſtureſchanās, kahdu winſch tur ſaſtapa pee komiſijas lozeklu weenas dalas, jaſchaubas, waj no zitas puſes winſch maſ buhtu tizis eeroſinatis. Par noſchehloſchanu jaſata, ka tā komiſijā, tā ari ahypus Satwerſmes ſapulzes, ziſ eſmu nowehrojis, iſturas pret likumu par 8 ſtundu darba laiku tā pret tahdu, kurſch japeenem tā nenowehrſchams launums, bet kurſch pawiſam nebuhtu peemehrojams tagadejam momentam Latwijā. Mehſ, ſozialdemokrati, uſ ſcho likumu wiſpirms ſtatamees tā uſ darba aiſfardsibu un domajam, ta darba aiſfardsiba ſhini noſihmē ir nepeezeeſchami wajaſdſiga. Mums jau paſtahw dauds un daſchadi likumi, kuri nodroſchina darba dewejam wina teeſibas ſainneeziskā un poliitiskā ſinā. See wiſi nodroſchina pirmām fahrtam raſchoſchanās eeſpehju, wina priwatās teeſibas, ihpaſchumu u. t. t., beſ gala dauds pantos un daſchadu likumu kodelſos. Turpretim ſtrahdneeku likumdoſchanā, ſtrahdneeku aiſfardsibā mums wehl neziſ dauds likumu nepaſtahw. Mehſ pee wina iſdoſchanās tikto ſtahjamees, kaut gan Latwijā, tāpat tā daudsās walſtis, ſaktiski pee leelas dalas ſtrahdneeku ſchi 8 ſtundu darba deena jau paſtahw. Tomehr tas nedrihkſt buht par motiwu tam, ka wina newajadſetu likumdoſchanās zeld ſanſjonet. Ja jau walſtis ir aſinufſhas, ta atteezibas ſtarp darbu un darba deweju jeb ſtarp darbu un kapitalu ir regulejamas, tad wehl wairaf winaſ ir regulejamas atteezibā uſ darba laiku. Es peelaiſchu, ka Latwijā buhs ari daſchas ſtrahdneeku kategorijas, kuras ir labaki noſtahditas nekā tas paredsets pehz ta projehta, kurſch teef zelts preeſchā, bet totees mehſ nedrihkſtam aiſmirſt, ta atteezibas ſtarp darbu un kapitalu teef reguletas un regulejas ſawſtarpejas

zihnas zeldā, ar streikeem, organizētu uztahšchanos, kolektīveem lihģumeem u. t. t. Tēc jau isēet us to, lai strahdneekēem nodrošchinatu wīnu tēēfībās. Un ja ļautajums par 8 stundu darba deenu ir zihnas ļautajums starp strahdneekēem un darba dewējeem, tad, beš ņchaubam, katra no ņchim puņem publas usbruks weena otrai tur, kur pretineekš wahjaks. Ja mehš no weenas puņes redsam, ka dauds weetās jau pastahw ņchīs 8 stundu darba laiks, tad blakus tam mehš redsam loti ļaunas parahdības, ka weņelas strahdneeku grupas faktiski tēē ismantotas loti plaščā mehrā un winas nebauda ņcho 8 stundu darba deenu. Tas atteezas ņewiņski us teem wahjakeem elementeem, pirmā kahrtā us ņeweetem. Parasti ņeweete agrak naw bijuši eerauta ruhpnēezibā, bet tas notizis zaur kara apstahkleem un tapehž ņeweete ir masai ņpehiģa aissargatees. Tē likumam ļanahl palihģā un ļagarantē aissardšības tēēfībās, kahdas ziti strahdneeki — wihreēņhi eekarojuņhi. Utteezibā us behrneem ļafafa, ka darba dewējs mas rehķinas ar to, ka strahdneekš ir dšihwa darba ņpehka ihpaņhneekš. Rapitalists, kā nedšihwo raschoņchanas lihdsēklu ihpaņhneekš, naw ruhpejees par to, kā aissargat darba ņpehku un reišē ar to zilwekus — dšihwā darba strahdneekus. Wīnņch ņtaias no materialā redses weedokla un ismanto to, kas ir ismantojams. Ja strahdneekš wihreētis, kursch organizēts, netaļjas ismantotees, tad ismantot ņeweetes un behrnus ir weeglak. No tahda redses ņtahwokla darba laika ņaihņinaņchana usņkatama kā darba aissardšiba un neņkatotees us to, ka Latwija paņchlaik naw plaščas ruhpnēezības, tomehr tahdu strahdneeku, eēņkaitot wīnu ģimenes, kuri pāees ņem ņchi likuma, buhš deesģan prahwš ņtais. ņchi prasiba ir zilweģiga ņewiņski tamdehl, ka nodrošchinot darba ņpehku pret ismantoschānu, mehš nodrošchinam weenu leelu ņabeedribās dalu pret pahrmehriģu ismantoschānu. Tahlak ņchi prasiba ir ņabeedriksa, politiska un reišē kulturela prasiba. Urweenu wairak strahdneekš tēē eerauts ņabeedriksā dšihwē. Rahdreis tas tā naw hijs, bet nu wīnam ir tēēfiba us to. Bet ņcho ņabeedriksko dšihwi wīnņch newar baudit, ja darba laiks ir pahrak ģarsch un ja wina ņpehki ir issiķuņhi. ņewiņski walstis, kuras pretendē us demokratisķu eēkahrtu, wehl masai war buht eēbildumu pret ņcho prasibu, tapehž ka tur wīseem pilņoneem, ari strahdneekēem, ļabuht politikeem un ļanem aktiwa lihdsdaliba politiska dšihwē. Tā tad ņchi prasiba ari kā politiska prasiba preeksch strahdneekēem ir pilnā ņpehķā. Un beidsot, mehš dšihwojam kulturelā ņabeedribā un tamdehl ņchi prasiba ir ari kā kulturela prasiba preeksch strahdneekēem ņewiņski tadehl, ka strahdneekš war tilt pilniģi atwešchinats no kultureas, ja wīnņch pahrak ilģi tēē nodarbinats fiiski fabrikās un zitās eestahdēs. ņewehrojot wīkus ņchoš motiwus, kuri bijuņhi par pamatu 8 stundu darba deenai kā ņinamai noteiktai eerobeschotai darba normai, ko strahdneekš prasa, ir ņaws pamats. Wīnņch prasa ņawu atpuhtu pehž darba ispidiņchanas, lai nodotos ņabeedriksai kulturelai dšihwei. Ja mehš paluņkoļamees wehsturē, tad redsam, ka wīni to ir iszihiņuņhi ar organizēteem ņpehkeem, beēņhi ar streikeem un ari wīfās rewoluzionarās kustības, kuras ir nehmuņhi dalibu strahdneeki, wīni ņcho prasibu ir stahdiķuņhi weenmehr kā weenu no ģalwe-nakām leetam. Lai mehš atzeramees Kreewijas rewoluziju un 1905. ģada rewoluziju, kur strahdneeki ir ņpehleķuņhi aktiwi lomu, wīni ir isbihdiķuņhi ņcho kā weenu no ģalwenām prasibām. Rur ņcho prasibu nepilda labprahģigi, tur ta tēē eekarota rewoluzijas zeldā. Neņkatotees us to, ka mehš redsam wehsturē, ka ir mehģinats to atpafak nemt, tas naw isdewees un arweenu

wairaf Wafareiropâ darba laika reguleſchana noſtiprinajas. Mehſ ſaprotam to, ſadehl ſtrahdneeki uſſtahdija praſibu pehz 8 ſtundu darba laika; wini to nedara ſawas perſonigâs intereſes dehl. Wini uſſtahda ſawu praſibu ari preeſch teem darbineekeem, kaſ naw ſpehjigi ſewi aiſſtahwet.

Bet no otras puſes pret ſcho praſibu zel ſinamuſ eebildumuſ un tee ir ſaimneezifka raſtura. Uri pee teem eſ gribu iſhumâ paſawetees. Wiſpirimſ man ſche ir eebildumi, kuruſ zehla ſozialâs likumdoſchanaſ komiſijâ, ſur ſchiſ likumſ tika iſſtrahdatſ — gan loti gauſi, eewehrojot toſ apſtahlkuſ, par kureem eſ ſahkumâ mineju — no ruhpnееееееее, ſabrikanteem un amatneeku un tirgotaju beedribâſ preeſchſtahweem. Te mehſ waram paſlauſiteeſ, peemehram, ſahdu eebildumu wini taiſa pret 8 ſtundu darba laiku. Wiſpirimſ wini ſaka, ka Latwija atrodaſ loti kritiſkâ ſaimneezifkâ ſtahwoſki. Tâ tad wajaga wiſpirimſ wairaf raſhot; un lai wairaf raſhotu, wajaga wairaf ſtrahdat. Jo wairaf ſtundu ſtrahdaſ, jo wairaf tiſſ raſchotſ. Tâ tad tee, kaſ praſa 8 ſtundu darba laiku, nerehkinaſ ar walſſ ſaimneezifkâm intereſem un grib, lai pehz eeſpehjaſ maſaſ ſtrahdatu. Schiſ motiwſ, ja mehſ paſſatameeſ uſ dſihweſ iſſtenibu, neiſtur nekahdaſ kritikaſ. Tikai no weena redſeſ ſtahwoſka wiſch to iſtur, taſ ir, no darba deweja, no priwata darba deweja redſeſ ſtahwoſka. Warbuht, ka nodarbinat ſtrahdneeku ilgaſ ir darba deweja iſdewigati, ir eeſpehjaſ eeguht leelaku pelnu, bet ſtatoteeſ no ſabeedriſkâ weedolka taſ tâ naw. Lai paluhſojameeſ tikai uſ to motiwejumu, kuſch ſaka, ka pirms kara ſtrahdaja 10 ſtundaſ, un ari tad nebija par daudſ produkti, bet tagad juſſ gribeet, lai 8 ſtundu darba deenâ paſtrahdatu tiſ daudſ, jo mumſ tagad leelakaſ wajadſibaſ, tapehz ka karſch daudſ iſpoſtijiſ. Ja pirms kara ſtrahdaja 10, 8 waj 12 ſtundaſ, tad produkti daudſumſ neatkarajaſ no ta, ziſ ſtundaſ ſtrahda, jo redſam, ka, neſtatoteeſ uſ wiſâm tam ſtundam, daſchreiſ taiſni tad, kad produkti bija pardaudſ, eeſtahjaſ kriſhe ruhpnееееее un raſchoſchana apſtahjaſ. No priwata darbadeweja redſeſ ſtahwoſka prezeſ bija pahraſ daudſ, tikai winâſ pirt newareja tee, kaſ newareja ſtrahdat un pelnit. Tapehz newar ſazit, ka pirms kara 10 ſtundu darba laikſ bija obligatoriſki wajadſigſ, lai taſ wehrtibaſ ſaraſchotu. To wehrtibu bija wairaf, nekâ wareja nowirt un tapehz ari iſzehlaſ karſch. Tagad waretu ſazit, ja teeſham mumſ ir maſ wehrtibu un wajaga ſtrahdat pehz eeſpehjaſ wairaf, ja mehſ paſſatiſimeeſ ne tikai Latwija, bet ari zitâſ walſtiſ, ja mumſ ir ko ſtrahdat, kapehz tad mumſ ir beſdarbneeki? Rigâ regiſtrejuſcheeſ apmehram 2000 beſdarbneeku, kuru ſaktiſkaiſ ſkaitſ nebuht naw 2000, bet 10.000. Tapat ari Leepaja un zitâſ Latwijaſ malâſ. Ruhpnееееееee kleeſ pehz wairaf raſchoſchanaſ ſpehjam un tani paſchâ laika ir beſdarbneeki un ne wini, ne walſſ neſpehj teem darbu dot. Te neſlehpjaſ launumſ eeſch darba deenaſ. Paſſatiſimeeſ beſdarbneeku puhli, ziſ tur ir leeſ prozentſ demobilſetu kareiwju, kaſ luhgtin luhdſaſ darbu un wineem darbu newar dot. Te ir zita nelaim. Mehſ redſam ahrſemêſ, ka neſtatoteeſ uſ to, ka karſch ir iſpoſtijiſ wiſur leelâ mehrâ bagatibaſ, juſſ tomehr ſaſtopeet Anglija, Amerika un zitur, no kureeneſ katru deenu laikraſti neſ ſinaſ, ka tur ir beſgala leeſ beſdarbſ. Kapehz? Utikal ne tamdehl, ka wiſpahrigi par daudſ buhtu ſaraſchotſ, bet eemeſli ir pawiſam ziti. Tâſ ir kara ſeſaſ. Seſaſ no kara ir taſ, ka taſ bagatibu daudſumſ, kuſch ir paliziſ pehz kara, ir neweenadi ſagrupejeeſ un ta neweenada ſagrupeſchanaſ ir tahda, ka ir ſemeſ, kuraſ pa kara laiku ir eedſihwojuſchâſ uſ to rehkina,

furas no kara ir ispostitas, pehdejām tagad truhsti realo wehrtibu, sems naudas kurss, bet zitās semēs naudas wehrtiba tagad stahw til augsti, ka tās cemešs, kapehž ir kriše, ūhi neweenadā bagatiba sagrupešchanās. Tee produkti, fur wini ir, newar pahrpluhst us tām semem, fur winu ir nepeteefoūhi. Tapehž wispahrejā perspektiwe ir, ka mehš wifur nowehrojām besdarbu un ruhpnēezibas kriši, nestatotees us to, ka ūaka, ka wajag strahdat wairaf un ilgaf. Nē, darba laika garumā naw tee zehloni! Eš domaju, ka ar to newar asphefot tos eebildumus, kuruš wehrsch pret besdarbu. Te naw wainigi strahdneeki, kas praša 8 stundu darba deenu. Ja mehš ūatamees ari wehsture, waj tad teefcham strahdajot 8 stundas war pastrahdat mafaf nekā 10 stundu darba laika. Tur daudš peemehru is pagahtnes wahda, ka pilnigi atpuhtees un apsinigs strahdneeks 8 stundās pastrahdā pat wairaf, nekā 10 stundās, kad winsch ir noguris un nepeteefoūhi apsinas ta nosihmi, to winsch dara. Leela starpiba ir starp Kreewijas un Latwijas strahdneeku. Latwijas strahdneeks nekad neteiks: „darbs naw mans un es waru slinkot!“ Kreewijā tas leelā mehrā pastahw un ja Kreewijā ir pagarinata darba deena, tad tas ir attaisnojams, bet Latwijā tas ir mafaf attaisnojams. Ja strahdneeks pastahwigi teef nodarbinats loti ilgu laiku, daudš stundu deenā, tad, bes ūchaubam, wina ūabeedriūtais attihstibas lihmenis paliks semafs un ari wina fisiskee spehli isfiks un winsch nekad newarēs til daudš pastrahdat. Ja nem wehrā ūhos apstahklus un paschu strahdneeku usstahschanos, tad ūhi prasiba par 8 stundu darba deenu ūuwuūi par starptautisku prasibu. Eš aistrahdiūhu us Baltijas walstu konferenzi, kura pagahjuschā wasarā darbodamās starp zitām prasibam atfina, ka walstis, kuras bij representetas Baltijas walstu konferenzē, apnemas katra pee fewim eewest 8 stundu darba deenu un atteezibā us garigu darbu 6 stundu darba deenu. Ta ir prinzipiela prasiba. No ūhi prinzipa istef daschas ūhkatas prasibas, kā peemehram, atteezibā us pusaudscheem, fur darba laiks newar buht til garūch un gariga darba strahdneekem jabuht 6 stundu garam darba laikam. Eš nesinu, kahdi bijuūhi motiwi pee ūahda lehmuma peenemūchanas, bet, apimredūot, Baltijas walstu konference wehrfufi usmanibu us objektiveem azitahkleem un laikam noteizofoūho lomu ūehlejuschas raschotaju priwatas intereses, wina dibinajas us indiwiduelo iniziatiwi un priwato raschofchanu. Un tapehž katrs raschotajs ir eeinteresets un stahw par to, lai wisās walstis darba laiks buhtu weenads, lai weenā walsti nebuhtu 10 stundu garūch darba laiks un otrā 8 stundas, jo no ta atkarajas raschofchanas konkurenze. Man leefas, ka tee buhs bijuūhi galwenee motiwi Baltijas walstu konferenzē, kapehž peenemta 8 stundu darba deena, un newis strahdneeku mihlestiba. Ka preefch gariga darba ir wajadsiga 6 stundu darba deena, tas motiwejams ar to, ka ir darbi, kuri ir fisiski ūmagi, bet kuri nenogurdina zilweku, un ir darbi, kuri loti nopuhlē zilweka ūmadsenes, tā ka winsch wairs newar fahrtigi strahdat. Tas praktikā ir peerahdijees un to apleezinās tee, kuri to darbu strahdā. Tapehž ari ūhi prasiba, tāpat kā 8 stundu darba deena preefch fisiska darba strahdneekem, ir eewesta wisās Wafareitropas walstis. Pat 5 stundu darba deena gariga darba strahdneekem tur ir eewesta. Wehl es gribetu aistrahdit us weenu leetu — us Werfalaš meera lihgumu. Ari Werfalaš meera lihgumā un us ūhi lihguma pamata nodibinata Sautu Liga ūawā programā ir usnehmufi 8 stundu darba deenu preefch wisām semem. Pirmā fahrtā tas

warbuht ir notizis sem strahdneeku speedeena, jo pee Werfalaš meera flehg-
 ſchanas Wakareiropas, ſewiſhki ſabeedroto walſtu ſtrahdneeki ari ſinamu
 wahrdu lihſrunaja un uſſtahdija ſinamas praſibas. ſchis praſibas ari tur
 ir eelſhâ, ka walſtim, kuras eeet Tautu Ligâ, ir jaewed 8 ſtundu darba
 deena. Ta ir weena no ſchis Tautu Ligas programas praſibam. Es domaju,
 ka wina tur uſnemta galwenâ fahrtâ aiſ teem motiweem, lai turpmaſ kapi-
 taलिſtiſkâ raſchoſhana, kura attihſtifees, buhtu noſtahdita weenados apſtahkloš,
 ſem weenadeem noſazijumeem, lai buhtu iſſlehgta weenas ſemeš kapitaliſtu
 ſazenſchanâš ar otraš ſemeš kapitaliſteem, lai tiſtu nemtaš ſinamas preekſch-
 rozibas weeneem pret otreem. Tâ tad, apluhkojot faktiſko ſtahwokli, kahdâ
 atrodas ſtrahdneeku zihna par 8 ſtundu darba deenu, redſamš, ka ta ir
 nonahluſi til taſhu, ka ari ſtarptautiſki, ar ſtarptautiſkeem lihgumeem un
 ſtarptautiſkeem aſſinumeem wina teek aſſihta. Mehš waram buht daſchadâš
 domâš par Werfalaš meera lihgumu un Tautu Ligu. ſchoreiſ negribu par
 to plaſchaki runat, bet gribu tiſtai konſtatet to ſtarptautiſko rakſturu, kahdu
 peenehmuſi ſtrahdneeku praſiba pehz 8 ſtundu darba deenas. Raš atteezaš
 uſ muhſu liſumu, kuſch nupat tiſka zeliš preekſhâ, tad, kaut gan war buht
 daudš eebildumu, kaut gan komiſija par wina bija loti leeli ſtrihdi un, kâ eš
 jau aſſihmeju, weena dala komiſijas lozekku ſtatijâš uſ wina kâ uſ neiſbeh-
 gamu launumu, galweno lomu pee ta peenehſchanas ſpehleja taš apſtahkliš,
 ka 8 ſtundu darba deena Latwijâ jau faktiſki paſtahw un tâ tad liſumam ir
 ſinamš eemeſlš garantet to juridiſki. Neſſtatoteš uſ kuſch no ſtrahdneekam, kuri
 ir ſchim muhſu liſumam — tee wiſi ir ſhkaſkaš dabâš un mehš atteezigâš
 weelâš eeneſim papildinajumuš —, tomehr winam nemš par pamatu 8
 ſtundu darba laikš un 6 ſtundu darba deena preekſch gariga darba ſtrahd-
 neekeem. Tad ari eš gribetu iſteikt zeribu, ka teem ſpreedumeem, kuri bija
 pee komiſijas weenaš dalaš un kuri ir parahdijufchees weenaš dalaš lat-
 weeſchu preſe, ka teem ſpreedumeem nebuhš wairakuma peekriſchanâš. Tee
 wiſi ir loti naidigi 8 ſtundu darba deenai, tee, pirmfahrt, ir aiſ pahpratuma
 un, otrfahrt, pee tagadejâ faktiſkâ ſtahwokla wina ir pilnigi neapdomigi un
 neiſwedami. Strahdneekam paſtahw 8 ſtundu darba deena un ta liſumâ ir
 jagarantê.

Preſidentš J. ſchakſte: Wahrđš peeder Klarai Kalnin.

Klara Kalnin (ſozialdemokrate): Manš ſrakzijas beedřš Rudewižš
 plaſchaki pakawejaš pee liſuma aſſkata par darba laiku. Wiſch aiſrahdija
 uſ teem eebildumeem, kuri tiſka zelti pret 8 ſtundu darba laika eeweſchamu,
 it kâ taš maſinaſchot darba intensiwitati. Darba raſchigumš eſot daudš
 ſemâš nekâ agrâf. Es domaju, ka katř ſapratiš, ka darba raſchigumš zel-
 fees tiſtai tad, ja katram ſtrahdneekam buhš nodroſchinatš wina ekſiſtenzeš
 minimumš, kaš katram zilwekam ir wajadſigš uſ kuſch no ſtrahdneezijâ
 redſeš ſtahwokla ir aſſihtaš par nepeezeſchamu. Es galwenâm fahrtam gribu
 pakawetees pee ſchi liſuma atteezibâ uſ ſtrahdneezem — ſeeweetem. Es,
 kungi, neapeleſchu pee juhſu altruiſtiſkâm juhtam, jo tur, kur runâ ſchkiru
 intereſeš, tur klufê etiſka un altruiſmš. Es peeeſchu no zita ſtahwokla, proti,
 no walſtiſkâ ſtahwokla un juhš, kungi, taſchu arweemu gribet buht tee wee-
 nige e iſhti walſtiſki domajoſchee zilweki. ſchoreiſ tad nu eſeet konſekwenti
 un aſſakatees no ſawâm ſchkiru intereſem tur, kur to praſa walſtiſkâš
 intereſeš. Kad muhſu „neapgaſchamais“ kabinetš, miniſtru preſidenta
 perſonâ, nolaiſija ſche ſawu deklaraziju, tad pat no labâš puſeš

Reinharda lungs ūstahdija kabinetam par peenahkumu gahdat par to, lai walsti masinatōs mirstiba un lai wairotōs dšimstiba. Bet ūchi wehleūchanās tifa issazita wiūai platoniskā formā un ministru presidentis tifa ūchim jau ajumam pahri ar weenu smihnu. Un teesham ūchis jautajums paleef gaisā karajotees, jo, kā redsam, ir pagahjuūchi 10 mehneschi un ūhajā wirseenā nefas naw darits, wiūmas nekur neefam nowehrojūūchi no ministru kabineta puūes kahdas tendenzes, kahdas teeksmes notahrtot jautajumu tahdā wirseenā, ka tas teesham saskanetu ar walstis interesem. Un ja nu mehš jautajam, kas tad ir tee eemesli, kas issauz tahdu leelu mirstibu un masu dšimibu walsti, tad mehš gribot negribot nahkam pee flehdseena, ka galwenā kahrtā tee ir nenormalee ūaimneeziskee apstahkli, kahdos dšihwo tagad darba tauta. Ta ir pastahwigā nefaskanā starp darba algu un augoscho dahrdšibu. Naw wairs eespehjamš weenam zilwekam, kas pahrteef no fawas darba algas, istift no tās pašam un uūturet pee tam wehl gimeni. Rats ir speests, ja tas naw spekulants un kapitalists, strahdat un pahrikt no darba algas, un tadehl ūeweetes eerautas darbā ahrpus mahjas tahdā mehrā, kā tas nenotifa pirms kara. Reti atrodama ūeweete, kurai nebuhs japahrteef no algota darba. Te nu rodas jautajums, kursch nostahjas konkreti katra strahdteeka preeūschā, kā istift ar ūaweem isdewumeem un eenehmumeem, kā ūawest galus ar galeem kopā un strahdneeks gribot negribot ir speests, waj nu ūuhtit ūewu darbā ahrpus mahjas, waj atturetees no gimenes wairoschanas. Wes apšinigās, attureūchanās no gimenes wairoschanas noteef wehl neapsiniga attureūchanās, kuru rada tas apstahklis un ta noteef zaur to, ka ūeweetei jaispilda tahdi darbi, kas naw peemehroti winas organismam, ir winai pahraf smagi un wiūai kaitigi tam pilsonim, kuram janahf paūaulē. Sewiūchi tas nolika pirms kara, kur kahjās stahweūchana 10 lihds 12 stundas no weetas ūliti wentiletās telpās pee ūlita uūtura atstahja loti launu eespaidu us ūeweetes organismu. Weseligas, seedoschas jaunawas, kas eestahjas fabrikās, pehz nedauds gadu darbā atstahj fabrikas kā ūatumpuūchas, ūalihuūchas, iswahrdšinatas ūeweetes, kuru uūdewums ir laist paūaulē weseligus behrnus. Juhs pašchi wareet eedomatees, kahda war buht ta paauūe, kas war dšimt no tahdos apstahklos strahdajuūchām ūeweetem. Profesors Wildbrands peerahda, ka ūeweetem, kas no jaunibas strahdajuūchas fabrikās, mirst 31% behrnu, kamehr ūeweetem, kas eestahjuūchās fabrikās pehz laulibas, mirst titai 14%. Wehl launafu eespaidu atstahj us ūeweetes organismu, ja ūeweete strahdā fabrikās pirms 18. gada. Ahrti ir konstajūūchi, ka no 15 lihds 18. gadam ūeweetes organisms ir juhtigats pret wiūeem ahrejeem eespaideem, nekā wiūreeūcha. Ir peerahdits, ka ūchais gados us 100 ūehneem mirst 144 meitenes. No Dr. Hamburgera dateem mehš redsam, ūif leela starpiba ir starp ūeweetem, kuras dšihwo mantigos apstahklos un darbā ūeweetem. Mantigo ūūkiru ūeweetes dšemdē nedšihwuš behrnus 9,89%, turpretim strahdneeku ūūkiras ūeweetes — 32% nedšihwu behrnu. Tā tad strahdneeku gimenes ūeweete dšemdē trihs reis wairaf nedšihwu behrnu, nekā mantigu ūūkiru ūeweetes. Tā Franzijā 1905. gadā no 634,174 dšimufcheem behrneem bij 67,500 nedšihwu behrnu. Tā tad Franzija weena gada laikā ūaudejuse ap 70,000 pilsonu tadehl, ka Franzijā darbā apstahkli naw labi notahrtoti. Uri Anglijā statistika rahda, ka wiūlaunakos apstahklos atteezibā us behrnu mirstibu atrodas tās ūeweetes, kuras strahdā ruhpneezibas eestahdēs un strahdā algotu darbu. Tā, peemehram ruhpneeziskā pilūehtā Farmwortā

mirstibas norma sneedsas lihds 218 us 1000 eedshwotajeem, famehr neruhpneezi-
flajā Eritā tikai 66. Wahzijā mehš nowehrojām to pašču. Wahzijā widejā
behrnu mirstiba no 1901. gada lihds 1911. gadam sneedsas no 16 lihds
20%⁰, bet ruhpneeziabas zentros, kur feeweetes wairaf nodarbinatas ruhp-
neeziabā, mirstibas norma kahj us 30 lihds 40%⁰ un Dpelmā pat lihds 49%⁰.
Šhi skaitlu statistika ir loti plaša un bagata un es juhs ar to negribu pah-
raf apgruhtinat. Es aistradishču, ka jo wairaf feeweetes nem dalibu ruhp-
neeziabā, jo leelaks ir jaunpeedsimusho behrnu mirstibas prozents. Tā, pee-
mehram, Ramenzā, kur us 1000 feeweetem strahdā fabrikā 43,6, no 100 jaun-
peedsimushoem behrneem mirst 21. Dresdenē, kur us 1000 feeweetem strahdā
fabrikā 55, mirst 24,88 behrni. Tā kahj mirstibas %⁰, lihds Zitawā, kur
wiswairaf feeweetes nodarbinatas, kur us 1000 feeweetem fabrikās strahdā
186, behrnu mirstiba wisleelaka. Us 100 behrneem mirst 29 behrni. Wis-
wairaf Wahzijā behrnu mirst tekstilruhpneeziabā un fewishki Schlesijā, kur
behrnu mirstiba aifsneeds 54%⁰. Franzijā, kur widejā behrnu mirstiba ir lihds
15%⁰, tur Lilles tekstilruhpneeziabā mirst lihds 45%⁰. Schweizē tautas wefe-
libas aissardsibas instituts konstatē, ka strahdneezem dsimst nedshwi behrni
un rodas aborti aif pahraf leelas pahrpuhleschanās gruhnteeziabas laikā un aif
fliktās baribas un neweseligām dsihwotku telpam.

Tadehl ir wisleelaka apgrehziaba, wisleelaka is noseegums, ja feeweetes
ir speestas wisu pehdejo gruhnteeziabas laiku pawadit fliktās telpās, smagā,
feeweetes organismam nepeemehrotā darbā. Wisaugstalo mirstibas skaitu
aifsneeds semeš, kur feeweetes pahrtēel no algota darba. Tā pehz Luis
Franka „Die Versicherung der Mutterschaft“ ir redsamš, ka Eiropā pee
dsemdeshchanās mirst 300.000 feeweetes. 90. gadu saktumā Pruhšijā dsem-
dejoj mira 3000 feeweetes, famehr Sweedrijā tikai 242. Mehš redsam,
kahdā mehrā ruhpneeziakais darbs atstahj eespaidu us zilweku dsimstibu un
us zilweku mirstibu. Bes šhi ahrkahrtigi smagā darba, kas weizams feeweetei
gruhnteeziabas laikmetā, bes mineteem kaunajeem apstahkkeem ir wehl žiti
eemesli, kuri katrā sinā ir nowehrschami un kuri ari lihds sinamam mehram
likumprojektā ir paredseti, t. i. lehna feeweetes organisma sagisteshchanās ar
daschadām gasem un nahwigām weelam. Weena no kaitigakām weelam ir
dsihwsudrabs. Mahtei sagisteseetes ar dsihwsudrabu mirst 65%⁰ behrnu,
famehr sifilitikeem mirst tikai 28%. Tahlaf loti launu eespaidu atstahj ari
arseniks, fossors, anilina krahfa, kas teef isgatawoti fabrikās, kur feeweetes
wiswairaf ir nodarbinatas. Dr. Pauls peerahda, ka behrnu mirstiba pee
swina strahdneeteem sneedsas lihds 69% un pat lihds 79%. No swina
sagistejas wiswairaf buru lehjejas un ari schuweejas, kuras beeschi kosch ar
sobeem ar swinu nospodrinatos deegus.

Tahdā kahrtā mehš redsam, ka teescham ir nopeetni jaruhpejas par
feeweetes darba apstahkkeem, ja grib walsti nowehrst leelo mirstibas skaitu
un pazelt dsimstibas skaitu; jaruhpejas par to, ka feeweetes darbs tiktu
nostahdiits tā, ka tai nebuhtu jastrahdā pahraf smagi darbi, tā, peemehram,
jamin paminās pee stellem, jastahw us kahjam zauru deenu, kas ir warbuht
wihrectim masal kaitigi, bet feeweetei loti kaitigi, fewishki tad, kad ta
atrodas gruhnteeziabas stahwofli. Pehz likumprojekta feeweete ir atswabinamā
4 nedelas pirms dsemdeshchanās, bet pehz Eiropas ahrstu domam, feeweete
jaatswabina no darba 2 mehneschus pirms dsemdeshchanās, jo tas darbs, ko
wina weiz, naw wairs winaš organismam pa spehkam. Ra teescham ir

daudš kas šchai šinā panahkams, ka mehš waram to išwest, to rahda tās demokratiškās walstis, kurās walda tahda politiska un sozjala eefahrtā, kura ruhpejušees un gahdajuši par darba apstahklu nodrošchinaschanu likumdošchanas zela. Tur mehš redsam parahdibu, ka ja mirstiba teef šamafinata, tad ari dabiskais zilwešu peeaugums šafneedš apmehruš, šahdos walstis naw apdraudeta no ismirstibas, kas pee mums, Latwijā, tomehr ir deefgan leela. Peemehram, 1914. gadā Ungarijā dšihwu dšimufchu behrnu prozents bija 35, mirufchu behrnu 25,1 un 1000 behrneem, tā tad dabiskais peeaugums bija 9,9, Wahzijā dšihwu dšimufchu behrnu — 28,8 mirufchu — 15,6 un dabiskais peeaugums 12,7 Australijā dšihwu dšimufchu behrnu — 28,7 mirufchu — 11,2 dabiskais peeaugums 17,5. Jaunselandē dšihwu dšimufchu behrnu — 26,5% un mirufchu — 8,9, dabiskais peeaugums 17,6. Šhee škaitli runā škaidru walodu, ka teefšam tur, kur darba apstahkli nofahrtoti, ari dabiskais peeaugums ir daudz leelaks, nekšatotees uf to, ka dšimstiba naw leela. Zuhš šinat, ka Australijā un Jaunselandē ir eewesta minimalā darba alga un 8 stundu darba laiks tur pastahw jau no 1858. gada. Tā tad mehš redsam, ka tur, kur darba apstahkli labwehligi strahdneekem, ari dšimstiba un mirstiba atrodas daudzmas leelakā lihdsšwerā, nekā tajās semēs, kur šhee apstahkli strahdneekem nelabwehligi. Šamdeht sozjalā likumdošchana ir tās wiššwarigakais ušdewums katrā demokratiškā walstī un katram walstiski domašošam zilwekam ir teefšam jafaka, ka weens no wiššwarigakeem walstis ušdewumeem ir — nofahrtot muhšu darba apstahklus tā, ka teefšam muhšu dšimstiba waretu pazeltees un mirstiba eetu atpakaļ.

Muhšu Rigas mirstiba jau ir šafneeguši tahduš uštrauzošchus apmehruš, dšimstiba peenemas tiš maf, ka par to ir patš pehdejais laiks padomat. 1914. gadā Rigā dšima 11.642 zilweki un mira 9.511, tā tad dabiskais peeaugums šchajā gadā bij 2.131. 1915. gadā dšima tikai 6.848 un mira 8.544, tā tad dabiskā peeauguma wairš naw, bet ir dabiskais ištuhkums un tas ir 1.696 zilweki; 1916. gadā dabiskais ištuhkums ir 4.359, 1917. g. — 6.351, 1918. gadā — 6.394 un 1919. gadā šneedšas jau lihds 10.255. Pehdeja gada laikā leeta drufku labojušees, tomehr mehš wehl neefam šafneegušchi tahdu štahwokli, tad dšimstiba lihdsinatos mirstibai. Pagahjušchā gada maija, jūnija un jūlija mehnešchos štahwoklis ir ušlabojušes tiš tahlu, ka Rigā dabiskais peeaugums ir par 2 behrneem; augusta mehneši tikai par weenu behrnu. Šš domaju, šhee škaitli ir pahrlēezinošchi deefgan, lai katrs, kas runā par Latwijas jaunradišchanu, kas runā par Latwijas turpmako likteni un teefšam domā walstiski, wiššpirmā kahrtā šinatu, ka mums jano-kahrtu darba apstahkli tā, ka lai katrs zilweks, katrs strahdneeks waretu šafkanot šawus ištewumus ar eenahkumeem tā kopā, ka tam naw jadomā par attureschanos no gimenes pawairošchanas, lai šeeweetes darba apstahkli tiktu peemehroti winas organišmam un katreifejam štahwoklim un lai behrni, furi peedšimst, nenonihktu badā, bet tiktu ušaudšinati par wefeligeem Latwijas nahkošcheem pilšoneem un šchini šinā mehš buhšim leelu šoli špehrufchi uš preekšchu, ja mehš likuma zela eewedam 8 stundu darba laiku un atšwabinam no darba šeeweetes tur, kur darbs ir kaitigs winu wefelibai, lai šmagais, nepeemehrotais darbs netik ween pašchai šeeweetei, bet ari nahkošcheem Latwijas pilšoneem neatneštu tikai nenowehršchamu laumumu un nenowestu to pee agras nahwes.

Prešidents J. Šchafste: Wahrds peeder Reinhardam.

G. Reinhard's (fristigà nazionalà saweeniba): Augsti zeenijamà sapulze! Jautajums par darba laiku naw apskatams tikai no strahdneetu redses stahwofla puses ween, bet tas apskatams no walstiski fainneezijka stahwofla un es ari sche, apskatot scho jautajumu, ijeeschu no ta redses punkta. Pee skaitkeem, kurus sche peeweda referenta funks, es drusku uskaweschos. Winsch teiza, ka darba spehks mums esot masinajees par 250.000, bet schis skaits ir dauds leelaks mineks tanti pat grahmatà, ka to mineja ari referenta funks. Schis darba spehka skaits ir mafaks, falihdsinot ar to, ka tam wajadsetu buht. Pee normaleem apstahkeem bija 780.000 ta darba spehka, kas stahw wezumà starp 20 lihds 40 gadeem. Mums tagad ir tikai ap 400.000 darba spehjigu zilweku, kas stahw pilnà spehka. Tas skaitlis, kas atteezas us 50 gadeem, us 60 un wehl wezakeem, tas ir tas patz, kas bij pirms kara. Pat wehl paleelinajees. Schee dati ir pehz pehdejàs lauschu skaitischanas. Winu skaits naw pamasinajees, bet ir masinajees schis leelakais darba spehks starp 20 lihds 40 gadeem un ir masinajees atkal behrnu skaits. Nu ir jautajums tas, waj pirms kara Latwijà bij pahrpilniba. Warbuht, ka to teiks weens otrz, warbuht ka to fahds sche apgalwos. Bet ari toreis mums wajadseja freetni strahdat, lai waretu godigi sawu maifi nopelnit. Tagad meh's redsam, ka mums dauds wehrtibu truhkst, warbuht diwas treschdalas, warbuht wehl wairaf. Mums toreis bija wisadas materialas mantas. Tas tagad ir isnihkuschas. Mums naw wairs ruhpuenezibas eestahdes, naw mums wairaf mahju, mums naw wairaf lausfainneezibas lopu un zitu kustamu mantu. Mums naw wairs naudas, mums ir tikai papiri. Tà tad juhs redseet, ka wispirms mums truhkst darba spehka un, otrfahrt, truhkst materialo mantu pamata, un nu mums tomehr jazel walsts un meh's nahkam un teizam: meh's aprobeschosim muhsu darba laiku, lai tà pazeltu muhsu raschofchanas spehjas un taupitu to darba spehku, kas mums wehl palizis pahri. Man te wehl japeesihme, ka schis pahri palikuschais darba spehks ir pa leelakai dalai samaitats, waj sakroplots. Winsch skaitas gan ka zipars, bet ne ka darba spehks, jo puse no wina zaur kara sekam, zaur weneriskam slimibam ir sakroplota. Tà tad schis skaits, kusch jau teef samafinats us pusti, ir wehl japamasina par pusi, tà tad mums atleef $\frac{1}{4}$ dala no ihsti spehzigeem wihreescheem. Waj gan meh's fazisim, ka meh's nelausim teem strahdat? Ja likums noleeds algot darba spehku dewejeem, tad winsch indirekti dsihwè noleeds peedahwat ari sawu darba spehku, kam winsch ir. Tà tad, ja meh's padosimees schim likumam, ka winsch te stahw preeeschà, kas grib godigi nopelnit, buhsim speesti zitadà zelà meslet pahrtiku; spekulanti un ziti tahdi weikali strahdà warbuht mafak, bet kas pateesi godigi grib nopelnit sawu maifi, teem jastrahdà wairaf (Dermanis no weetas: Mafsa-jeet leelakas algas!) un tandel es gribetu sche konstatet, ka par teem skaitleem, kuri rahda, ka ir tik dauds behdarbneetu, es esmu dsirdejis pawisam to zitu: kad wajag darba roku, tad winu naw. Radehl tee spehki, kas darba apghdès un birschàs teef registreti, teef mahskligi fataisiti? Jo wajag aiseet us behglu sapulzi Romanowa eelà N° 25 un tur meh's tuhlin redsesim, ka sagadàs laudis, fureem neesot darba. Mums darba rofas pehz teem skaitleem, par fureem garantè zeenijamais Skujneefa funks, rahda zitu — ka mums naw darba roku, bet te teikts, ka darba roku ir par dauds. Rungi, ja juhs gribeet faisit smiltis azis, nedomajeet, ka eseet Romanowa eelà 25, juhs te atrodetees Satwersmes Sapulze! Tà tad schis eebildums, ka mums

nebuhtu tagad darba ko strahdat, tur mums jazel Latwijas walsts, tas fabruht patš eefsch fewis, bet ja mehš aprobeschofim darba laiku un nelaidisim strahdat teem, kas grib strahdat un kas grib raschot, tad mehš eefim pretim wehl leelakam fabrukumam, nefa tas, turâ mehš atrodamees. Es lihds schim wehl neefsmu dsirdesis ne no weena no preefchrinatajeem un tad komiſijas ſehdēs un literaturâ neefsmu atradis neweena peerahdijuma, kadehl taiſni 8 stundam wajaga buht darba laika normal. Weenigais peerahdijums ir azu abſchilbinaschanai teem, kas neeedſkilinas ſchai jautajumâ, tas ir tas, ka wajaga dalit deenu ſwehtâ ſkaitli 3, tad iſnahl trihs reis aſtoni. 8 stundas darbs, 8 stundas preefſch teatreem, konzerteem, preefſchlaſijumeem u. t. t. un 8 stundas — meegam. Tas buhtu loti jauki, ja nebuhtu dala mahntizibas, kas pee ſchim 8 stundam klaht, no ka naw atſwabinajuſchees ari muhſu progresiwee freisee — ari tee zeefſch no ſchis mahntizibas. Zeift nopeetni, ka ir weſelibai kaitigi strahdat ilgaf par 8 stundam, to neweenam ahrſtam, kas ir ar ſozialo higienu nodarbojees, neeſtahſtis, ja tif winſch nebuhtu wairaf ſozialdemokratis ne kâ ahrſtis pehz ſawas pahrlleezibas. Leeta ir tahda: mehš neefam raditi pehz weenas ſchablonas, muhſu deguni naw weenadi formeti, muhſu ſmadſeneš naw pehz weenas formas un meefas ſaſtahws un darba ſpehjas ari naw weenadas: weens war strahdat titai trihs stundas, ziti 10 lihds 11 un pat 14 stundas un tadehl peewest 8 stundu darba laiku par normalu darba laiku ne uf ko naw dibinatš. Tam naw peerahdijuma, tas ir ſkaitlis, kam titai fantaſija ſwarš, kas ir iſdomajums, bet newis de facto, un ja mehš norobeschojam, ka nedrihſt wairaf strahdat, kâ 8 stundas, un garigu darbu ne wairaf, kâ 6 stundas, tad ir jaſafa, ko mehš lai eefahkam ar ſawu waldbibu, jo wina strahdâ wairaf nefa 6 stundas. Waj tadehl wina mums jagahſch, waj tadehl mehš winu dſihſim projam? Es domaju, mehš paſchi ari strahdajam wairaf. Tadehl, lai neleekam tās 6 un 8 stundas par ſcheboſkeem, jo ir zilweki, kas newar strahdat pat ne 8 un ne 6 stundas, bet ir atkal zilweki, kas war strahdat 13 un 14 stundas. To juhs neleegſeet un to juhs paſchi peerahdijat. Es domaju, ka Satwerimes Sapulzes lozekli, kas grib eerobescho darba laiku uf 6 stundam, ari wairaf strahdâ, bet ja wini grib pahrejas stundas titai preefſch fewis, tad wini neſtahw uf walſtiſkâ weedokla. Mums ir janem leeta tâ, kâ wina pateefiba ir, newis tâ, kâ mehš to eſam eedomajuſchees. Te weena preefchrinataja peeweda Jaunſelandi un Auſtraliu kâ peemehruš. Es tur neefmu bijis un es domaju, ka mana preefchrinataja ari tur naw bijuſi. Bet es domaju, ka tur klimats ir zits, ir ziti apſtahkli, kas naw peemehrojami ſche. Es eſmu bijis Indija un man ir jaſafa, ka tur peetiktu, ja strahdatu titai 3 stundas deenâ, jo tur tiſpat kâ Leiputrija kriht gatawi baloſchi mutē eefſchâ, bet muhſu klimatâ — es gribu redſet, kâ juhs to gribetu iſweſt. Un mums newajaga laut maldinatees, bet mums jakeras pee leetas, kâ wina pateefiba ir. Ja ſchahda 8 stundu darba deena eeguwuſi Wafareiropâ pilnigas pilſonu teeſibas, tad lai ari eet. Ja tagad ſchinis gruhtoš apſtahkloš ir tahdas eefſtahdes, turâm peeteef ar 8 stundu darba laiku, lai winas paſtahw ari tahlaf, bet noleegt tapehz teem, kuri grib muhſu walſti buhwet un ſpehs ilgaf strahdat, to es neſaprotu. Juhs teizât, ka juhs nenoleedſeet, bet kâ juhs to domajeet? Ja darba dewejam duhs atlauts strahdneetu nodarbinat titaf 8 stundas, waj juhs domajeet, ka mums ir tee kapitali, kas ſpehs strahdneekam dot par tam 8 stundam tif daudſ, ka winam peetiks pahrtikai. Wini to

newar, tant ari juhs to likumu isdotu. Strahdneekam wajadses ahrpus schim 8 stundam eet pee faimina un tur strahdat. Raut wismas schis likums buhtu nodroschinajis wirsstundas, kurâs strahdneeks dabutu leelaku algu. Ja winsch eet pee otra darba deweja wehl 4 stundas strahdat, tur winsch tâs wirsstundas nedabû un strahdâ lehto darbu. Juhs usstahdijuschi projektâ 16 wirsstundas mehnesi, tas isnahf — 8 deenas mehnesi juhs wareet ne wairaf kâ 2 wirsstundas deenâ strahdat. Strahdneekam ar to nebuhs lihdsets. Raut juhs buhtu atlahwuschî pee ta pascha darba deweja wineem tâs wirsstundas wehl tahlaf strahdat, kas paschi spehji un grib. Au winsch aisees pee faimina un strahdâs par dauds lehtaku zenu. Ja sozialdemokrati domâ ar to nodroschinat algas leelumu, tad wini loti maldas, jo darba laiku reguledami mehş nendroschinam algas leelumu. Par to ir ziti likumi jaisdod. Ari no schi stahwofla strahdneeku intersem schis likums kaitigs un strahdneekem nenes labuma. Tagad japrasa, kamdehl tâs likums projektets un isstrahdats no sozialdemokratu frakzijas. Tur winsch ir eerofinats. Sche tik atflahiti tas neisnahf, bet ja eedsilinajas un ir bijis klahf debatês, tad reds, kamdehl ias wajadsigs. Winsch isheet us to, kâ sozialdemokrati isteizâs, lai reguletu strahdneeku atteezibas ar kapitalu. Te ir tas punktis, us to jagreesch wehriba. Schis likums isheet us to, lai peespeestu kapitalu ar to, ka winsch eerobescho darba laiku, padotees strahdneekem. Rungi, ja juhs to gribeet iswest, tad juhs to nepanahfseet, jo redseet, ka kapitala tagad te wehl naw. Ja mums buhtu tas kapitalis, kursch bija pirms kara, tad buhtu labi, bet tagad tam kapitalam janahf schurp. Un tas kapitalis, kad winsch gribes nahft, tad winsch wispirms prasis: kahds jums ir darba likums, kahdi apstahfli, sem kureem mehş strahdajam. Un ja winsch dsirdes, ka ari muhsu tautâ darba raschigums ir kritis, kâ paschi sozialdemokrati alsihst, par 20 jhdj 30% o/o, un ka taifa wisus darba eerobeschojumus, taifa streifa brijwibu, tad winsch nemas nenahfs schurpu, un tâ mehş tupestim un gaidisim, kamehr nahfs tas laimes engelis. Tâ winsch, saprotama leeta, nenahfs. Es domaju, ka preeksch tam buhtu no leela swara, lai mehş tâ to likumu nepeenemtu. Warbuht preeksch ruhpnenezibas un tirdsneezibas eestahdem tâs 8 stundas der, ari es no sawa, ahrsta, weedofla turetu to warbuht par derigu, bet tikai tamdehl, lai pee mums tâs leelâs ruhpnenezibas eestahdes neatweras. Es skatos te kâ ahrsts, kas skatas us tautas spehku ekonomiju un es sinu, ka tâs leelâs ruhpnenezibas eestahdes, kahdas bija pirms kara, muhsu dsihwo spehku isnihzinaja, muhsu spehtus isfuhza, sakroploja, aisnefa un aisputinaja par lehtu naudu, par smeeklu naudu wisos wehjos. Tâ tad schini sinâ winsch man buhtu apswiezams un es buhtu paleescham nepa'eizigs sozialdemokrateem, ja es to neatlihstu, jo wini man, personigi kâ ahrstam un sozialâs higienas preeksch-stahwim un tautas weselibas aistahwim, nahf pretim ar sawu isstrahdajumu. Es kafu, lai aissargatu muhs, latweeschus, no kaitigam ruhpnenezibam, peemehram, galofschu fabrikam, tas likums buhtu warbuht derigs. Es neatrodu neweenu plusu schai leetâ, bet tikai negatiwâs puses wisâ schini jautajumâ un es domaju, ja dauds, tad waretu eewest scho likumu preeksch tirdsneezibas un ruhpnenezibas eestahdem, preeksch kurâm wisâ Wafareiropâ winsch ir isstrahdats un ari tur ir eewesie. Ari pee mums winsch deretu, bet newis pahrnests us wiseem ziteem arodeem. Te ir isnehmums semkopjeem un mahj-talpotajeem un, referents wehl nemineja — flimnitschu darbineekem. Ta ir

weenigā laime un tas ir weenigais gaischais moments wišā likumā, jo arī likuma eenešēji, lai gan wini ir leeli teoretiski, tomehr wini nahza pee tās atsihschanas, ka šče wifu newār eewest, jo tur wajadsēs fewišču likumu. Tapehž es un muhsu strafzija, kas pret ščo likumu isturas negatiwi, wišpirms balsos pret wīnu, resp. eefneegs pee atteezigeem panteem šawūs papildinajumus un, warbuht, es atlauschos weenā otrā weetā par šchim nesaftanam runat.

Prezidents J. Šchalste: Runataju šarastis isfmelts. Wahrds peeder Bredim.

II. Bredis (semnefu šaweeniba): Augstai šapulzei nahzās isflaušitees garas runas un, kas ir strahdajis pee šči likuma komišjā, tas bija pilnīgi pahrlēezinats un šinaja. Ka, kad buhs runa par strahdneekem, par darbu, tad no šinamās puses tās runas nahfs. Se mehš dsirdam plaschus pahrfkatus par stahwolli, pār mirstibu, par dsimstibu u. t. t. Tas warbuht šawā šinā ir noderigš pahrfkats, bet no šči, pareisaki šakot no ta katedra (rahda uš otru katedri, no kura runaja eepreekschejee, sozialdemokratu deputati) winam newareja buht nekahdas nošhmes, fewišči tapehž, ja wifu to gribam nowehrst, tad to newar isdarit tā, ša tas te tika ušstahdits, t. i. eeeet uš darba aprobeschoschamu. Mehš štatamees uš to zītadi un redsam, ka apstahkli labojami zaur darbu. Ja mehš tehlotu ainu gribam padarit labaku, tad jarada apstahkli, lai jo wairaf waretu strahdat. Mehš mehdsam greestees pehž paraugeem pee žitām walstim un semem. Ir loti labi nemt paraugus un štatitees, ša žitur ir, bet panemt likumus un noteikumus un pahrnešt wīnu gatawā weidā pee fewim mehš newaram, jo ar to nodaritu leelas kluhdas. Se jau Dr. Reinharda kungs ašrahdija, ka ir semes, kur war dsihwot ša Leiputrijā, bet no tām newaram nemt paraugus. Un ja mehš buhšim šagatawojušči tautu gaidit wišus toš labos apstahklus, tad panahkumi buhs pawifam preteji, nesašneegšim ta, kas buhtu bijis wehlams. Ne tikai pee šči likuma, bet wišpah man ir eespaidš, ka mehš pahraf daudš meklejam no ahreenes. Ššbrauzam uš ahrsemem, apbrauzam waj wifu semes lodi un gribam uš šawu walsti pahrwest ko jaunu. Šweščais mums bija tuwaks tad, kad mehš bijām peederigi pee šweščas walstis, kad mehš bijām šawās mahjās ša šweščineeki, bet kad nu mums ir šawa walstis, tad mums jagreesčas pee fewis un jaskatas, waj no ta, kas mums ir, newaresim ko zelt un wajadsigo radit. Ka tahdā zelā ir bijušči panahkumi, to mums rahda ihšā walstis pastahweščhanas wehštore. Mehds atšauktees uš wehšturi. Man gribetos greestees atpatal pee latweescheem, šahdi tee agraf bijušči. Ja šahkam no šolkloras, tad redsam, ka latweetis ir mihlejis darbu, ir preezajees par darbu un ta augleem. Bet ko dsirdam tagad? Pašhā walstis šahfumā dsirdējam runas — mums neefot žilweku. Kadehl tad mums wīnu naw? Kur tad wini ir palitufchi? Žeb waj wīnu mums nekad naw bijis? Uš to teef šazits, ka naw tahdu lauschu, ko waretu peelift pee darba, kas to strahdatu un šinatu, ka wini pee ta peelikti newis tapehž, lai laiku kawetu, bet lai tajā ko eenesu. Tas ir nahzis no ta, ka mehš par daudš ešam štatijufchees apšahrt un neefam islopušči šawas ihpatnibas. Bet tahdos pahrejas laikos tas nu mehds buht. Un ja arī mehš šawā šweščneezibas zelā daudš ko newehlamu ešam peenehmufchi, tad tomehr es domaju, mehš ahtri no ta atkratifimees. Es gribetu tizet teem, kas te tās behdigās ainas rahdija par strahdneeku stahwolli, es gribetu tizet, ka wineem ir weh-

leščanās strahdneeku stahwofli ušlabot, bet tīfai tee pan:hmeeni, kaħduš wini lecto, ir nepareiši. Tagad mums ir jaišeet uš to, lai jo wairaf strahdatu. Preešch ta ir jarada apstahkli, lai strahdneekš teefcham pee ņawa darba waretu buht ņaħt ar preefu un lai wińsch nebojatu ņawu wešelibu. Par wińam leetam jayatura praħtā taš, ka katrš strahdneekš war dabut atteezigu daħu no taš weħrtibas, ko wińsch ir radijis. Kaħdš no preešchrunatajeem išteizās, ka strahdneekam jašawedot išdewumi ņakarā ar eenahkumeem. Man leekās, taš ir par maš. Ir jarada tahdi apstahkli, lai ņche eenahkumi buhtu leelafi par išdewumeem. Bet ņa taš nu ir panahkams? Ur to, ka mehš norobeshošim darba laifu, taš nebuħš panahkams. Tifa uštahdits jantajums, kafehž peenemtas tīfai 8 stundaš. Teefcham, taš išeekās tā, ka ir nemiš weenš ņkaiħlis un liħtis liħumā. Warbuht wareja liħt 6 stundaš un warbuht ir tahdi ušnehmumi, kuri pilnigi waretu atlaut strahdneekem strahdat tīfai 6 stundaš. Bet ir jaškatas uš to, ko strahdneekš taiš 6 waj 8 stundaš radis. Mums ir jaišeet uš to, lai katrš strahdneekš dabutu atteezigo winam peenahkoshos dalu no ta, ko wińsch ar ņawu darbu ir rašchojis. Sad mums stundaš tiħ daudš nekritis swarā. Mums, ņkatotees uš stundam, wajadjetu ņkaiħtees ari uš to, ka kaħdu daħu no darba rašchiguma wińsch warēs dabut. Tahdā kaħriā, ja eewestu strahdneekem, ka tiħ un tiħ stundaš winam jastrahdā, tad ta buhtu nepareišiba. Pirmais runatajs ņche uštahjās, ka mums wajogot nodrošinat strahdneekam: wina weenigo kapitalu, wina wešelibu, wina darba rokas. Ja, glušchi pareiši. Taš ir janodrošchina, bet nollegt ņchim strahdneekam strahdat, rakšiit winam preešchā — tiħ un tiħ daudš driħšt strahdat un tahlak par to wairš nē — taš buhtu nepareiši. Ta ir ta aplamiba no liħumdewēju pušes: zaur darbu war zelt ņawu stahwofli, bet leegt winam to ar liħumu — buhtu nepareiši. Saprotams, ka par tahdu liħumu mehš baħfot newaram. Te tahlak ir noteħtis darba laikš, kaħdš ir wajadģigš gariga darba strahdneekem. Tur liħdšās mehš redsam ari peefihni, ka glušchi to tā noteħt ari newar, ir jataiša išnehmumi un manaš un manaš fražijas domaš ir taš, ka te naw paredšams, žif ilģš laikš noteizams preešch strahdneekem. Mehš redšejām wežā Kreewijaš walsti, ka tur ari eeredneem darba laikš nebija garšč un ar to ari wina pelna bija masa Wineem newareja wairaf maħfat un eeredni zaur to tīfai niħtuloja. Mums wajaga radit tģhdus apstahklus, ka žilwefi waretu strahdat ar preefu, ka tee tiħtu labi apģahdati, bet mehš tagad redsam, ka muħhu darba preeš ir pee daudseem iħjudis, redsam, ka strahdneekš juħtas jau ņa algadģis. Wińsch nepreezajas par ņawu darbu, bet preezajas tīfai par ņawu alģu. Tahdš algadģcha stahwofliš nedriħštetu pee mums paštahwet un mehš ari nedriħštam strahdneekam rakšiit preešchā, žif taš war strahdat un žif taš newar. Mehš newaram ņche eewest darba laika aprobeščojumu un mehš stahwam par to, ka lai tiħtu raditi tahdi apstahkli, ka strahdneekš waretu išeletot wišu ņawu ņpeħ'u pee darba, ka wińsch teef labi atalgois un tad wińsch ari ņawu stahwofli pazelš un nebuħš wairš to behdigo ainu, kaħdas te mums lika preešchā. Ja mehš apštatamees muħhu jaunā walsti tanis apģabalos, kur redšamas tīfai drupas, un ja kaħdš atģreeščas un redš ņawa muħšcha darbu drupās, un ja tad teef weħl ņajģits: juħš strahdajeet tiħ un tiħ, — ko gan wińsch Ćums tad atbildetu? Tīfai darbs ir taš, kaš muħhu walsti war zelt un tee eērobeščojumi par darbu naw weetā. Ja mehš ņaħšim aprobeščot darbu — mehš ilģi warešim miħditees uš weetas

un weenmehr mums buhs pagahnes behdigas ainas un warefim faistitees un mekletees weenā otrā weetā — tur nebuhs labi un tur nebuhs labi. Bet ja mehš eerihkofimees, lai muh'u darba rofas war pee darba strahdat, tad waram drofchi fstatitees nahkotnē un man ir pilnigi tiziba us latweeti, fa winsch, neskattotees us wisu to, kas pahri gahjis, tomehr ir wehl tas pats wezais, kas spehji preezatees par darbu, kas naw algadjis, bet ir laimigs, ja ar sawu darbu ir ko labu darijis.

Presidents J. Tschakste: Wahrds peeder Dermanim.

W. Dermanis (sozialdemokrats): Tas ir tihri brihnumš, fa semneeziskā reakzija un kristigi nazionalā reakzija (trofknis un smeekli labajā pusē) faskanojas sawā starpā. Te usstahjas pret 8 stundu darba deenu kristigi nazionalais reakzionars itkā kristigo wahrdā un otrs reakzionars usstahjas itkā tautas wahrdā, bet runaja pateesibā semneeku mafa intereschu aisstahwis. (Sauzeeni no labās puses: Treshais? Treshais — komunisma wahrdā!). Eebildumi bija apmehram weeni un tee paschi, tapehž galwenā kahrtā nahftees zelt atspehkojumus teem eebildumeem pret 8 stundu darba deenu, furus zel Dr. Reinharda fungs. Pirmais no wina eebildumeem bija tas, fa walsts interesēs apdraudetas, ja eewedifshot 8 stundu darba deenu, walsts newareschot ekfistet. Domajot par to, man nahf prahtā argumenti Franzijas parlamentā, kuru iswirfija nelaiķis, genialais Schans Schorefs. Uri toreiš nahla no kapitalistu puses eebildumi, fa 8 stundu darba deena fatrizinafshot wisu Franzijas fainneezisko dsihwi. Schans Schorefs peerahdija, fa schee eebildumi ir meli, fa 8 stundu darba deena pazels fainneezisko dsihwi, un tad pehž tam daschās ruhpneezibas kategorijās tika eewesta 8 stundu darba deena, Franzijā nenotifa nefahds fainneeziskās dsihwes fatrizinajums. Tagad 8 stundu darba deena teef eewesta daudsās semēs daudsās ruhpneezibas nosarēs, fā to bagatigi fskaitleem peerahdija manas fratzijas beedrs Rudewijs, un neweenā no schim walstim naw notizis fainneeziskās dsihwes fatrizinajums 8 stundu darba laika dehl. Mehš redsam pawifam pretejo, ruhpneeziba ir pazehlusees, strahdneeku fainneeziskais stahwoķlis ir pazehlees, strahdneeku weselibas stahwoķlis uslabojees, ja teifim, 15 stundu weetā wini strahdā tikai 8 stundas. Strahdneeki eedroschinas eet wehl tahlaf, ir jau zitur daschā labā ruhpneezibas nosarē eewesta newis 8 stundu ween, bet 7 un 6 stundu darba deena. (Ufchmanis no weetas: Komunisms). Es jau sinu, Ufchmana fungs, fa ja mehš aisstahwam 8 stundu darba laiku, tad brehž, fa mehš esam komunisti. To Reinharda fungs jau sozialās lifumdoschanas komiifjā teizis un brihnumš, fa winsch to schodeen runadams neteiza. (Dr. Reinhardš no weetas: Es to wehl pateifschu). Al juhs to pateifsat? Juhs wehlat papildinasat? Luhdsu! Tad mums buhs runatajis, kas peerahdis, fa tas ir nepamatoti. Tahlaf Seemelamerikas ogkrattuwi strahdneeki pehdejos gados usstahdija praifbu par 5 deenu darba nedeku un 40 stundam nedelā. Sinot Seemelamerikas apstahklus, es waru apgalwot, fa strahdneeki to eekaros pirms sozialās rewoluzijas. Kad Seemelamerikas Saweenotās walstis strahdneeki buhs ifkarofuschi 5 deenu darba nedeku, tad Dr. Reinhardš faufs: „Nu ir sozialā rewoluzija walā, nu tif glahbbeet ko war, karaul!“, lai neeenahf sozialā rewoluzija Latwijā. Schee eebildumi ir ja nu ne smeekligi, tad wismaf bes kahda pamata, Reinharda fungs. Tahlaf Reinharda fungs eescheflojās loti tos nabaga strahdneekus, fa tee, luhf, kas strahdās ilgat, dabufshot leelaku algu. Bet waj tad juhs pateefcham

nesineet, ka paaugstinatâ darba laika norma newis paleelina strahdneeku algu, bet gan to samasina? Es domaju, ka mans frakzijas beedrs Rudewizs to aprahdija deesgan plaschi. Protams, kahda grupa strahdneeku, kad wini 8 stundu weeta strahdâs 14 stundas, war ar to paleelinat sawu algu, bet wifai strahdneeku schkirai, kura kriht swarâ kâ no walstiskâ, tâ no sozialistiskâ weedokla, gara darba deena war tikai paslittinat stahwokli. Gala rezultatâ 8 stundu darba deena tikai uslabo strahdneeku samneeziſko stahwokli un strahdajot ilgati, nekâ 8 stundas, gala rezultatâ paslittinajâs strahdneeku samneeziſkais stahwoklis. Tas padoms, ko dod Dr. Reinhardis, kurfch usstahjâs kâ strahdneeku draugs, ir padoms, kuru dod daschreis strahdneekem tee wilki, kas nahf pee wineem awju drehbês. Tahlak, lai waretu disskredit 8 stundu darba deenas ideju, Reinharda kungs aihrahdija us fautkahdâm ſapulzem Romanowa eelâ, ka tee, kas tur ſapulzejuschees, esot itâ besdarbneeki, bet pateesibâ neefot besdarbneeki. Es waru apgalwot Dr. Reinhardam, kurfch naw bijis tanis ſapulzês, bet ſatlaufijees par tàm no tàm melu ſinam, kas par winâm parahdâs „Jaunakâs Sinâs“, Brihwâ Semê“, „Latwijâs Sargâ“ un zitâs pilsoniskâs awiſês, ka schinis ſapulzês peedalijâs besdarbneeki-strahdneeki ar isbadojuschâm ſejam; behgli, kuri nupat atbraufuschi no Kreewijas. Juhs no tureenes aizinajuschi winus schurp un nedodeet wineem maiſes. Lihds schim wehl Satwersmes ſapulze naw ſpehrufi solus, lai besdarbneeku stahwoklis tiktu nodroschinats; lihds schim waldiba naw mehginajusi realiset toš 10.000.000., kuri atwehleti besdarbneeku stahwokla mihsſiinashanai. (Alberings no weetas: „Lai nahf strahdat!“). Lai dotu eespehju wifem besdarbneekem strahdat, ir jaewed 8 stundu darba deena. Ja pahrejee strahdneeki strahdâs 10 stundas, tad besdarba strahdneekem nebuhs ne darba, ne maiſes (Alberings no weetas: „Lai nahf us laukeem strahdat, darba waj zif!“). Pazeeschatees kungi, jums naw pazeetibas. (Jautriba sahlê). Reinharda kungs neefot ari dsirdejis kahdus peerahdijumus, kamdehl taiſni wajagot strahdat 8 stundas, un tahlak winsch nahf klajâ ar argumentaziju, it kâ ar kompetentu ahrstu leezibu, kura runajot par labu tam, ka newajaga strahdat 8 stundas. Es atzeros Reinharda kunga motiwaziju, tad winsch usstahjâs strahdneeku apdroshinaschanas jautajumâ, kur winsch no ahrstneeziſka weedokla mehginaja attaisnot pabalstu samasinaschanu dsemdetajam. Wina ahrstneeziſkee usskati atschiiras no zitu kompetentu ahrstu usskateem, un ja tas tâ, tad schini argumentazijâ runâ ne Dr. Reinharda ahrstneeziſkâ isglistiba, bet runâ kristigi nazionalâ reakzija. (Applausi freiſâ puſê). Ahrstneeziſka, kompetentâ ahrstneeziſka wiſâ pafaulê, ne ta, kas apgarota ar kristigi nazionalu reakziju, ir konstatejusi, ka darba deenas ſaihsinaschana nahf par labu strahdneeku weselibai un ka ilga darba deena to taiſni ruinê un lihds ar to ruinê walsis samneeziſko dsihwi. Mehš nedomajam, ka 8 stundu darba deena atswabinâs muhs no kapitalisma launumeem, bet mehš domajam, ka ta masleet masinâs schos launumus, mihsſtinâs tâs zeeschanas, kuras strahdneekam japahrdsihwo kapitalistajâ eelahrtâ. (Sauzeens pa labi: „Komunismu eewest“). Utal jums komunisms! Liebtala kungs, netaisheet sawas newajadsigâs peesihmes schai swarigajâ jautajumâ. Pagaideet, parunasim tahdreis nopeetnak par komunismu. 8 stundu darba deena pastahw pat tur, kur komunistiskâ kustiba ir loti wahja.

Sahlakâ argumentazija bija, ka naw wajadsigâ kapitala preeksch 8 stundu darba laika eeweschanas. Kapitalisti nespehlot maksat. Es aprahdiju, ka

faimneeziskā dšihwe plauks, kad 8 stundu darba laiks tiks eewests. Warbuht weens otrs kapitalistinsch nespehs tik dauds strahdneekem maksat, bet iam drusku wajadsēs peerautees sawā pascha dšihwē, bet galu galā 8 stundu darba deena nahks par labu wisai faimneeziskai dšihwei. Dr. Reinharda kungs wehl konstateja, ka strahdneeku interesēs neesot 8 stundu darba laiks. Waj mehš pirmo reisi sinam, ka reakzionari ustahjas us schis tribines un runā strahdneeku intereschu labā? Ja jau ir ta fabeedriskā pretruna, tas fabeedriskais joks, ka tee, kureem wismasat teesibas runat strahdneeku intereschu wahrdā, nahf un runā to wahrdā. Tas tadehl, ka strahdneeziba istaifa Latwijas eedšihwotaju leelako datu. Mums jau ir parlaments un parlamenta wehleschanas, paschlait ari de jure, un jums wajadsigas tautas mošu balsis un tapehz jums jasaka, ka juhs runajeet scho strahdneeku intereschu labā. Ja juhs nemehinaseet apdullinat strahdneeku prahtus, tad tas nahks par sliktu jums. (Alberings no weetas: „Pareisi! Pilnigi pareisi! Preefsch ju mš!“). Bet tee strahdneeki, kas dauds mas prot domat, šapratis, ka jums naw ne masakas interesēs preefsch wineem un ka juhs runajeet ne strahdneeku wahrdā, bet, es wehl reis ussweru, kristigi nazionalās reakzijas wahrdā.

Sahlas it fewischki Reinharda kungs nopreezajās par teem isnehmumeem, par to, ka 8 stundu darba deena neteef atteezinata us laufstrahdneekem, šlimnitschu kalpotajeem un laifam us fugneekem. Par scho jautajumu tiks runats tad, kad mehš eesneegsim atteezigus papildinajumus, proti, par to, ka 8 stundu darba deena jaatteezina ari us wineem. No muhsu weedofla raugotees, 8 stundu darba deena atteezinama us wiseem strahdneekem. Mehš newaram padarit laufstrahdneekuš, šlimnitschu kalpotajus un zitas kategorijas par tahdeem listena parijeem, kureem jastrahdā 12 stundas, kamehr ziti strahdās 8 stundas, kas nosihmetu fabeedribas šadalishamu pilnteesigos un nepilnteesigos pilsonos. Juhs newareet nahkt un runat demofratijas wahrdā, ka jums ir teesiba ziteem strahdneekem pagarinat darba laiku, kamehr pahrejee strahdās 8 stundas.

Wehl Reinharda kungs nopreezajās par to, ka schis 8 stundu darba likums nelauschot atwehrt leelakas tirdsneezibas un ruhpneezibas eestahdes. Us to mums jasaka, ka mehš neesam leeltirdsneezibas un leelruhpneezibas pretineeki. Mehš leeltirdsneezibā un leelruhpneezibā redsam kapitalistiskās attihstibas pamatus un winos mehš redsam pamatus sozialai uswarai. Mehš kapitalistiskajā eekahrtā gan zihnamees par to, lai strahdneekem buhtu nodroschinata dauds mas zilweziska eesistenze. Ja te Dr. Reinharda kungs nahf un saka, ka 8 stundu darba laika dehl newareschot pastahwet leeltirdsneezibas un leelruhpneezibas usnehmumi un par to preezajās, tad winsch runā isfihstoschās sikhpilsonibas wahrdā un kā sikhpilsonisks kristigi nazionalis reakzionars. Ja winam buhtu duhscha teikt, ka winsch runā sikhpilsoniskās reakzijas wahrdā, tad mehš teiktu: Jums ir taisniba!

Wehl daschi eebildumi Breescha kungam, kas runaja itkā no wispahreja moraliska weedofla par labu darba deenas pagarinashanai. Schis wina moraliskais weedoflis mums, kas atrodas sozialā likumdoshanas komisijā, ir jau sinams. Mehš darba deenu nenowehrtejam ne no moraliskā, ne no etiskā, bet no faimneeziskā, no strahdneeku faimneezisko intereschu weedofla. To jau aprahdija manas frakzijas preefschrunatajs, un es to jau apgaismoju.

Gala wahrdā man janahf pee sekoscheem flehdseeneem: 8 stundu darba deenas apkaroshanā ipauschas kau! kas lihdsigs Kreewijas kulaziskajam

kapitalismam. Kreewijā bij šawada weida tā šauzamee kulaki, kuri issuhza tautu ar wisprimitiwakeem lihdsekleem. Kulturelais kapitalisms tautu issuhz ar wairaf kultureleem lihdsekleem, bet schis kulaziskais kapitalisms ir tas, kas grahbj strahdneeku tibri tā aif spranda. Ja winsch newar kautlahdā zitadā weidā to issuhft, tad winsch dara to tā, ka nedod tam 8 stundu darba deenu, kura ir dota daudsās semēs, kur kapitalisms ir kulturelais. Te is-pauschas tas, ka mums Latwijā wehl dauds kas atliziš no schi Kreewijas kulaziskā kapitalisma un sewišchi dauds wina ir taišni semneeku šaweenibas widū. Tapehž nerunajeet strahdneeku intereschu wahrdā, bet runajeet schi kulaziskā kapitalisma wahrdā! Tahlak man jafaka jums, Dr. Reinharda tgs un Breescha funks, jums gruhti buhs pret dšenolu spahrdit. Es domaju, ka schi augstā šapulze šawā wairakumā tomehr peenemš scho likumprojektu apmehram tani weidā, kahdu to isstrahdajusi sozialā likumdoschanas un tirds-neežibas un ruhpnēžibas komišijas. Un ja ari notiftu nezeretais, ka scho likumprojektu isgahstu zauri, waj šakroplotu tā, ka tas naw pašstams, tad tomehr buhs gruhta spahrdišchana pret dšenolu. Strahdneeki, eekarofuschi 8 stundu darba deenu, nekūs to wairs atnemt. (Ulberings no weetas: „Wini negrib winu!“). Wini negrib? Kulaziskā kapitalisma preekschstahwis te runā strahdneeku wahrdā! Strahdneeki nepeelaidiš to, ka wineem atnemš 8 stundu darba deenu. Nē, wini zihnišees tahlak par to, lai wineem buhtu 8 stundu darba deena ari taniš darba kategorijās, kurās lihds schim 8 stundu darba deena wehl naw eewesta. Ja likums to nenodroschinās winam, tad winsch nemš 8 stundu darba laiku patš ar šaweem spehkteem, ar to šaimneežibas waras lihdsekli, kahds winam ir, proti ar streiku. Lai teescham to waretu iswest, tad preeksch tam darbojuschās muhsu arodneežiskās beedribas. Scho arodneežisko beedribu plaukschana ir garanteta. Ta ir garanteta newiš tā, ka to domā muhsu eefschleetu ministrs, Berga funks, kura reakzija wehrschas pret arodneežiskām beedribam. Bet ari winam ir gruhti spahrdit pret scho dšenolu. Schis organizijas ir kaut kas spehzigaks par muhsu šabee-dribā waldoscho reakziju. Winas ar wiseem lihdsekleem stahw par to, ka strahdneekam ir nepeezeeschams, lai tee iskarotu sew labaku dšihwi un lihds ar to darba deenas šaihsinashanu. Neraugotees us juhsu mehginajumu darba deenu pagarinat un us ziteem reakzionareem panehmeeneem, strahdneeki ees ar sawu organiziju pahri wišam represijam un wina panahks ne tikai 8 stundas darba deenu, bet wehl wairaf us preekschu zihnišees par darba deenas šaihsinashanu. (Applausi pa freisi).

Presidents J. Šchakste: Wahrds peeder Jr. Trašunam.

Jr. Trašuns (Latgales kristigo semneeku šaweeniba): Kad nahf mums preekschā schis likums par darba laiku, tad man nahf. prahtā otrs jautajums, kapehž naw likuma par darba peenahkumu. Schis likums stahw zeeschi šafarā ar pirmo. Ja, mums ir tagad preekschā likums par darba laiku, tad otrs likums par darba peenahkumu mums buhtu wehl wairaf wajadsigs, nekā schis pirmais, jo mums pastahwigi mehds šuhdssetees, ka truhft darba rofu preeksch mešchu ismantoschanas, preeksch ruhpnēžibas, truhft darba rofu preeksch semkopibas u. t. t. Tad mums aišween ari nahf šuhdsibas, ka darbs teef peedahwats, bet strahdneeki negrib to darbu peenemt un tas man dod to zeribu, ka drihsā laikā nahks preekschā tahds likums, kas runās par darba peenahkumeem. Schini likumā mehš redsam, ka par pamatu ir listas 8 stundas preeksch darba laika, bet kapehž schis

walsts pastahw tikai no strahdneekeem. Jums wajaga eet wehl weenu soli tahlaf un nostahtees us ta stahwofla, us kura stahweja bolschewiki: kas fiffiti nestrahda, tas nepeeder pee walsts. Bet es negribu tizet, fa juhs ta domatu. Ja juhs negribeet nostahtees tikai us weenas schiras weedofla, tad jums wajaga nemt to leetu walstifti. Wajaga apspreeft scho likumprojektu, waj winsch buhs derigs preefsch wifas walsts. Warbuht 8 stundu darba laifs ir patihfams preefsch strahdneekeem, bet waj winsch buhs derigs preefsch wifas walsts? Ja juhs to buhtu te no schi katedra peerahdijusch, fa tas 8 stundu darba laifs walstij atnesis dauds wairaf labuma, neká 12 stundu darba laifs, tad es pirmais apafsch ta parafstitos. Ne, mani fungi, tad wajaga peerahdit ne tikai ar wahrdeem, bet ari dshwe. Bolschewiki ari sludinaja ar wahrdeem, fa tas buhs labi, ja strahdas tikai 8 stundas, ja buhs komuna. Es dshwoju starp wineem un redseju winu darbus. Tanis muischás, fur wini strahdaja, kad wajadseja rudsus plaut, tad tur nebija rudsu ko plaut, tur isauga sahle. Es redseju, kad femneeks uszehlees pulst. 3 un 4 nogahja pee darba, tad komuna nonahza pus 9, un kad wini nostrahdaja pusstundu, tad wini pusstundu puhtinaja sirgus un rofas un 30 kalpi muischá apara tikai 15 defetinas semes par wasaru. Es negribu apstribdet, warbuht tas bija weens gadijums. Ja juhs, mani fungi, wareet to peerahdit, fa pee 8 stundu darba laika warès wairaf raschot, neká pee 12 stundu, fa walstij warès wairaf labuma, atnest, tad es pirmais sem ta parafstifchos. Ja juhs peerahdiseet to, fa preefsch Satwersmes Sapulzes lojekleem, preefsch muhu stenografisteem, preefsch muhsu maschinrafstitajam tas atnesis wairaf labuma, ja mehs strahdajam tikai 6 stundas, fa tad mehs wairaf pstrahdajam, neká tagad, kad mehs strahdajam 10 waj 11 stundas, tad warefim parafstitees sem ta wisi. Bet to, mani fungi, wajaga peerahdit. Bet muhsu pahreeziba ir zitada. Ramehr juhs mums to nepeerahdiseet, muhsu pahreeziba paleet ta, fa zilweks naw maschina, naw mechanifms. Juhs, mani fungi, skatatees, fa zilweks naw nefas zits, fa tikai walsts maschina, strahda tikai preefsch walsts, likums to noteiz un juhs eeseet tif tahlu, fa ari gimene, behrni ir tikai walsts aparats, walsts maschina un wairaf nefas. Un fa maschinu ustura ar uguni un ellu, waj ar petroleju un elektribu, ta juhs zilweku fa walsts maschinu gribat usturet, solot winam konzertus, teatrus un wairaf nefo. Es juhs saprotu, fa juhs wirs semes gribetu panahkt to paradisi, ko solija bolschewiki un us ko juhs zenschtees — wismasaf darba un wiswairaf ispreezas un baudijumu. Jums zita mehrka naw, bet mums ir ziti mehrki. Mehs nemam to leetu drusku augstaki. Birmfahrt, mehs nemam walsti fa walsti, tautu fa tautu. Mehs strahdajam preefsch tautas, bet muhsu preefschá ir wehl motiwi, kas mums usleef peenahkumus un tee ir wehl drusku augstaki. Juhs gribet sche wirs semes dabut, bet mehs gribam tur, augstaf dabut to algu. See buhtu tee wispahrigee motiwi un starpiba ir tapehz tif leela, fa juhs gribet maschinu — mehs brijwu zilweku; juhs gribet rewoluziju, mehs gribam ewoluziju, lai tas nahktu dabiga zelá, nefo nelauschot. Juhs walsts mas intresè, jums ir internazionalifms; juhs latweefchu tautu neredseet, juhs redseet tahlu to internazionali, fur jums nahks zeribas ja ne tuhlt, tad wehlat. Juhs neredsat tautu. Juhs splaujeet us latweefchu tautu, bet mums latweefchu tauta ir dahrga, mums, winas dshwe ir dahrga. Ja juhs saprastu internazionali ta, fa mehs katoli to saprotiam, tad ta buhtu zita leeta. Juhs, mani fungi,

ſakat, lai buhtu, tā ſakot, maiſe, bet beſ darba, un ari zirkuſ ſpehleſ un teatri. Mehſ ari gribam maiſi, bet ſakam, ka kaſ grib maiſi, tam wajaga ſtrahdat. Taſ ir wiſpahrejš prinzipſ, no kura war likumprojektu apſkatt. Eſot tuwak, tā ſakot, pee paſcha likuma, apſtatifiemeſ to, waj pateeſham walſti intereſeſ to praſa, ka mehſ eewedam preekſch wiſeem 8 ſtundu darba laiku un preekſch inteligenteem noſakam tifaſ 6 ſtundas darba laiku. Mani fungi, ja juhſ gribeet buht konſekwenti, tad jumſ tā wajag eet wiſzauri. Eſ neſaprotu, ka peh3 jumſ wajaga preekſch inteligenta eeredna eeweft 6 ſtundu darba laiku un priwatam zilwekam atſtaht 12 un daſchreiſ pat 20 ſtundas. Ja mehſ paſchi ſtrahdajam, tad wajaga noteift ari, ka mumſ Satwerimeſ Sapulzē norobeſchotu darba laiku tifaſ ar 6 ſtundam, tad mumſ wajadſetu wiſeem ſinibaſ wihreem, wiſeem profeforeem aiſleegt nodarboteeſ mahjā. Uri man tad wajadſetu atmest mahjaſ darbu, jo mahjāſ aiſeedamſ daſchreiſ nodarbojoſ lihdiſ pat pulkſten 2; tad wajadſetu ari aiſleegt ſtrahdat ſemneekem, bet, mani fungi, ko tad mehſ panahktu? Rā tad ſemneeki ſpehſ apſtrahdat ſawuſ lautuſ? Mehſ wiſt eſam weenadi ariſtokrati, gandrihſ wiſt mehſ eſam ſemneeku dehli un weetejo ſemneeku dſihwe katram mumſ ir ſinama. Kad atnahk pawafarſ, tad ſemneekſ zelaſ augſchā pulkſt. 2 waj 3, tur kur naw gandrihſ neweena algota ſpehka. Peh3 4 aiſeet wiſch uſ lauku art un pahrnahk mahjāſ 11. Ja wiſch to nedaritu, tad wiſch newaretu noplaut ſawu labibu un tad winam, ſeemai uſnahkot, wajadſetu atſtaht labibu uſ lauka. Uri wiſſ ſeeneſ ſapuhtu. Un kad atnahk ſeema, kad eeſahkaſ linu kulſtiſchana, tad atkal wiſch uzelāſ 12 un kulſta lihdiſ rihtam. Peh3 tam jabrauz uſ meſchu un tā deena pagalam. Tā taſ eet zauru gadu. Ja juhſ gribeet kaut ko eeweft, tad netaiſeet likumā privilegijaſ. No ſemneekem eſ neſen dſirdeju, ka wini ne labpraht ſuhta uſ pilſehtam pahrtiku. Wini teiz, ja pilſehtneeki gribot ſtrahdat 6 waj 8 ſtundas, tad wineem wajagot pahrtikt no weenaſ aſtotāſ dalāſ mahrzinaſ maiſeſ. Semneeki ſtrahdajot 12 ſtundas un wineem ta maiſe eſot wajadſiga. Wajaga buht konſekwenteem, wajaga eeweft to preekſch wiſeem, ja mehſ tifaſ no ta redſeſ ſtahwolka iſejam, ka darba laiku wajaga noteift preekſch wiſeem weenu. Bet ja nu mehſ gribetu preekſch ſemneekem to paſchu eeweft, tad mehſ droſchi ſehdetu beſ maiſeſ un wiſu maiſi wajadſetu pirkt no ahrſemem. Bet nenemſim laukuſ, nemſim pilſehtāſ peemehruſ. Nemſim weentahrſchu peemehru, ka eſ waj ka hdiſ zitiſ no jumſ nopehrt weenu kubikaſi malkāſ. Juhſ ſarunaſeet malkāſ greeſeju — ſtrahdneeku par noteiktu zenu. Waj juhſ tam zilwekam, kad wiſch 8 ſtundas buhſ noſtrahdajiſ un gribeſ wehl ſtrahdat un to darbu ahtrak pabeigt, gribeet aiſleegt wehl nodarboteeſ? Waj juhſ gribeet ar to winam paſalpot, ka juhſ to winam aiſleedſeet? Kam juhſ ar to labumu atneſiſeet? Ne winam, ne priwatatiſ ſonaiſ, ne walſtij juhſ ar to labumu neatneſiſeet. Tāpat, kaſ ſihmejaſ uſ ſabriku. Ja noſtahdiſim jautajumu, waj zilwekſ 8 ſtundu laika pee weenadaſ intenſiwitateſ ſpehſ paſtrahdat wairak, neſā 10 ſtundu laika, tad eſ par to ſchauboſ. Te waretu buht runa tifaſ par to, waj zilwekſ peh3 8 ſtundu darba laika buhſ jau tiſ noguriſ, ka wiſch wairak neſpehſ ſtrahdat. Ja waretu to peerahdit, ka neweeneſ zilwekſ neſpeh3 ilgaſ ſtrahdat, tā 8 ſtundas deenā, tad eſ teiktu, ka ſchiſ likumſ ir wajadſigſ. Mumſ tomehr praktiſā dſihwe rahda kaut ko zitu. Uſ laukeem ſtrahdā 12, pat daſchreiſ 18 ſtundas deenā, un tomehr ſtrahdā intenſiwi. Mehſ redſam, ka ſinibaſ wihri ſtrahdā intenſiwu darbu, newiſ tahdu darbu, ka weentahrſchſ

eerednis, kursch raksta, bet tas sinibas wihrs pateesi strahdâ ar galwu un mehš redsam, ka winsch strahdâ zauru deenu un winsch tomehr spehji intensiwi strahdat. Tâ tad tas wehl naw peerahdits un paleef kâ jautajums. Weenigais wehl ir tas jautajums, waj zilweks ar to, ka winsch strahdâ wairak nekâ 8 stundas, waj winsch nesaboja sawu weselibu. Katrâ sinâ walsts peenahkums ir aissargat pilsonu weselibu. Walstij jagahdâ, lai winai buhtu weseligi, stipri pilsoni, ka wini pateesi waretu atnest walstij labumu. Tas ir winas peenahkums. Kas sihmejās uš weselibu, tad te jau Reinharda kungs kâ ahršs to jautajumu apstatija un pateiza, ka 8 stundu darba laiks nebuht neboja zilweka weselibu. Ir tomehr ari fabrikas, tur newar ne 8 stundas strahdat, pat ne 6 stundas. Nemšim, peemehram, zinkografiju, waj nemšim spogulu fabrikas, tur ar dšihwsudrabu darbojas. Tur, protams, saboja zilweka weselibu un tur ir wajadsigs zits likums. Tur wajaga gahdat, lai fabrikas buhtu tã eerihkotas, ka winas, ja nu newaretu pilnigi aissargat weselibu, tad wismas tã, lai tãš wismasakâ patahpê buhtu kaitigas. Zinkografija, tur darbojas ar daschadâm skahbem, tur wajaga pehž eespehjas leetu nostahdit tã ka lai tãš nebuhtu kaitigas zilweka weselibai. Tad, nemot likumu wišâ wisumâ, mehš waram fazit, ka winsch pateesi naw peenemams. Es nesaprotu, kapehž man naw brihw, ja, peemehram, man ir kahds weikalš, kahda bode, kapehž gan man naw brihw nodarbotees weikalâ, ja es noeju mahjās un strahdaju tahtat? Ari tagad Rigâ, kad pulkstens sešchi, wiši weikali slehgti, itneta newar dabut; zilweki gribetu strahdat, bet newar. Juhs walstij un sabeedribai nekahdu labumu ar to neatnesiseet. Tã tad šchis likums, kahds winsch ir, warbuht buhtu sinamâ mehrâ peemehrots weenigi leelâs ruhpneezibâs, leelâs fabrikâs, tur zilweks pateesi strahdâ kâ maschina, strahdâ intensiwi 8 stundas. Bet tad, mani kungi, newar aprobeschotees ar 8 stundam, ja winsch par wiršstundu darbu dabu paaugstinatu algu. Ar to juhs strahdneeeem pascheem dareet ne labu, bet launu. Wehl weens jautajums. Pee šchi likumprojekta waretu buht eewehrots par strahdneeku ismantoschanu, strahdneeku issuhlschanu. Ja, pret to wajaga farot wišeem spehleem, ka strahdneeks netiftu issuhkts, ismantots, ka strahdneeks nopelnitu tã, ka winsch waretu dšihwot, kâ pateesi kulturelos laikos zilwekam peenahkas, ka winsch buhtu paehdis un apgehrbees un ka winam ari preeksch wina gara wajadsibam atkittos kahds grafis. Daschreis, man wajaga atsihtees pascham, man ir bijusch i gadijumi, tur es biju loti ustrauktš, neapmeerinats ar strahdneeku algam, jo man kâ mahzitajam bij darischana ar fabrikas strahdneeeem, kuri bija pret tãm algam, kahdas wini fanehma. Wezos laikos strahdneeks daschreis fanehma 15 lihds 17 rublus mehnesi. No Latgales semneeeem daschi atstahja sawu semi, daschreis ari no zitãm weetam behga uš pilsehtu, teikdami: weeglats darbs, labaka pelna. Nogahja uš fabriku, pee kam itin nekahda amata neprata. Winsch nostahjās pee maschinas, maitaja to, kamehr eemahzijās un leelaku algu nekahdâ sinâ wintam newareja maksat, jo agrat bija tã, ka par mahzischanos wajadsija peemaksat flahht, un te winsch dabuja sinamu algu. Bet bij ari gadijumi un ne tikai gadijumi, bet pa leelakai dalai, ka leelâ pelna nahza ruhpneeku-akzionaru rokâs un strahdneeki dabuja tikai algu un wineem nebij dalas pee kopejâs pelnas. Bet tas jau ir panahkamš zitâ zetâ, ne ar 8 stundu darba laika eeweschanu. Ja juhs noliekat strahdneekam 8 stundu darba laifu un winsch ahrpus šchim 8 stundam newar usnemtees strahdat wiršstundas, tad

eseet pahrleezinati, ka fabrikants winam mafsās mafaku algu, ne tā par 10 stundam. Zaur to juhs neka nepanahkseet. Leelakais, ko mehš ar to waram panahkt, ir, ka lai strahdneekam nebuhtu par gruhu, ka ja winam wajadsetu ilgat par 8 stundam strahdat un warbuht winam buhtu wahjaka weseleiba, ka tad buhtu sinams noteikts laiks, bet tas buhtu ruhpnēezibā peelaishams. Wisstiprakais motiws pehz manām domam, kas ir pee 8 stundu darba laika eeweshanas — nebuhs winam laika, ko noeet us teatreem. (Sauzeens pa kreisi: „Uš basnizu noeet!“). Uš basnizu ari nesaitetu. Bet kad winsch us teatreem nenoees, tad winsch neka nesaudēs. Bet kad winam buhtu laiks derigu grahmatu palasit, ne tahdas, ko juhs isdodat par 10 kapeikam. (Sauzeens pa kreisi: „Leelo grahmatu!“). Un ne ari tahdas grahmatas, kur eet runa par tahdām leetam, ka zilwēks ir no mehrkafa dšimis, bet teeshi sinikšas grahmatas; ne par fomonisumu, mani fungi, ne par bolschewisumu, tas winam labuma neatnesis, bet par sinibu, tas wineem labumu atnesis, preefch ta wineem wajaga drusku laika. Bes tam wineem wajadsigs laiks preefch gimenes. Ja agrak strahdneeks tika nodarbinats fabrikā loti ilgu laiku, tad winsch sawu gimeni redseja tikai pee galda un daschu reisi pat isnahza us fabriku gimenes noredsejis. Gimenes dšihwi winsch nepasina, bet, tā tas bija Kreewijā, tikai „polutščkas“ deenu, šhnaaba pudeli un darbu. Winam neatlika laika šelot behrnu audsinaschanai, ne nu wehl audsinat toš. Ir wajadsigs, ka ari strahdneekem buhtu laiks preefch sawas gimenes. Rats zits atrod weenu waj otu stundu preefch tam, bet strahdneeks newar atrautees no šawa darba tā mašhina. Ja likumu grib isdot tahdu, kursch buhtu pateesi walstikšs un kursch atnestu atweeglinajumu strahdneekem un sinamu labumu, tad winu wajaga, pehz muhsu kristigās semneeku saweenibas un blofa domam, isstrahdat pawisam zitadi un zitā wirfeenā, tad winsch buhtu peenemams. Tā tā winsch te ir, tad gruhiti mums buhs peekrist. Tām 8 stundam es peekrihtu, bet par wiršstundam wajaga pilnigu brihwibu.

Presidents J. Šchafste: Wahrds Reinhardam.

G. Reinhardš (kristigā nazionalā saweeniba): Augsti zeenijamā šapulze! Mana preefchrunataja Dermana funga usbrukums išajzinaja mani winam pahris wahrduš atbildet un norahdit us to pahrmētumu, ka es runatu te tā ahrstis un buhtu dewis wiltotus ašrahdijumus, nepareisus eefkatus. Tas tā naw. Es eeteiktu Dermana fungam nemaisitees tanis leetās, no furām winsch neka nesaprot. (Zauriba). Bet passatatees, Dermana fungš, furā katrā elementarā grahmatinā par šozialo higienu. Se man japretojas kahdeem ziteem eefkateem, ko no sozieldemokratu puses peeweda — par dšimstibas masinaschanos. Pee ta esot wainigi gruhtee soziales apstahkli un ilgais darba laiks. Weenā otrā retā gadījumā gan laikam tas tā ir, bet tas naw galwenais eemešs. Uš to jau es šenat norahdiju šhe Satwerimes Sapulzē un es domaju, ka ar to buhtu deesgan bijis, bet maneem norahdijumeem, kas pamatojas us sinibu (Dermanis no weetas: „Pseidosinibu“) man netizeja tikai tapehz, ka to runā Dr. Reinhardš. Ja to pastiprinatu ari sozieldemokratu ahrsti — un to wineem wajadseja darit —, tad wineem tizetu tahdoš gadijumos, kur usbruhkt man nekā kristigam nazionalistam, bet tā ahrstam. Tas, ko mineja Kalnina kundse, ir pilnigi nepareišs eefkats, kamdehl dšimstibas masinajotees. Tur ir pawisam ziti etiski momenti, jo wiseem ir sinams, ka taisni soziali nodroschinatās šchirās, furām naw jaet par algu strahdat, wišmasaf dšimst

behrnu. Taisni tanis walsstis, tur wehl zil nezil normali apstahkli, naba-dsigece rada behrnuš, bet augstakâš aprindâš — tur taisni winu naw. Tas, ko peeweda Kalnina kundse, neistur nefahdu kritiku, tur ir pawisam ziti eemekli mešlejami un tee ir etiskas dabas. Par to es nerunafchu, es norahdischu tikai us to, us ko waretu wehrst usmanibu Dermana fungs. Dermana fungs negreeca us to wehribu, ko es teizu, pamatojotees us Wakareiropas sinibu, tadehl man wehl janorahda us to, ko es runaju reis komisija, bet ko Dermana fungs wehl gribeja ari sche dsirdet, ka tee, kas grib eewest 8 stundu darba deenu, ka tee ir komunisti. Es jau toreis Dermana fungam pasfaidroju par to un es domaju, ka winam buhtu deesgan, bet ta ka winaf mani luhds to wehl reis pateikt, tad es wehl reis to pateifschu. Pastiprinajumu tam es jau redseju schinis isleesejuscho behglu sapulzes Romanowa eela 25. Redseet fungi, tee, kas mums folija 8 stundu darba laiku, kas mums folija maisi un meeru, ir radijufchi schoš nelaimigos behglus, kas tur atnahf uspampufchi no bada. Isnahf, ka wisu to wajaga solit preefsch komisareem, lai wini waretu dsihwot besdarba un pilniba. Tee ir tee eemešli un es gribu norahdit, ka tee, kas mums pahmet, ka mehš norahdot us komunisteem, zelas schaubas, waj tee negrib nostahtees scho komisarun weetâš un tad toš isleesejuschos dsiht par wergeem ne tikai 8, bet 16 stundas. Un kas tad mehginâš par streiku runat — tahdus peelikš pee seenas un noschans. Ta tad redseet, man ir bijusi teefiba issazit schaubas un neustizibu par to, waj tikai nebuhs komunistiskais garš, kas solijumu newares galu galâ turet. To jau peerahdija mums Kreewija. Ra mehš usturetu leelo skaitu behrnu un wefchuš, ja mehš neraschotu un lai raschotu, ir jastrahda. Ja mums stahsta, ka mehš eewesdami 5 stundu darba laiku warefim wairaf raschot, ka tas noteef Amerika, tad neaifmirsteet, ka us tureeni ir aifpluhdis wiš muhsu felts; tee tur pa swehtdeenam preezajas, tapat ka to dara Kreewijas komisari un muhsu nahfoschee komisari. Bet tee, kas gribes strahdat, pulzesees un brehts zitadi. Teem, kas sola, wairs newar ustizetees, schis ir tikai solijums. Mehš buhsim reali zilweki un nepadosimees nelahdam idejam, kuras teja Markss, kas fantaseja par paradisi. Tahdas paradises naw un fur wina leekas esam, tur ta ir elle un par tahdu mehš pateizamees! Mani nebuht neapwaino, ja mani sauž par kristigi nazionalo reakzionaru, bet nosaufdami muhs par kulakeem, juhs norahdeet us teem pascheem Kreewijas kulakeem, sahdi wini tagad Kreewija ir un tahdi kulaki gatawojas usmestees ari pee mums, komisarun weida.

Presidents J. Efschafste: Wahrds peeder Welmeram.

J. Welmers (semneetu saweeniba): Augsta sapulze! Rahpjot pirmo reis us schi katedra un runajot pret scho likumu, es esmu nodroschinats ar reakzionara tituli. Bet es nebaldos no schi titula, nebaldos tapehž, ka runat par pastiprinatu darbu ir tilpat dauds, ka runat par labflahjibu, par kulturu, un, es domaju, no tas neweenam naw jakaunas. Mehš stahwam drupu faudses preefscha, mums jauszel ta Latwija, kura reis stahweja seedoscha stahwofli. Un schis seedoschais stahwoflis nenahza ar 8 darba stundam, bet daudstahrt tas nahza ar 18 darba stundam — fatra sinâ ne ar 8. Sagad, kad jauszel un jaatjauno wiš tas, kas hreesmigos kara gados tifa nopostits, runat par 8 stundam ir galigi nesaprotama leeta — tas ir weentahrschs matematisks fajutums. Newar to, kas uzjelams 12 stundâš, uzjelt 8 stundâš. To es galigi nesaprotu. Bet pazelas jautajums, preefsch tam teef westa

zihna par šchim 8 stundam? Saka, zihna teefot westa darba tautas labā. Lotti patihkami buhtu, ja, ufstahdot likumā 8 darba stundas, ar to buhtu darba tautai nodrošcinata labklahjiba. To es lotti wehletos. Bet waj tad tā ir tāš leetas? Tā tas muhscham naw. Papreekschu jarada awots, papreeksch jarada lihdsekli, no kureem tad waretu dot darba tautai. Un nu pazelas jautajums, waj ar 8 stundam mehš waram radit toš lihdsekli. Pehz manām domam un pehz darba femneezibas domam, kuras wahrda es drošchi te waru runat, nebuht ne! Te atfauzas uf ahrsemem un saka, tur fabrikās strahdajot tikai 8 stundas. Tahda atfauksme schobrihd Latwijā buhtu lotti neweetā, neweetā tapehz, ka ahrsemēs ruhpneneziba ir neispostita. Tur ir spehzigas maschinas, spehzigs inwentars un ari darba raschigums ja ari ir fabruzis, tad tatschu ne tahdā mehrā, kā tajās walstis, kā Latwijā, kur tas ir pawisam zitadi. Latwijā mehš esam palikuschi ar nodiluschām schkepelem un nodiluscheem arlkeem un newar runa buht par 8 stundam, ar kurām waretu sagahdat lihdsekli, ar kureem tad waretu labi apgahdat strahdneekus. Es wehlreis atfahrtoju, ka tas ir pilnigs matematisks šajukums. Runajot par strahdneeku isfuhlschanu, ja buhtu jastrahdā wairak nekā 8 stundas, jafaka, ka es tam peekrist newaru; labak ir strahdat wairak par 8 stundam paehduscham, nekā strahdat 8 stundas un ar badu. Bet nu pazelas jautajums, ka mehš tal tatschu effistejam ar 8 darba stundam? Tas tapehz, ka femneeli strahdā newis 8 stundas, bet 18 stundas un daschos gadijumos wehl wairak un ja nu mehš aprehlinatu toš produktus, kuras mehš tagad deesgan lehti pehrkam, no 8 darba stundu redses stahwokla, tad mehš to paschu sweekstinu nepirtu wis par 40 lihds 45 rbl. mahrzinā, bet mums par to buhtu jamatšā wismaf 90 rbl. Tas ir šapro:ams katram, kas kaut zif nezif pasihst lauku apstahklus. Mums wajaga papreekschu ar paschu lihdselkeem uszelt to; kas ir noahrdits, mums wajaga radit labklahjibas awotu un tad tikai runat par to, ka darbu auglus peeklahjigi un godigi isdalit. Mums jabaidas, lai mehš nenonahktu bosifu walstis stahwokli un, bes schaubam, ja mehš rehki-nasimees ar schim 8 stundam, tad mehš nonahksim scho bosifu walstis stahwokli. Pehz peemehra mums naw tablu jaraugas, winsch stahw tepat muhsu durwju preekschā un es domaju, ka mums wajadsetu tagad no ta to nebuht mahzitees. Es wairak neko negribu teikt, es tikai gribu peefihmet to, ka mums reis ir jateek pee pahrtikas, mums jateek pee apgehra, mums jateek pee peeklahjigeem dsihwokleem un to mehš newaram panahkt ar 8 darba stundam. Mums jakeras pee pastiprinata darba un es negribu usspeest neweenam wairak strahdat, zif tas winam preeksch wina labklahjibas, zif tas preeksch walstis usplaukschanas wajadšigs. Tas naw panahfams ar 8 stundam, jo pati dsihwe to ir peerahdijusi. Tiklihds mehš buhsim nonahfuschji pirmslara stahwokli, tad es domaju, ka mums buhs eespehjams pazelt katrā laikā jautajumu par darba laika šamasinaschanu, bet to waram panahkt tikai tad, ja tagad mehš strahdam wairak kā 8 stundas.

Presidents J. Šchakste: Wahrds peeder Wezkalnam.

U. Wezkalns (sozialdemokrats): Scheleisrahda, ka newajagot aprobeschot brihwo gribu, tas labajam spahrnam galwenais motiws, ja esot strahdneekem ta griba strahdat ilgak, warbuht 16, 18, 20, warbuht pat 24 stundas. (Sauzeens no labās puses: 30!). Juhs labpraht gribetu ari 30 stundas, jums lotti schehl, ka juhs schis 30 stundas newareet isdsiht (Sahlē smeekli), lai tahdā fahrtā atlautu nabaga strahdneekem brihwas rofas un brihwu

gribu strahdat preefſch fungeem, zif patihf. To fungi no labâ ſpahrna, i kriſtigee i nekriſtigee, runâ ſtrahdneeku intereſchu labâ, ka taſ ſtrahdnee-
 feem tã eſot labi un wajadſigſ. Man leekã, buht. pareiſi, ja juhſ ſazitu,
 ka taſ uſnehmejeem wajadſigſ, juhſ negribetu eerobefſhot uſnehmeja brihwu
 gribu, juhſ gribetu dot uſnehmejam teeſibaſ, lai wiſſſch waretu noſalpinat
 ſtrahdneekuſ til ilgi, zif taſ uſnehmejam patihf, lai uſnehmeji waretu ſtrahd-
 neeku iſmantot pilnigi, lihdiſ neſpehſam, un tad, kad wiſſſch wairſ neſpehtu
 iſtrahdat, lai wiſſu waretu pameſt fehtmalâ ſawam liktenim, kã to dara ar
 ſſuhktu zitronu. Luhf, tahdu brihwu gribu juhſ gribet preefſch uſnehmeja,
 un ja juhſ runajeet par brihwu gribu ſtrahdneefeem, tad ta ir tikai leekuliba.
 Eſ ſinu no peedſihwojumeem, kã uſnehmeji dara. Uſnehmeji maſſã ſtrahd-
 neekam tikai til daudiſ par tã 8 ſtundam, lai ſtrahdneeki no ta newaretu
 iſtiſt. Man ſinama weena eeſtahde, kura maſſaja 5 rubli ſtundã, par tã 8
 ſtundam un peh3 tam ſafa : tagad, ja juhſ gribet ſtrahdat ilgaſ, juhſ
 dabuſeet 10 rubluſ ſtundã. Tad luhf uſ tã 8 ſtundam wehl uſſpeeda 5
 ſtundãſ darba wirſu un liſa ſtrahdat zilwekeem 13 ſtundãſ deenã par 90
 rubleem deenãſ algã ar wiſſã wirſſtundam kopã. Tã aiſ truhkuma ſtrahd-
 neeki ſpeeſti ſtrahdat ilgaſ un ſtrahdã garaſ wirſſtundãſ, newiſ ſawu inte-
 reſchu, bet zitu fungu intereſchu labã, t. i. uſnehmeju labã, lai nebyhtu
 paſcham, ſeewai un behrneem jamirſt badã. Daſchſ juhſu ſtarpã, kurſch
 uſſtahjaſ pret 8 ſtundu darba deenu un tagadejam algam, man leekã, ne til
 ween ar 90 rubleem, bet ar 800 rubleem eenehmumu netiſſ deenã zauri,
 kamehr ſtrahdneekam ir tomehr par 90 rubleem jaſtrahdã, taſ ir laimigã
 gadijumã. Tahdſ ir ſtrahdneeku ſtahwoſliſ. / Beſ tam aiſtrahdijumſ no Tra-
 ſuna kunga, kã wiſſſch teiza, ja waretu peerahdit, ka ſtrahdneekſ wairã
 neſpeh3 ſtrahdat kã 8 ſtundãſ, ka taſ ir pahri wina ſpehkeem, ka tad wiſſſch
 kriht ſemẽ, tad Traſuna kungſ ir ar meeru peeweenoteeſ 8 ſtundu noteiſſchanai.
 Bet ja peh3 Traſuna domam 8 ſtundãſ ir par maſ ſtrahdãſ, tad wajagot dot
 ſtrahdneekam brihwu gribu ſtrahdat. Traſunſ norahda, ka uſ laukeem warot
 ſtrahdat 16 un 18 ſtundãſ. Pareiſi, uſ laukeem ſteidsamã darba laiã darba
 laudiſ ſtrahdã wairã nekã 8 ſtundãſ, bet tad wineem ir garaſ puſde-
 naſ laiſſ, wineem ir atpuhtaſ brihſchi un ſwaigſ gaiſſ, kamehr te pilſehtaſ,
 Rigã waj zitur fabriku un zitu darbnitſchu ſtrahdneeku ſtahwoſliſ ir
 zitadſ. Beſ tam lauzineekam ſeemã darba laiſſ ir ihfaſſ, tad wiſſſch war
 atpuhſteeſ. Bet darbnizãſ un fabrikãſ pee neweſeliga gaiſſa, neweſeligoſ
 apſtahkloſ noſtrahdajot 8 ſtundãſ, ir pilnigi peeteekoſchi, kurſch patſ ir
 ſtrahdajitſ pee ehwelbenka, waj zita darba riſſa, ſaprot un ſin, ko noſihmẽ
 ſtrahdat 8 waj kã ſenã 10 un pat 11 ſtundãſ. Strahdneekſ, pahrgahjiſ
 majãſ, ir neſpeh3igſ, wiſſſch ir lihdiſ galam noguriſ. Eſ patſ kã
 ſtrahdneekſ eſmu bijitſ tai ſtahwoſli un ſinu, ko taſ noſihmẽ.
 Daſchſ labſ no kungeem, kaſ ſchaubaſ, waj peh3 8 ſtundam
 energiã ir jau iſſudufi, ja to paſchu peeliktu pee ewelbenka,
 dabutu zitu eeſtatu un redſetu, ka 8 ſtundãſ ir peeteekoſchi un neſtin,
 waj wiſſſch ari tãſ iſturetu, waj newajadſetu wehl maſaku darba
 laiku. (Klihwe no weetaſ: Padomju Kreewijaſ). Par Kreewiju eſ
 runaſchu wehlaſ, Klihweſ kungſ. Traſuna kungſ aiſtrahdija,
 ka tad wajadſetu nonahkt til tahlu, ka mahzitajſ wairſ
 newaretu garaſu ſprediki turet, Satwerſmeſ Sapulzẽ newaretu
 ilgaſi fehdet, profefori newaretu ſawaſ leſzijaſ noturet waj ari
 rakſtit, buhtu jatura arweenu pullſtẽſ rofã un jaſkataſ uſ
 ſekundi, waj nebuſſ kahda ſekunde pahri. Man leekã,
 ka tã war tikai no kriſtigãſ partijaſ uſſtahteeſ, ar

tahdu, es teifschu, jesuitismu, ar tahdu panehmeenu, ka Trafuna funks darja. Winsch aifrahdija, ka newajagot brijwa laifa preefch tam majam grahmatinam. Tas nosihme, ka preefch Trafuna funga isglichtiba neefstis. Winam isglichtiba naw no swara. Tikai wajaga islasit ta leelo grahmatu, ka zilweks ir no ribas taisits un ar to wisa sinatne issmelta. Zitas grahmatas naw wajadfigas, tas strahdneekem ir newefeligas. Strahdneekem ir tapat waja-dfiga ta kultura, par kuru deefgan ironiski isseizas Trafuna funks. Wineem ir wajadfiga isglichtiba, sabeedrifka dsihwe, teatrs, lai strahdneeki waretu sawu garu pazelt un eegucht isglichtiba, jo isglichtots strahdneeks spehj wairaf dot walstij un buhs derigaks nekã neisglichtots. Klihweks funks un ziti atfauzas us Kreewiju, ka komuniski solijuschi paradisi, un wisadas laimes, bet 8 stundu darba deenas weeta tagad strahdajot 10, 12 un Klihweks funks teiza pat 16. Waj tikdauds strahda, es nesinu. Newajag aismirst, ka Kreewija atrodas iñehmuma stahwofli. Wina ir wisu laiku wedusi karu un tad, kad pee mums tifa wefks karsch, ari sche strahdaja ka isnehmuma stahwofli, un fewifchi ja tif ilgi wed karu, ka tagad Kreewijas tauta ir wedusi, ja schahdos ahrfahrtejos apstahflos, fur ir blokade no wisam pufem, no wisam pufem brucht wirsu eenaidneeki, jazihnas ar badu, jaeet paschusturas zihna, tur neatleef nekã zits, ka isleetot ahrfahrtejus lihdselks. Tapehz schahdos apstahflos Kreewija ir eewefis tagad garaks darba laifs un tas buhs tikai tif ilgi, kamehr tur buhs ahrfahrtejus stahwoflis. Mehks karu newedam un 8 stundas ir peeteefochi strahdats. Sche aifrahdija Reinhardks waj Trafuna funks par behgleem, kas schurp pahrbraufuschi ar isdehdejuscheem gihmeem. Es nesinu, waj tee wisi ir tikai no Kreewijas, bet es sinu, ka sche ir pee mums besdarbineeki, furi jau weselu gadu gahjuschi us darba apgahdi, registrejuschees un lihds schim wehl darba naw dabujuschi. Loti daudsas no tam besdarbineezem ir sawu beidsamo drehbes gabalinu pahrdewuschas — jums, fungi, ir labi, ir patihkami smihnet, jo juhfu ekfistenze ir nodroschinata. Darba naw, ko pahrdot ari ne, winas wisu to besdarba laiku ir wahrguschas un bespehzigas palikuschas. Tas ir tas schaufmigais stahwoflis, kas tos besdarbneekus ir padarijis bespehzigus un bahlus. Interessanti te nostahda Trafuna funks weena pufe — walsti un otra pufe us swareem nostahda strahdneezibu un faka: ja 8 stundu darba deena nahktu ari walstij par labu, tad tani gadijuma winsch balsotu par 8 stundam; bet ja 8 stundu darba deena nahktu strahdneekem par labu un walstij par fliftu, tad winsch ir pret 8 stundam, tad Trafuns peelaisch 12 un wehl wairaf stundas. Es newaru saprast, ja juhs runajeet tautas wahrdã, ka to mehds usfwehrt Reinhardks un Trafuna fungi, ka juhs wareet schkirt strahdneezibu no walsts — un walsti no strahdneezibas. Jums ir diwas leetas; weena ir walsts ar waldibu un eeredneem, par furu ir jagahda un kad schi juhfu „walsts“ ir apgahdata, tad jagahda par strahdneekem. Kad walsts buhs usbuhweta un nostiprinata, kad dsihwe buhs normalas fleedeks, tad juhs domaseet par strahdneezibu. Man scheet, ka walsts un strahdneeziba ir neatweenojami faistiti sawã starva un ka walsts labklahjiba war rastees tikai tad, kad strahdneeziba, fura fastahda walsts eedfihwotaju wairafumu, buhs nostahdita tahda stahwofli, ka wista buhs pachdusi, apgehrhta un wares dsihwot. Lihds schim tas ta naw bijis un ja juhs runajat par ruhpeezibu un walsts usbuhwes darbu, tad scho fagrauto walsti atfal wares ajaunot tikai pachduschi un spehjigi strahdneeki, kas nebuhks lihds galam nomoziti. Tas drupas nenojaukfeet un jaunã mahjas neuszel-

feet, kamehr nebuhs strahdneekem dota eespehja dsihwot, un, man leekas, ka ar scho likumprojektu, ar 8 stundu darba deenas un eksistenzes minimuma nodroschinaschanu, nodroschinâs ari ruhpnenezibas attihstibu. Ja muhsu augstais nams nedos strahdnezibai 8 stundu darba deenu, ja atstahs usnehmejeem brihwâs rofas rikfotees pehz faweem eeskateem un strahdneekus peespeest strahdat lihds wehlai naktij, lihds besspehfam, tad waru fazit, ka no ruhpnenezibas atjaunoschanas us zit nezif meerigas darba dsihwes naw ko domat, jo strahdnezibai naw eespehjams un fewischki pee tagadejeem apstahfleem strahdat wairaf par 8 stundam deenâ. Tas ir maksimums, ko strahdneziba war dot. Es nerunafchu par besdarbneeku leelo armiju, kura mums stahw un kuru mums wajadsetu apgahdat ar darbu, bet es runafchu par strahdneekem, kuri ir darbâ, un ja juhs domajeet, ka walsts ir jaatjauno un jazel, tad eesahfsim wispirms no dsihwâ pamattapitala, kas ir ikweenas walsts stiprums un lepuums, jo no wina nahf bagatiba katrai walstij. Man leekas, ka mums japazelas til augsti pahri wezai pagahnei, mums wajadsetu atsiht, ka schis ir weenigais un drofchais zelsch, lai atjaunotu ruhpnenezibu un zit nezif normalafu stahwolli. Ja juhs aifrahdiât us brihwo grihu, kura pastahwot abâs pužes, tad neaismirsteet, ka strahdneekam ir bijuschki un ir tagad dauds nelabwehligaki aptahfli, nefa usnehmejam. Wispirms winsch ir flikti nostahdits materialâ sinâ, jo winam naw ko ehst, bet usnehmejam eksistenze ir nodroschinata. Winam ir atlizinati wairaki tuhfstofchi rublu, no ka winsch war istift, bet strahdneekam jaeet pee darba un ja winsch streiko, tad winsch streiko tadehl, ka winam wârs naw pazeetiba tahlaf strahdat, naw apgehrba un feewa, behrni un patš mirst badu. Winsch streiko tadehl, lai nopelnitu sawu peenahzigo algu. (Alberings no weetas: „Labprahrtigi winsch nestreiko; winam leet streiko!“). Ja juhs, Alberinga kungs, noliktu tahdâ stahwolli un liktu strahdat par 30 rbl. deenâ, newis par 800 waj tuhfstoti, kâ juhs tagad pelneet, tad juhs ari mestu ahmuru faktâ un peestahtos pee streikotajeem, faut ari juhs buhtu wisleelakais Latwijâs patriots. Tahds ir stahwolliis. Pee schi ekonomiskâ stahwolli strahdneeks ir nostahdits til flikti, ka winsch weenu deenu newar no darba atrautees. Pee schi stahwolli nahf wehl otrs fliktums, tas ir tas, ka usnehmeju pužê nostahjas wis muhsu walsts aparats ar eeskheetu un pahrejeem ministru kungeem. Tillihds strahdneeki stahjas ekonomiskâ zihnâ, tad ari muhsu brihwâ Latwijâ, par kuru muhsu strahdneeki ir lehjuschi asinis, ir flahet eeskheetu ministra kungs un leelas zeremonijas netaisa — strahdneeks-streikotajs ir aif apfakles zeet un waj nu us sinamu laifu isnemts no apgrofibas, eeliks tajâ muhsu eestahdê — „Spaarkafê“, kura wehl atrodas pee Matifa kapeem; waj wehl drofchal — wahgi eeskchâ un us Padomju Kree-wiju projam. (Trofsnis pa labi). Mums ir wairaf arodneeku, kuri tâ jau nahkluschi schehlastiba jeb neschehlastiba pee muhsu eeskheetu ministra kunga. Tahdâ kahrtâ strahdneeks, kurfch pelna neeka, grafchus, 20 lihds 30 rbl., streika gadijumos teet isnemts no apgrofibas, lai wina feewa un behrni mirst pilnigi badâ un truhkumâ. Tas ir tas, kas strahdneekus speesch un tura werdsiba. Ja nu eewehrojam gruhtho stahwolli, kahdâ pateescham muhsu strahdneziba tagad atrodas, kur feeweetem maksâ 18 rbl. un waldibas eestahdês tagad wehl maksâ 22 rbl., pee kam wihsreeschi pelna 30 lihds 40 rbl. deenâ pee tagadejâs dahrdsibas, tad, fungi, saproteet, kahdâ stahwolli ir strahdneeks, kad winsch ir speests strahdat wirsstundas, lai wairaf nopelnitu

few un sawejeem preefsch maifes. Salab schim augstam namam, eewehrojot wifu to, to es teizu un fas ir runats schodeen, ir japazelas pahri tam schauram usnehmeju maka interesem un jasaka sche saws wahrds 8 stundu darba deenai par labu. 8 stundu darba deena lai ir maksimalais darba laiks un tikai isnehmuma gadijuma, lai nowehrstu lahdu nelaimi, waj tad ziti kahdi swarigi gadijumi nahf preefscha, tikai tad ir atlauts strahdat wirstundas. Normali lai strahda tikai 8 stundas deena. Neaismirsta jr ari ta leela ideja, par kuru Trasuna lungs sche usstahjās, par tam 6 waj 8 masajam galwinam. Secwai, kurai jastrahda 8 stundas deena fabrika, tai pahrejot mahjās ir jaapfopi wehl sawas 6 masas galwinas, winai ir japagatawo ehdeens un ta wina wehl mahjās nostrahda wairaf stundas. (Sauzeens: bet ja behrnu naw?). Tad ir wihrs un fainneeziba. Ja juhs gribeet, lai zil nezif schis stahwoflis uslabotos, tad mehš to waram panahft tikai tad, ja strahdneeks buhs spehzigš, ja tas nebuhs noguris. Ja strahdneeze-mahte grib apfopf mahjās sawus behrnuis, tad winai ir jadod brihws brihtinsch preefsch tam un 8 stundas sche ir pilnigi peeteefoschas preefsch kahrtiga darba. Uri wihtreetim, kursch strahda 8 stundas pee smaga fisika darba, ir peeteefoschi. Tas ir peeteefoschs pee labas pahrtikas un wehl wairaf tas ir wajadsigs pee tagadejeem gruhstem apstahfleem, pee tagadejās nepeeteefoschas pahrtikas. Strahdneekam vehz darba ir jadod atpuhta, lai winsch waretu kaut drusku atpuhstees, lai otra deena waretu atkal stahtees pee darba, lai tas waretu ari stahtees pee sawas isgihibas pazelschanas. Man domat, ka mehš to weenigi warfchim panahft, eewedot 8 stundas obligatorisku darba laiku. Man leekas, ka schis augstais namš to nolemš un peenemš 8 stundas darba doenu par obligatorisku darba laiku. Ja, zeenijamee kungi, tas nenotiks, tad es Rigas, ka ari Latwijas organiseto strahdneeku wahrda waru pasinot, ka mehš no schi sawa rewoluzijas eeguwuma, to mehš esam rewoluzijas zihna eeguwuschi — tad, kad mehš bijam ahra un zihnijamees, juhs warbuht sehdejat kautkur un pasmihnejat — mehš no ta neatkahpsimees. Ja mums schis 8 stundas netiks dotas, tad mehš tas nemfim rewoluzionara zihna, bet mehš no 8 stundu darba deenas neatkahpsimees.

Presidentis J. Tschafste: Wahrds peeder Rudjittim.

T. Rudjits (sozialdemokrats): Zeenijama sapulze. No labas puses schi lituma noraidischanai tifa peewesti tahdi argumenti, kuruš mineto frakziju preefschstahwi komisijas sehdes neiswirsija. Vai buhtu man atkauts pee dascheem no scheem argumenteem uskawetees. Wisfkaidraf pastrihpoja Semneeku Saweenibas posziju Breescha lungs, kursch sazija, ka mehginajums aprobeschot darba laiku ir aplamiba no likumdoschanas puses. Samlihdšiga fatura bij ari otra preefschstahwja, Dr. Reinharda, runa. Ja nemfim scho diwu pilsonisko partiju preefschstahwju runas, tad jakonstatē, ka Reinharda lungs grib wifu uslabot, dseedot garigas dseefmas un ejot basniza, bet Breescha lungs no semneeku saweenibas konstatē, ka wišs esot labi ari tagad. Es neschaubos, ka winam, atpuhschotees semneeku saweenibas dahrsā, teescham birsi tee gatawee augli mutē un tadeht winam runat par darba laiku ir pilnigi leeki. Man jaaisrahda, ka tas stahwoflis, kahda esam nokluwuschi apfikatot scho ilkumu, ir nelaimigs. Sozialdemokrati, kuri representē strahdneeku schkiru, likumprojekta reds noteiktu strahdneeku prasibu un netif ween strahdneeku prasibu, kuru sche usstahditu spezifiski Latwijā semneeku saweenibai, bet kura jau gadu desmitteem weza un winas isweeschana naw nefas

jauns wīšās kulturelās walstīs. Bet šhe bašnīzās un kulturās wahrdā fāfa, ka tad nahššot waj elle semes wirsū, ja tiššot peenemīs šchīs lifums. Wišpirms es pastrihpoju, ka teescham ir nelaimē, ka šhe naw representeta tā dala, kura ari ir eeintereseta pee šchi lifuma eeweschanas. Weena dala, kas šcho lifumprojektu ustur, ir sozjaldemokratu frazija un otra dala šhe buhtu — usnehmeju preekščstahwji. Bet tās dalas mums Satwerfmes Sapulzē naw un tagad par sozjaleem lifumeem nahf un runā bašnīzās wahrdā zilwešs, kam šhodeen pirmo reis nahf šadursme ar šcho jautajumu. Tapehž naw jabrihnās par teem nepareiseem argumenteem, kas te teef peewesti ruhpnēezibas wahrdā. Wišpirms pilnigi teef šajaukti jehdšeeni par darba laiku un darba algu. Man ir jaaisrahda, ka abi šhee jehdšeeni ir šaištiti zeeschi kopā. Ja šhe Trafuna un Reinharda fungi mehginaja wulgarisēt 8 stundu darba deenu, nostahdot to jautajumu tā, ka tad neweens newārēs strahdat ilgal un to gan nošihmejoj škaitlīs 8, kapehž ne 9 waj 2 waj $\frac{1}{2}$ stundu. Ja fungi buhtu pašihštami ar tautšaimnēezihu, tad wini tā nerunatu un taišni tas apstahklīs, waj darba laiks ir noteikts uš 8 waj 12 stundam, ir zeeschi šaištīts ar darba algu, kuras leelums pastahwigi apmehram tahdšs, ka dod strahdneekam garantiju nenomirt badā un ušturet pehžnahzejuš, furi waretu tišf ismantoti kā strahdneeki. Tapehž usnehmeji usnemas atmakfu strahdneekam, aprehkinot kahdā laikā šchīs sumas winam atmakšafees. Ir jau bijušchi gadijumi, kur strahdneeki ir strahdajuschī 17 un pat 20 stundas un Wafar-Giropā kapitališma atihštibas pirmšahkumā ir pat bijušchi gadijumi, kur strahdneeks ir strahdajis 24 un 25 stundā nomirst. Un Anglijā mehš redšam, ka oglu raktuwēs pat behrni ir bijušchi nodarbinati 8 lihds 10 stundas deenā. Ja strahdneeki ir iszihnijuschī šaihšinatu darba laiku, tad tas nošihmē to, ka strahdneeku algai aishmetās sumas teef no strahdneekeem pilnigi nopelnitas; wini pelna netikai algu ween, kuru šanem, bet ari peeteekofchu daudšumu wiršwehrtibas, no kuras kapitališti dšihwo. Ja juhš šhe mehginēet argumentet ar to, ka 8 stundas ispostitu ruhpnēezibu, tad jaewehro, ka wiša Wafareiropas ruhpnēeziba tad jau buhtu ispostita, jo tur it daudšas ruhpnēezibas nosares, kuras strahdā wehl mafat, nekā 8 stundas. Tad loti šawadi, ka motiweja darba laika neeerobeschofchanas wajadšibu ar walstīštam interesem. Ja mehš paskatīšmees uš Angliju, kur ruhpnēeziba, kad nebija eewesta darba aishardšiba, wišnejhdsigafā kahrtā effploateja strahdneekus, tad šhe taišni walstīškās interesēs prašija, lai tištu eeerobeschots darba laiks. Tad šhe mehginaja aishahdit uš to, ka eewedot 8 stundas darba laiku mums naw garantijas par to, ka mums neeewēšifees komunišms. Bet, fungi, jums jaewehro, ka taišni tā ideja, kuru juhš propagandejeet, ir komuništikā šchini gadijumā, un par welli juhš pahrmēteet komunišmu sozjaldemokrateem, furi noteikti stahw uš strahdneeku šchīras zihnās weedofka. Taišni tas, ka juhš gribeet darba laiku pagarinat warbuht lihds 16 stundam, kā tas pehž kahda štaršfauzeja esot Arewijā, tas ir komunišms. Semneeku šaweenibas frazijas preekščstahwji, kura šaktiški tagad šastahda muhšu kabinetu, peemehram, Rlihwes kungs peedalijās Baltijas walstu konferenzē un šchi konferenze weenojās par 8 stundu darba laiku prinzipā. Tur Rlihwes kungam walstīškā walodā runajot bija išdewiba un warbuht wajadšiba runat kulturelās pashaules preekščā, ka Patwijās walidiba stahw par 8 stundu darba laiku, bet šhe, Satwerfmes Sapulzē, Rlihwes kungam, wina frazijai un ziteem pilšoneem ir gluschī zita waloda. Es domaju, fungi, newajaga mafot sewi, wajaga

buhst atflachteem un pasazit, ka mehš to runajam preefš pafaules, bet paschu mahjā war ari rihkotees zitadi. Wehl jaaisrahda, ka ari Tautu Ligā šchis jautajums prinzipā islemts. Nemot wifu šazito wehrā jafonstatē, ka tee eebildumi, kuri te nahza no daschu pilsonu pufes, ir teescham nepamatoti, un ja schodeen Satwerfmes Sapulze noraidis likumprojektu par darba laiku, par kuru komisija ilgi strihdejusees un debatejusi, tad wisgaischaki peerahdisees, kā skatas us scho sozialo jautajumu pilsoniskās partijās. Strahdneežiba šapratis, ka sozials likumdošanas laukā Satwerfmes Sapulzē nefaka sawu wahrdu, ka te ir atstahta brihwa iniziatiwe bes kahdas eejautschanas no walits likumdošanas eestahdes pufes. Ja no Satwerfmes Sapulzes tas likums tiktu atraidits, tad buhtu jaatsihst, ka muhsu komisijai, kurai ir usdots isstrahdat zitus sozialis likumus, buhs jaeet mahjā, jo schis ir weens no teem likumeem, kas wisplachakā mehrā nodroschina strahdneeku fiisklo un garigo dšhwi. Un ja schis likums tiktu atraidits, waj ari nostahdits tahdā weidā, ka winsch runatu pretim teem prinziipeem, us kureem jau tika norahdits no muhsu pufes, tad Satwerfmes Sapulze sozials likumdošanas laukā peerahdis pilnigu nespehju.

Presidentš J. Šchakste: Es redsu no stenogramas, ka Wezkalns sawā runā ir draudejis ar waras darbeem. Es šauzu par scheem wahrdeem wina pee fahrtibas tapehž, ka ta ir nezeeniga istureschanas pret Satwerfmes Sapulzi, kura ir augstakā likumdošanas eestahde. (Rudewižs no weetas: „Luhdšu nolafit stenogramu!“).

Wahrds peeder Rlihwem.

A. Rlihwē semneeku šaweeniba): Zeenijamee Satwerfmes Sapulzes kofeklu kungi un dahmas! Nebija mans noluhšs runat pee schi likumprojekta, bet, eewehrojot to, ka te neattarigi no tam, waj es runaju waj nē, nahza man pahrmelumi, tad esmu speests daschus wahrduš teikt. Es pilnigi peetrihtu teem runatajeem, kas aisstahweja 8 stundu darba laiku. Ta ir wina prasiba un pilnigi šaprotama prasiba. Par to wina aisstahjas un aisstahw to. Šikai buhtu loti labi, ja muhsu sozialsdemokrati šaprasu to, ka 8 stundu darba laiks ir wajadsigs, bet ka bes wina ir loti daudš un, warbuht wehl šwarigafu leetu, kas ir wehl nepezeeschamakas strahdneekem. Kad juhs aisstahweet 8 stundu darba laiku normalos apstahklos, tad pret to naw to eebilst, bet kad juhs aisstahweet 8 stundu darba laiku tad, kad ruhpneežibas naw un naw strahdneežibas, tad leeta naw šaprotama un pret to ir jausstahjas. Mums ir 16.000 strahdneeku, tas ir daudš masaf nekā pirms kara bija. Zif mums ir ruhpneežibas eestahschu un zif sikhās winas ir, to juhs labi sineet. Mehš gribam atjaunot ruhpneežibu, bet kā ar to eet? Te mums isšchiras majoritates un oposizijas zelsch. Oposizijas zelsch ir tas: aisstahwet sawu programu wifos apstahklos un wifās weetas. Mehš redšam schodeen, ka no sozialsdemokratijas nahf weens runatajs pehž otra un runā par to, ka wajadsigs 8 stundu darba laiks. Preefš oposizijas, schini gadijumā sozialsdemokratijas, tas ir prinzipiels programās jautajums un ir weenalga, waj ta ir Satwerfmes Sapulze, waj weenfahrtšha tautas šapulze — wifur un wifados apstahklos tas runas buhs weenadas. Preefš tam tas jautajums ir pareiss, bet preefš majoritates winsch ir pawifam zitads. Preefš majoritates jeb, runajot manas frakzijas wahrdā, preefš mums winsch warstahwet weenigi kā tihri praktisks jautajums. Naw ne masakā eemefla isžithnit schahdas waj tahdas politiskās leetas ap scho jautajumu. Loti sehchl,

fa nedabujâm dširdet no referenta nekahdu datu par darba laiku Latwijâ. Wehl wairaf janoschehlo, ka naw klahi darba ministra, kas mums toš ofizie-
 los datus dotu. Dauds patihkamaki buhtu, ja mums konkreti zeltu preekschâ
 sinas par ruhpnenezibas un strahdneezibas stahwofli Latwijâ. Mehš efam
 teoretiski debatejušchi toti daudš, bet neweens runatajš naw greešes pee
 realas dšihwes. Ja mehš pee tās peeturetoš, tad buhtu pamats, ar furu
 mums buhtu jarehlinas. Rungeem, kas nodarbojas sozjalās likumdošanas
 komišjâ, tāpat ari tirdšneezibas un ruhpnenezibas komišjâ, ir sinams, ka Lat-
 wijâ jau tagad pastahw daschas ruhpnenezibas nošares, kas war rašhot tif-
 daudš produktu, ka toš war eksportet. Deemschehl, mehš winus eksportet
 tomehr newaram. Un kamdehl? Kamdehl, ka wini newar konkuret Wafar-
 eiropas tirgû, tamdehl, ka wini ir par dahrgeem. Ja nu nostahjamees ta
 jautajuma preekschâ, ka mums naw wehlams šadahrdsinat šawus preeksch-
 metus, lai mehš waretu konkuret ahrsemju tirgû, fâ tad mums isturetees
 pret šho projektu? Nemšim, peemehram, apawu ruhpnenezibu, konserwu ruh-
 nenezibu un seepju ruhpnenezibu. Tuwakas sinas par tām war dabut tirdš-
 neezibas un ruhpnenezibas ministrijâ. Ir sinams, ka azumirkli tās waretu
 rašhot tifdaudš, ka mums buhtu ari ko išwest us ahrsemem. Ja nu mums
 buhtu labafas mašinas, tahdas, kahdas bij pirmš kara, tad mehš waretu
 runat par 8 stundu darba laiku un par konkurenzi ar ahrsemem. Bet tâ fâ
 mums to mašinu naw, tad tomehr jaruhpejas par to, lai kahdâ nebuht
 zelâ rašhoschanu pazeltu. Un ja nu strahdneeks newar šasneegt to idealu,
 furu winsch ir usstahdijis, t. i. 8 stundu darba laiku, tad tomehr winam ir
 jaiswehlaš no wišem launumeem tas mafakais. Ja juhs usstahdeet to, ka
 wajaga dot strahdneekam 8 stundu darba laiku un reisê ar to gribeet konkuret
 ar ahrsemju tirgu, tad tas nošihmê, kad strahdneekem japaleeš pawišam beš
 darba un maišes, jo winsch 8 stundās newar konkuret ar Wafareiropas strahd-
 neeku. Talab eš šafu, ka preeksch mums šhis jautajums ir tihri praktiškš
 jautajums. Pilnigi peekrihtu tam, ka wajadšigš, lai Latwijas strahdneeks,
 autas dšihwais špehkš, buhtu nodroschinats un waretu dšihwot weseligos
 apstahklos. Latwijas apstahkli ir tif šmagi, ka mehš to idealo strahdneezibai
 newaram dot un mums jamehgina strahdneezibai dot tas eespehjami labafais
 un tas ir tas, ka mehš dodam darbu, ka wini war strahdat un konkurenzi
 isturet. Ja mehš darbu nedošim, mehš tahlu netiškim. Tadehl jaiswehlaš,
 waj strahdat 9 waj wairaf stundas. Tad, fungi, kas šlaitas par išteem
 strahdneezibas wadoneem, teišk, ka labaf tomehr strahdat nekâ nihkt badâ.
 Juhs atzerešatees no pehdejâ proklametâ streika, kad jums nahzās iskarot
 asu zihnu, kad strahdneeziba streikâ nepeedalijās. Lai waretu strahdneezibai
 dot mafsimumu no ta, ko walšis špehji dot, tad tas leelafais buhtu tas,
 lai pehž eespehjas tiktu dota leelafa darba alga. Neprašet darba laika ša-
 ihšinaschanu, ko walšis tagad newar išwest, jo Latwijas strahdneezibas
 seeds ir iskauts karâ, bet prašet leelaku algu, tad buhs leelafâ mehra aš-
 stahwetas strahdneezibas intereses, nekâ ejot pa pretejo zelu. Tâ fâ tas
 likumâ naw, tad newar išfazitees par šho likumu. Latwijas konkretâ dšihwe naw
 tur eewehrota, tas pilnigi teoretiskš likums, furu wareet išlasit sozjaldemokratu
 programâ. Tur buhs wiši tee punkti eekschâ. Bet Latwijâ pašreš naw tahdi
 apstahkli, un ja mehš negribam padarit Latwijas ruhpnenezibu par konkurenzes
 nespehjigu ar Wafareiropu, tad mehš nostahdam latweešchu strahdneezibu
 daudš semafâ stahwofli, nekâ wina buhtu, ja strahdatu 9, waj wairaf stundas.

Presidents J. Ščakste: Runataju šaraktis īsmelts.

E. Morizš (sozialdemokrāts): Es neustawēšū ilgī...

Presidents J. Ščakste: Atļaujeet, es jums došū papreēšū wahrdu. Wahrds Morizam.

E. Morizš: Man bij sinams, ka uš weenas dalas no algota darba spēkta, par kuru eet runa šini likumā, teef gatawots ušbrukums tai sinā (garīgā darba strahdneefēem), ka wineem gatawo eewest 8 stundas darba laiku. Man bij sinams, ka tajās aprindās, kurās tas tika gatawots, tika noteikti teifts: Satwerfmes Sapulze ušlīks tam šawu šhtempeli. Un šchowafar es te redsu, ka tas ir ar nodomū itkā norunats, lai darba deenu eewestu newis 6 stundas, bet gan 8 stundas. Un to nu grib motiwet ar to, ka mums esot tif dauds eerednu un tas walstij īsmāfajot loti dahrgi. Walstis newarot winus kahrtigi atalgot un tapehž esot jastrahdā ilgaki. Waj tas mums Latwijai ko doš? Mums jagahdā gan wispirms buhtu par onkulu sistēmas nowehrschānu, par kuru juhs esēet atbildigi. Atminēsimēš wispirms, tā leelā dala eerednu tika peenemta. Waj tika peenemti arweenu tee labakee? Tagad juhs redseet tās šekas, kuras naw nowehrschamas, eewedot 8 stundu darba deenu eeredneem. Mums stahsta, ka mehš newareschot ar šawu ruhpnēezibu konturet ar ahrsemem, jo mums wajagot wisu ko ušzelt, wisa ka mums neefot. Ko juhs, kas neseet atbildibu par Latwijas šaimnēezīsto stahwokli, esēet darijuschi ruhpnēezibas atjaunoschanai? Juhs apsinigi esēet pret konkurenzes spēhjigu leelruhpnēezibu un atbalsteet šihruhpnēezibu. Paskatīsimēš, tā ar konkureschānu īhsti stahw. Anglijā darba strahdneefs nopelna 20 šhilinus deenā, kas ir muhsu walutā ap 800 rublus un pee mums strahdneefs dabū tīfai 80 rublus deenā. Te nu ir muhsu konkurenze. Uš šawas konkurenzes rehkina nu mehš gribam nostahdit Latwijas strahdneetus ahrpus wiseem likumeem. Paskatīsimēš uš zitām walstim un mehš redšam, ka tur wisur ir eewesta 8 stundu darba deena. Tā tas ir Polijā, tā tas ir Somijā, tāpat Igaunijā un Wahzijā. Juhs šakeet, ka Latwija esot no kara dauds zeetusi, bet nupat Belgijā ari tika peenemts 8 stundu darba laiks, kura talschu ari stipri īspostita. Wisur Eiropā ir peenemts 8 stundu darba laiks, un waj nu juhs teescham gribat konkuret ar ahrsemem, ja mehš peenemsim ne 8 stundas? Labi ir par to runat, bet ar to newar pazelt walstis stahwokli. Ja nu mehš ušstahjamees par šchim 8 stundam, tad eebilst, ka nu mehš esot uš komunistiska zela. Tas wisš pee laba nenowedis un par to ari šche aštrahdija manas frakzijas beedri. Wisš tas radis tīfai Latwijas strahdneekā ihgnumu un šaschutumumu.

Presidents J. Ščakste: Neweens wairaf no runatajeem naw peeteizees. Es došū pehdejo wahrdu referentam.

Referents R. Bihlmanis: Pret šcho likumprojektu īsteizās daschi runataji tīfai no fisioloģiskā weedokla un pahrejee no ekonomiskā weedokla. Man ir jafonstatē, ka tirdsneezibas un ruhpnēezibas komīšijā un ari kopsehdešs prinzipā par šcheem jautajumeem par mas runats. Netifa runats, ne no fisioloģiskā, ne ari no ekonomiskā stahwokla, waj mums buhtu 8 waj 10 stundu darba deena. Tika runats par darba raschigumu, tika mekletas īsejas, kā pazelt darba raschigumu, bet weenojās, ka darba raschigums buhs pazeltis tad, kad buhs pazelti darba apstahli un wispahrigi šaimnēezibas un ruhpnēezibas dshwe. Ari no īhsteem ruhpnēeem leelruhpnēei nezehla eerunas pret to, ka eewed 8 stundu darba deenu. Šchis jautajums paleef

šahpīgš tīfai privateem, mašafeem ruhpnēeem. Te Rlihwes tungs peeweda, fa muhsu ruhpnēeziba atrodas tīf gruhtā stahwofli, fa muhsu raschojumi isnahf dahrgati par Wakareiropas raschojumeem. Tas naw tadehl, fa mehš strahdajam 8 stundas. Ja mehš pafatamees drufku dīlakī muhsu tirdšneezibas un ruhpnēezibas apstahflos, tad mehš redšefim tur zitūs faktorūs, fas norahda, fa ne darba laifs ir tas, fas darba raschigumu famasina. Es domaju, par šihfumeem newajadsetu nemas runat. Es konstateju tō, fa ruhpnēezibas komištjā un kopsehde tīfa peenemtš, fa no fiziologiskā un ekonomiskā weedokla 8 stundu darba laifs ir tahds faktorš, ar ko ir jarehfinas, pret furu eebilst newar. Romištjās, wišmas, scho eebildumu iškaneja loti maš.

Presidentš J. Šchakste: Wišpahrejās debates ir isbeigtas. Es liškhu tagad us balsošchanu pahreju us pantu lašišchanu un luhgšchu peezeltees toš, fas ir par pahreju us pantu lašišchanu. Es luhdsu peezeltees toš, fas ir pret pareju us pantu lašišchanu. Beidsot luhdsu peezeltees toš, fas ir atturejušchees no balsošchanas. Balsošchanas isnahfums: par pahreju ir nodotas 58 balsis, pret to 23 un atturejušchees 31. Tā tad 58 pret 54. Pahreja us pantu lašišchanu peenemta. (Reti applausi freiškā dufē).

Jr eenahziš peeprašijums, bet eepreekš es pašludinu starpbrihdi us 10 minutem un luhdsu starpfrakziju biroju šapulzetees apafškā.

(Pahtraufums no pulksten 9.35 lihš 9.50).

Presidentš J. Šchakste: Satwersmes Šapulzes šehde turpinajas. Jr eenahziš peeprašijums ar apšihmejumu „steiđšošchš“, furu luhgšchu sekretaru nolafit.

Sekretara beedrs E. Bitte:

„Satwersmes Šapulzes Presidenta Igm!

Luhdšam likt preekškā Satwersmes Šapulzei greestees pee ministru presidenta ar šefošchu steiđšošchu peeprašijumu:

Satwersmes Šapulzes sošialdemokratiskai frakzijai eenahziš šefošchš šinojums no 100 arešteteem farawihreem, furi atrodas Rigas garniřona wirsšardses nodatā, Terbatas eelā Nr. 69:

Areštete atrodas apžeetinajumā jau ilgafu laifu, fas dascheem sneedšas pat pahri gada laifam, pee fam wiš areštete atrodas ismeklešchanā. Apešchanās ar arešteteem toti nezilweziga. Tee teefot lamati, dauřiti, špahrditi kahjam un apšchauditi pat tad, kad tee attaiřa logu kameras iřwehđinajachanai. Us pirti teef šuhtiti reti (reiři mehneři); produkti teef iřneegti nepeeteefošchā daudřumā un šikti: apawi un apgehri gandriř wiřeem pilnigi beigti un neteef laboti, drahbes no mahjam nenem preti.

26. dezembri 1920. g. 34. kamerā tīfa šchauts zaur durwim, kad areštetais šapralis Dřintars, Lařišchplehřcha ordena III. šchiras šawaleers, klauwejās pee durwim. Us areřetā šchehlořchanos par iřdarito šchahweenu wirsšardses pahřiniš wirsleitenants Štrodelis atbildejis: „Šchehl, fa naw kahds pahris nořchauti.“ 24. februari 1921. g. ap pulksten 1 beenā, treščā šahwa mařgajamā iřtabā atradās 4 areštete farehwji: Lowtchinikis, Žibulis, Ahbolinšch un Šoms, furi mařgaja rofas, wefu un šobus. Weenam no teem šahwot pee loga, beř kaut kahda beedina-

juma atskaneja ūahweens no pagalmā ūahwoūhā ūundineeka, kura iūhantās lobes ūrambas ūmagi eewainoja wiūuū ūūhetrus kareiwuū, tā kā tee wiūi tika aiūweiti uū Rigaū kara ūlimnizu, kur tee wehl tagad atrodas.

1. martā 1921. g. 27. kamerā, tur eūoūūeem kareiwjeem attaiūot logu kameras iūwehdinaiūhanai, plūst. 2 no rihta norihbeja ūahweens, ar kuru tika eewainoti trihū areūetete karawihri: Reūels, Andersonū un ūaiūs, no kureem weens guleja uū naram, otrū ūehdeja un tika weens atradās pee loga.

Tanī paūhā deenā 32. kamerā eeradās kahta peletā kaūhofā ar ūwehrahdas apkaūli gehrbuūeūū persona, iūbūina tur eūoūho areūeteto karawihru Breedi foridorā, nolika to pee ūeenas un pawehleja ūardūes preeūūneefam un kahtam kaūralim to ūiūt ar ūhauteni.

Proteūetjot pret ūahhdām negehlbam, areūetete karawihri. ūaitā apmehram 150, uūūahta 1. martā ūhini gadā bada ūtreiku, pehū tam, ka to luhgumū, iūhant ūatwerimes Sapulzes preūidentu, tika atraidits.

Bada ūtreika dalibneeki ir uūūahdijūūhi ūeūoūūas praūiūas, par kurām wini nolehmūūhi ūinot ari ūatwerimes Sapulzes preūidentam:

- 1) lai areūeteto dūiūwiba netiktu apdraudeta un lai tee netiktu ūakropūoti;
- 2) lai iūmeleūhana newiūktoū beūgaligi ilgi, bet lai tiktu dota ahtra un taiūna teūa;
- 3) lai ar areūeteteem apeetoū kā ar ūilweeteem, bet ne kā ar lopeem;
- 4) lai wainigeē pee areūeteto apdraudeūhanas tiktu ūaukti pee liūumigaū atbildibaū;
- 5) lai ehdeens areūeteteem tiktu iūdōts kahtigi, peenahūigā ūwarā un tihūs, kā ari lai taū tiktu uūlabōts;
- 6) lai beū teeūas lehmuma netiktu ūoditi tee, kuri atūūas ūhant un ūiūt areūetetoū karawihruū;
- 7) lai areūetete tiktu apgahtati ar apaweem un apgehrbu.

Areūetete karawihri nolehmūūhi turpināt bada ūtreiku lihdū tam, ka mehr pee wineem eeradiūhoteeū ūatwerimes Sapulzes preūidentū.

Uū ūanemā ūinojuma pamata ūhini peepraūijumā minetoū eewainotoū karawihruū apmeleja kara ūlimnizā muhūu fraūūijaū lozeūki: A. Petrewiūū un R. Laurū.

ūewehroūot augūhā mineto peepraūijumu: 1) waj waldbiūai ūin.ami augūhā mineteē notikumi;

2) ja winaū taū ir ūinamū, tad kahtuū ūokuū winaū ir ūpehrūūi, lai tam lihdūūigaū nelikumibaū uū preeūūhu nowehūstu un lai wainigeē tiktu ūoditi.

A. Petrewiūū	Br. Kalniūū	E. ūtubikiū
R. Laurū	J. Reeūūiniūū	J. ūelms
A. Buūūewiūū	J. Wiūūhna	Wiū. Kalniūū
W. Dermaniū	R. Bungiūū	A. Rudewiūū.

Preūidentū J. ūūaūūte: Wiūūpirmū eū doūūhu wāhrdu par ūteidsamibu. Wāhrdū Petrewiūūam.

A. Petrewiūūū (ūozialdemokrats): Augūtā ūapulze! ūū domaju, ka man newajadūūū runat daudū, lai paūrleeūzinatu augūto ūapulzi, ka ūhiū peepraūijumū ir jauūūlata par ūteidsamu. Peepraūijumā ir mineti ūakti, ka uū wirūūardūū areūeteteem kareiwjeem ir ūhantū zaur logu, ir ūhantū diwi reiūeū: pirmo reiūi 24. ūeburuari, otrreiū — 1. martā. 24. ūeburuari no ūahaweena ir eewainoti 4 kareiwji; 1. martā no ūahaweena zaur logu ir eewainoti 3 kareiwji. ūahlaūee ūakti, kaū tur ir mineti, ka ir iūūehleeū bada ūtreiūū, ka ir uūūahditaū praūiūas, ari taū norahda, ka leeta ir nopeetna un ir ūteidsama. ūteidsami ir jagreeūūas, pee waldbiūas ar ūho peepraūijumu tapehū, lai waretu til nowehūūtaū warbuhtjeūū turpmaūas nelikumibaū atūhroūūhanāū. Ra daūhi no peepraūijumā mineteem ūakteem ūaetaū ar pateeūibu, to eū waru

apleezinat. Es schodeen, tad muhsu frakzija fanehma scho kareiwju parafstito pafinojumu, lai pahrlleezinat, waj winam ir kahds pamats, ar sawu frakzijas beedri Vauri aifbrauzam us kara flimnizu un teefcham atradam tur wifus tos eewainots kareiwjus, kuru wahrdi mums eefneegtâ rakstâ ir mineti. Wifst fchee kareiwji teefcham ir eewainoti, eewainoti, pehz winu ifteizeeneem, ar fchahweeneem zaur logu. Weens no wineem, Uebolinsch, ir loti smagi eewainots kruhtis, ta ka winam gruhti nahzas runat. Es atrodu, ka kareiwju dshiwibas wirsfardsê ir apdraudetas, ja tahdas leetas turpma afkahrtotos, un zeru, ka augstais nams ari to atsihs un tapehz greefisees pee waldibas ar steidsamu peeprafijumu, waj winat notikumi ir sinami un, ja ir sinami, tad tahdus folus wina ir spehrufi un domâ spert, lai tahdi notikumi neatkahrtotos. Otrkahrt atteeziba us bada streiku. Arestete 1. martâ ir iffludinajufchi bada streiku un ufstahdijufchi prafibas. Es gribetu teikt, naw neweenas tahdas prafibas, kuru newaretu apmeerinat. Prafibas ir: lai pret aresteteem tiftu eewehrota zilweziga ifturefchanas, lai wineem tiftu dots tihrs ufturns, drehbes un wela. Schinis prafibas naw neka tahda, ko newaretu apmeerinat. Ka warbuht bada streiks turpinajas wehl tagad, to gan newaru apgalwot, jo man nebij eefpehjams par to pahrlleezinatees; bet ja zilweki keras pee lihdsfleem, fo fauz par bada streiku, tad tee ir beidsamee lihdsfli un tapehz Satwerfmes Sapulzei jaatfihst steidsamiba. Bada streikotaji ir wirsfardsê arestete kareiwji, kuri wehl atrodas ifmekleschanâ un loti war buht, ka daufsi no wineem ir newainigi un ari winu dshiwibas ir apdraudetas. Lai tas nebuhtu, tad es zeru, ka fchis augstais nams atsihs pekprafijumu par steidsamu.

Presidentis Tschakste: Neweens wairat pee wahrda nepeeteizas? Es lifschu us balsfchanu steidsamibu un luhdsu pazeltees tos, kas ir par steidsamibu. Steidsamiba ir peenemta. Tagad es doschu wahrdu pehz leetas kodola. Petrewizs.

U. Petrewizs (sozialdemokrats): Es zeru, ka man nebuhs daufsi jaruna ari pehz kodola un ka scho peeprafijumu pehz kodola Satwerfmes Sapulze tapat peenems, ka peenehma steidsamibu. Wifpirms par peeprafijumâ mineteem fafkeem. Ra es jau mineju, to, ka wirsfardsê 24. februarî ir fchauts zaur logu kamerâ un ka kara wihri tur eewainoti, peerahda tas fafks, ka teefcham ifchetri wirsfardsê eewainotee kara wihri atrodas kara flimniza. Winu wahrdi ir: Lowtschinskis, Soms, Zibuls un Uebolinsch. Uebolinsch ir smagi eewainots kruhtis. Wehl weens otirs no kareiwjeem, Lowtschinskis eewainots kruhtis, pleza un rokâ. Kahds zits kareiwis eewainots kahjâ. Eewainojumi, zehlfufchees no weena fchahweena zaur logu, ir no fchkembelem. Waj tas ir lodes fchkembeles waj loga faruhfejuscho restu fchkembeles, tas naw sinams, jo pehz ifdaritam operazijam fchkembeles wehl naw ifwilltas. Ra tas ari nebuhtu, ja fchee eewainojumi ir nahlfufchi wairateem kareiwjeem, kuri atrodas kamerâ, tad ir ftaidrs, ka, ja ari wirsfardsê pastahwetu tahdi noteikumi, ka naw brihw eet pee loga, un ja ees, tad tifs fchauts, fchauts us brihdinajumu, kaut gan minete eewainotee kareiwji fazija, ka wineem par tahdeem noteikumeem wirsfardsê nefas naw sinams, — ja tahdi noteikumi pastahwetu, tad, leefas, buhtu pehdejais laiks tos atzelt. Notifikums 24. februarî, fur eewainoti minete 4 kareiwji, ir tahds: Masgajama iftaba, furâ fchee kareiwji atradufchees, ir treschâ stahwâ. Logs aifrestots, ta ka par behgfchanu no tureenes deenas laika newar buht runa. Otrâ kamerâ, us kuru fchauts 1. martâ un kurâ eewainoti 3 kareiwji, weens no wineem

bijis pee loga, otrs apgalwoja, ka gulejis us naram, treschais atradees istabas widu. Uri wisi tee ir eewainoti no schembelem un teescham atrodas fara slimniza. Daschi doma, ka lode ir bijusi sprahgstoscha, daschi atfal, ka tas ir restu schembeles. Ta tad eewainojumi ir dabuti kameru, diweem no teem eewainoteem nemas nestahwot pee loga, dabuti bes mainas. Warbuht tahdas instrukzijas, ta jau teizu, pastahw, kas aisleeds eet pee loga, tomehr karewji apgalwoja, ka tahdu instrukziju naw, wismas wineem naw nefas sinams. Kas sihmejas us pahrejeem fakteem, kuri ir mineti muhsu peeprafijumâ un par kureem mehš sawâ peeprafijumâ atsihmejam, ka to mums ir siwosjuschi karewji ar saweem simts paraksteem, tad, waj tee teescham ir fakti, par to mehš neefam pahrllezinajuschees. To, ka arestete dausiti, ka wineem naw dota wela, ka wineem ir dots slifts usturs, ka winus lamâ un ka ar wineem nezilwezigi apeetas — to mehš neefam pahrbaudijuschi. Tomehr, eewehrojot to, ka weena dala no peeprafijumâ mineteem fakteem faetas ar pateesibu, ka tas personas, kuras minetas peeprafijumâ, teescham ir eewainotas ar schahweenu zaur logu, mums ir loti leels pamats domat, ka ari pahrejee fakti faetas ar pateesibu. Zil tahlu wini faetas ar pateesibu, to wajadsetu nostaidrot muhsu waldbai, pee kuras mehš greeeschamees ar scho peeprafijumu. No swara ir to nostaidrot jo drihs, tapehz ka wirsardsê atrodas tahdi karewji, kas ir tifi sem ismekleschanas. Sur ir karewji, kuri peedalijuschees Latwijas brihwibas un neatkaribas zihnâs. Ne katrs apwainotais ir teescham wainigs, teefa war atsiht wini par newainigu. Es jums stahdischu preefschâ tahdu jautajumu. Ja weens no apzeetinateem, kas pagaidam teef tilai wehl apwainots, naw sobits un war tift attaisnots, atrodas tani pat kameru, kur tahds zits ir peegahjis pee loga pret instrukzijam un us kuru teef schauts, ja pirmais, newainigais, ar restes schembeli teef smagi eewainots un nomirst no eewainojumeem, ka tas peemehram war buht ar Alhbolinu, kursch tagad ir smagi eewainots un wina dshwiba ir apdraudeta, waj mehš waram peelaist, ka tahdas leetas noteef? Es domaju, ka tahdas leetas, kur weena wainiga dehl zeefsch ziti newainigi, naw peelaischamas. Schini augstâ sapulzê ir dauds runats par armiju un par waroneem, kas zihnijuschees par Latwijas neatkaribu un zihnijuschees par to, lai mums buhtu eefpehjamš sche sehdet. Ja sche bijusi par to runa un ja par to ir runajis muhsu apfardsibas ministrs, tad es domaju, ka mums ir teefiba greestees pee schi pascha apfardsibas ministra, pee schis paschas waldbas ar jautajumu, waj wineem tas nelikumibas, kas noteef wirsardsê, ir sinamas, waj wineem tas, ka tur war atrastees ari daschi newainigi zilwefi, kuri nelikumigi zeefsch, waj wineem tas ari sinams, un ko wini daris, lai scheem waroneem schis zeefschanas atnemt. Es teifschu wairaf, ja ari wirsardsê buhtu teescham noseedsneeki, es teifschu pat tahlaf, ja tur atrastos tee „waroni“, kuras schini augstâ sapulzê fauja par waroneem, kas peedalijâs Leepajas notikumos, sozjaldemokratu frazijas preefschtahwu peeauschanâ un newainigu sapulzes apmekletaju peeauschanâ, ja tee atrastos schini wirsardsê, (es winus turu par ihsteem noseedsneekem), — ari pret wineem nedrihst isturetees nelikumigi, wineem peefschiramš likumigs fods, bei nelikumigi zeefst wini nedrihst. Uri pret aresteteem jaisuras zilwezigi. Tee fakti, par kureem minetu, rahda, ka istureschanas bijusi nezilweziga. Mums eenahjis pasinajums, ka 26. janwari, tani deenâ, kuru strahdneeziha swehtija ka sawu rewoluzijas swehtu peeminas deenu, tahdâ no weetejam fara spehka dalam ir

iszhlees kahds pahrpratums: aresteti 12 kareiwji it kà par nepadoschanos pawehlei. Ari s̄hee 12 kareiwji atrodas wirs̄fardsē, wīnu leeta wehl naw isbeigta un ja wirs̄fardsē leetas tā turpinās, tee war tift apdraudeti. S̄hee kareiwji apgalwo, ka wīni naw atteifus̄chees̄ ispildit pawehli eet us mahzibu, bet issa-zis̄us̄chi wehlešchanos 26. janwari s̄wehtit kà brihwibas̄ zihnu peeminas̄ deenu. Wīni raksta, ka, kad bijusi runa par to, ka s̄chi deena s̄wehtama, wirs̄neeks̄ greefees̄ ar jautajumu, kas̄ newehlas̄ s̄chodeen eet us mahzibam, lai isnahf no rindas. Pehz s̄cho 12 s̄inojuma ir isnahfus̄chi wisi us̄ preeks̄chu; aresteti ir wehlat tikai 12 no wineem. pee kam wīni pas̄kaidro, ka wīni nebuht naw gribejus̄chi pahrkahpt pawehli, jo tahda pawehle, eet us mahzibam, naw bijusi dota. Wīni s̄apratus̄chi jautajumu tā, ka, ja buhs̄ wairums̄ tahdu, kas̄ newehlas̄ us mahzibam eet, tad warbuht newajadsetu us mahzibam eet, bet wīni nebuht nebuhtu atteifus̄chees̄ ispildit pawehli, eet us mahzibam, ja tahda buhtu tikusi dota. Tahds̄ nu ir stahwoflis̄. Par to ir kara leetu komis̄ija ees̄neegusi peepras̄ijumu apfards̄ibas̄ ministrim, bet atbildes̄ kara leetu komis̄ija wehl naw dabujusi. Rā redseet, ari tahdi zilwesi atrodas wirs̄fardsē un wīnu ds̄ihwibas̄ ir apdraudetas. Es̄ domaju, ka ja meh̄s̄ gribam tees̄cham ruhpetees̄ par to, lai likumiba muhs̄u armijā tiftu nodros̄chinata un ruhpetees̄ ne tikai wahrdos̄, par waroneem s̄che runajot, bet ruhpetees̄ tees̄cham darbos̄, tad mums̄ s̄chis̄ peepras̄ijums̄ ir japeenem. Mums̄ ir likwidets̄ Daugaw-grihwās̄ mahzibas̄ bataljons̄, kurs̄ch kareiwjos̄ ir pas̄ihstams̄ sem nos̄autuma „mozibu bataljons̄“. Bet ja peepras̄ijumā minetee fakti faeetos̄ ar patees̄ibu, tad ir eemes̄ls̄ domat, ka s̄chi mahzibas̄ bataljona weetā, kas̄ ir likwidets̄, ir nodibinatas̄ wairakas̄ s̄ihtakas̄ mozibas̄ eestahdes̄. Meh̄s̄ negribetu, lai muhs̄u demokratis̄kā wals̄ti un muhs̄u demokratis̄kā armijā waretu tahdas̄ eestahdes̄ pastahwet. Rihkojums̄, ka nedrihst eet pee logeem un ka tad tiks̄ s̄chauts̄, pastahweja wezā zara laikā, kad es̄ s̄ehdeju Rigā zentralzeetumā, Tur tika s̄chauts̄ pehz brihdinajuma (wirs̄fardsē eewainotee kareiwji mineja, ka wīni brihdinati nees̄ot). Tur tika s̄chauts̄, bet tas̄ bija wezos̄ Nikolaja laikos̄. Ja tagad war pastahwet pee mums̄ tahdi noteikumi, ja pehz teem stundeneeks̄ buhtu rihkojees̄, tad pehdejais̄ laiks̄ s̄chos̄ noteikumus̄ atzelt. Tapehz s̄chis̄ peepras̄ijums̄ ir japeenem, lai ta leeta tiftu pazelta un lai sinatu, ka tahdi noteikumi us̄ preeks̄chu nedrihst pastahwet. Es̄ zeru, ka augstā s̄apulze peenems̄ tikpat weenbals̄igi s̄cho peepras̄ijumu pehz kodola, kà wīna peenehma peepras̄ijumu par steids̄amibu. Lai nebuhtu pahrpratumu, es̄ wehl reis̄ atfahrtoju, ka muhs̄u frakzija s̄awā peepras̄ijumā atsihmē par fakteem to, ka kareiwji ir eewainoti, ka wīni tees̄cham ir s̄limnizā un ka tas̄ dod mums̄ pamatu domat, ka ari pahrejas̄ leetas, kas̄ tur ir minetas̄, war buht pama-totas̄. Ir eemes̄ls̄ domat, ka ari tur newar buht wiš̄s̄ kahrtibā un tabehf atstahjot pahrejo datu, kà no mums̄ neismekletu un nepah:bauditu, tahlakai pahrbaudis̄chanai, meh̄s̄ luhds̄am s̄cho peepras̄ijumu peenemt.

Presidents̄. J. S̄chakste: Neweens̄ wairak̄ pee wahrda nepeeteizas̄. Es̄ liks̄chu tagad us̄ bals̄os̄chanu peepras̄ijuma peenems̄chanu un luhds̄u pee-zeltees̄ toš, kas̄ ir par peepras̄ijuma peenems̄chanu. Luhgtu peeš̄ehstees̄. Luhds̄u peezeltees̄ toš, kas̄ ir pret peepras̄ijuma peenems̄chanu. Naw. Kas̄ atkuraš̄ no bals̄os̄chanas̄? Ari naw. Tā tad peepras̄ijums̄ ir weenbals̄igi peenemts̄. Wīns̄ch tiks̄ wirs̄its̄ tai kahrtibā, kas̄ ir paredseta kahrtibas̄ rullī.

Ir eenahzīs̄ likuma eeros̄inajums̄ atteezibā us̄ laulibas̄ s̄chiršchanas̄

teefas peekritību. Šis likumprojekts nododams juridiskai komisijai. Cebidumu nav? Preenemts.

Nahkofčās sehdes deenas kahtiba teef papildinata ar diweem jaunem likumeem: Pagaidu noteikumi par firgu pašem un tirgoščanos ar firgeem un muitas likuma papildinajumi un pahrgrosijumi.

Lihds ar to Satweršmes Sapulzes sehde flehgta. Nahkofča sehde pulksten 5. pehz pusdeenas otrdeen.

(Sehdi flehds pulksten 9.20 wafarā).

Satweršmes Sapulzes isdewums

Krahjumā pee A. Gulbja, Rigā.

